

ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ಸಂಗ್ರಹ

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ೭ ಅರಾಮಾಯಣವೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದ ಮಂಜರಿಕು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗಿರತಕ್ಕ ಸ್ತೋತ್ರಭಾಗ. ಇದು ಬಾಲಕಬಾಲಿಕೆಯಿಗೆ ಕಂಠಪಾಠ ಮಾಡಲು ಸುಲಭಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ರಮ್ಯವಾಗಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಚಂಪೂಕಾವ್ಯ. ಇದನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು ವೈಯ್ಯಾಕರಣ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರೆಂಬುದಾಗಿ. ಈ ಸ್ತೋತ್ರದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ವಿವರದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಯಾವ ಪ್ರಾಂತ್ಯದವರು, ಯಾವ ಕಾಲದವರೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ೧೮ ಅಥವಾ ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದವರು ಇರಬೇಕೆಂದು, ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವರಾದ್ಧರಿಂದ ತಮಿಳು ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದವರೆಂಬುದಾಗಿಯೂ ಊಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪದಪ್ರಯೋಗ, ವ್ಯಾಕರಣ ವಿಶೇಷಗಳು, ಅಲಂಕಾರಗಳ ರಚನೆಗಳು ಇವು ಸಂಸ್ಕೃತಾಭ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಮನದಟ್ಟಾಗಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಶಬ್ದ ಮಂಜರಿಯ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಕಾವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಡಿಮೆಯೆಂದೂ ಅಲ್ಲದ ಒಪ್ಪಿಸಿವೆಂದ ಕೂಡಿದ ರಚನೆ ಇದಾಗಿದೆ. ಕಿರಿಯರು ತಮ್ಮ ದೈನಂದಿನ ಸ್ತೋತ್ರಪಾಠದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಓದೊಂದು ಕಾಂಡದಂತೆ ಇದರ ಅನುಸಂಧಾನ ನಡೆಸಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಜ್ಞಾನವು ವೃದ್ಧಿಗೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ನನ್ನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಈ ಶ್ಲೋಕಭಾಗವನ್ನು ನನ್ನ ಮಾತೃಪ್ರದವರು ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲೇ ಬಾಯಿಪಾಠ ಮಾಡಿಸಿ ನನ್ನಿಂದ ಹೇಳಿಸಿ, ಕೇಳಿ ಆನಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಮನವರು, ವಿಜಯದತಮಿಗಳೆಂದು ಇದರ ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡಿಸಿ ರಾಮಕಲ್ಯಾಣವಿಶೇಷವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗಲೂ ಆ ಪದ್ಧತಿ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವುದು ಅವರ ಶ್ರದ್ಧೆ ಆತಿಶಯವೆಂಬುದಿಂದ. ನನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾದ್ಧಯನ ಅಲ್ಲದಾದರೂ ಈ ಕಾವ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದ ನನಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿನ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಮೂಡಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ನನಗೆ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕಾರವೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ ಅತಿತಯೋಚ್ಛಿ ಅಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಬೋಧಿಸಿದ ನಮ್ಮ ಗುರುವರ್ಧರೂ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಬಹುಮಯ್ಯ ಶಾಲೆಯ ಅಧ್ಯಾಪಕರೂ ಆಗಿದ್ದ ಕೆ.ಕೆ.ಬಾ.ವಿ.ವಿ.ಪ್ರ.ವಿ.ವಿ. ಗುರುಾಧರಶಾಸ್ತ್ರಗಳವರೂ, ನಮ್ಮ ಮಾತೃಪ್ರೀತಿಗಳವರೂ ಸತ್ಯ ಕೃಷ್ಣ ಪಾಪೋದ್ಧತ ಮಂದನಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿವಾರು.

ಮಗ ಈ ರಾಮಾಯಣ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಅರ್ಥತಾತ್ಪರ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನರಿತು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೂ, ನಮ್ಮ ಕಿರಿಯ ಜನಾಂಗಕ್ಕೂ ಪಾರಾಯಣಕ್ಕೂ ಈ ಕಾವ್ಯದ ಸೊಬಗನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸಲೂ ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಈ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲ ಬಹುಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇದ್ದಿತು. ಅದಿಗೇ ಕೈಗೊಂಡು ಕಾಲ ಒದಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಆಕ್ಷಿಪ್ತು ಗೆಳೆಯರಾದ ದ್ವೈತ ವೇದಾಂತ ಮತ್ತು ಅಲಂಕಾರ ವಿದ್ಯಾಂಸರಾದ ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜವಿ. ಅಗ್ನಿಹೋತ್ತಿಗಳು ಅರ್ಥ ತಾತ್ಪರ್ಯಗಳನ್ನು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಅದರಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಕರಣ ದೋಷಾದಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಬಹಳ ಉಪಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಹಳ ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸಮೃದ್ಧ ಆಫ್‌ಸೆಟ್ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್‌ನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ, ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗದವರೂ ಅಂದವಾಗಿ ಪುಸ್ತಕವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಿಗೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞ ತಾಪೂರ್ವಕ ನಮನಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಪ್ರಕಟಣೆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆರವಾದ ತಿರುಮಲ ತಿರುಪತಿದೇವಸ್ಥಾನದವರ ದ್ರವ್ಯ ಸಹಾಯವು ಅಮೂಲ್ಯವಾದದ್ದು. ಅವರ ಉದಾರತೆಯನ್ನೂ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಇತಿ .

ಎಂ. ಆರ್. ನರಸಿಂಹನ್.

ಚ್ಚಾನಾನಂದಮಯಂ ದೇವಂ ನಿರ್ಮಲ ಸ್ಫುಟಿಕಾಕೃತಿಮ್
ಆಧಾರಂ ಸರ್ವವಿದ್ಯಾನಾಂ ಹಯಗ್ರೀವ ಮುಪಾಸ್ತುತೇ ||

ಚ್ಚಾನಾನಂದಮಯಂ=ಚ್ಚಾನ ಮತ್ತು ಆನಂದಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ
ನಿರ್ಮಲ=ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಸ್ಫುಟಿಕಾಕೃತಿಮ್=ಸ್ಫುಟಿಕದಂತೆ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತನಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವನೂ
ಸರ್ವವಿದ್ಯಾನಾಂ=ಸಕಲ ವಿದ್ಯೆಗಳಿಗೂ ಆಧಾರಂ=ಆಧಾರನಾದಂತಹ ದೇಹಂ=ಸ್ವಾಮಿಯಾದ
ಹಯಗ್ರೀವಂ = ಕುದುರೆಯ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕ ಹಯಗ್ರೀವನನ್ನು ಉಪಾಸ್ತುತೇ-
ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಚ್ಚಾನ ಮತ್ತು ಆನಂದಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ, ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಸ್ಫುಟಿಕದ
ಮೈಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವನೂ, ಸಕಲ ವಿದ್ಯೆಗಳಿಗೂ ಆಧಾರಸ್ವರೂಪನೂ ಆದ ಕುದುರೆಯ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು
ಹೊಂದಿದ ಹಯಗ್ರೀವ ದೇವನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಶ್ರೀ

ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ಸಂಗ್ರಹ

ಅಥ ಬಾಲಕಾಂಡಃ

ಬಾಲಕಾಂಡ

ಶ್ರೀ ಸೀತಾರಾಮ ಪಾದಾಬ್ಜಾನ್ ಅಭಿವಾದ್ಯ ತನೋಯ್ಯತಂ
ಸುಖದೋಧಾಯ ಬಾಲಕಾಂಡ ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ಸಂಗ್ರಹಂ ೩೧ ||

ಶ್ರೀ ಸೀತಾರಾಮ-ಶ್ರೀ ಸೀತೆ ಮತ್ತು ರಾಮಚಂದ್ರ ಇವರುಗಳ ಅಥವಾ ಸೀತಾಸಮೇತನಾದ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಪಾದಾಬ್ಜಾನ್-ಪದಕಮಲಗಳನ್ನು ಅಭಿವಾದ್ಯ-ವಮಸ್ಕರಿಸಿ ಬಾಲಾನಾಂ-ಹುಡುಗರಿಗೆ ಸುಖದೋಧಾಯ-ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಅಪಂ-ನಾನು ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ಸಂಗ್ರಹಂ-ಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾದ ಶ್ರೀ ಮದ್ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ತನೋಯಿ-ಮಾಡುತ್ತೇನೆ (ರಚಿಸುತ್ತೇನೆ)

ಶ್ರೀ ಸೀತೆ ಮತ್ತು ರಾಮಚಂದ್ರರ ಅಥವಾ ಸೀತಾಸಮೇತನಾದ ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಪದಕಮಲಗಳನ್ನು ವಂದಿಸಿ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾದ ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ (ರಚಿಸುತ್ತೇನೆ).

ಅನೀದಯೋಧ್ಯಾನಗೀರೀ ದೇಶೀ ಕೋಶಲನಾಮನಿ

ತಸ್ಯಾಂ ತ್ವಾಳ್ಕೃಗುಣಃ ಶ್ರೀಮಾನ್ ರಾಜಾ ದತರಥೋಽಪಿ ದತುಃ ೩೨ ||

ಕೋಶಲನಾಮನಿ-ಕೋಶಲ ಎನ್ನುವ ಹೆಸರಿನ ದೇಶೀ-ದೇಶದಲ್ಲಿ, ಅಯೋಧ್ಯಾ-ಅಯೋಧ್ಯೆ ಎನ್ನುವ ನಗರೀ-ಪಟ್ಟಣವು ಆಸೀಡ್-ಇದ್ದಿತು. ತಸ್ಯಾಂ-ಅದರಲ್ಲಿ ತ್ವಾಳ್ಕೃಗುಣಃ-ಪ್ರತಂಸೆಗೆ ಅರ್ಹವಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳ, ಶ್ರೀಮಾನ್-ಕಾಂಕ್ಷಿಯುತನಾದ ದತರಥಃ-ದತರಥನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ರಾಜಾ-ಅರಸನು ಅವಸತ್-ವಾಸವಾಗಿದ್ದನು.

ಕೋಶಲವೆನ್ನುವ ದೇಶದಲ್ಲಿ, ಅಯೋಧ್ಯೆಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪಟ್ಟಣದಿದ್ದಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಂಸನೀಯ ಗುಣಗಳಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಕಾಂಕ್ಷಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ದತರಥನೆಂಬ ರಾಜನು ವಾಸವಾಗಿದ್ದನು.

ಗದ್ಯ || ತಸ್ಯ ಕೌಸ್ಥಲೀತಿ, ಸುಮಿತ್ರೇತಿ, ಕ್ಷೀತಿಯುತಿತಿ ಚ

ತಿಪ್ಪಾ ಭಾಷ್ಯಃ ಬದಲವುಃ ||

ತಸ್ಯ-ಅವನಿಗೆ ಕೌಸ್ಥಲೀತಿ-ಕೌಸಲ್ಯ ಎನ್ನುವವಳೂ ಸುಮಿತ್ರೇತಿ-ಸುಮಿತ್ರ ಎನ್ನುವವಳೂ ಇ-ಮತ್ತು ಕ್ಷೀತಿಯುತಿತಿ-ಕ್ಷೀತಿಯ ಎನ್ನುವ ತಿಪ್ಪಾ-ಮೂವರು ಭಾಯರ್-ಪತ್ನಿಯರು ಬದಲವು-ಇದ್ದರು.

ಅವನಿಗೆ (ಆ ದತರಥನಿಗೆ) ಕೌಸಲ್ಯ, ಸುಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ಕೈಕೆಯ ಎಂಬ ಮೂವರು ಪತ್ನಿಯರಿದ್ದರು.

ಕೌಸಲ್ಯಾ ಸುಷುಮೇ ರಾಮಮಧರಾಮೇಗುಣಾಕರಂ

ಶ್ರೀರಾಮಭಕ್ತಿಭರಿತಂ ಭರತಂ ಕೀಕಯಾತ್ಮಜಾ || ೩ ||

ಕೌಸಲ್ಯಾ-ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಗುಣಾಕರಂ-ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅಭಿರಾಮಂ-ಮನೋಹರನಾದ ರಾಮಂ-ರಾಮನೆಂಬುವನನ್ನು ಸುಷುಮೇ-ಪ್ರಸವಿಸಿದಳು. ಶ್ರೀರಾಮಭಕ್ತಿಭರಿತಂ-ಶ್ರೀರಾಮನಲ್ಲಿ ಪರಮಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾದ ಭರತಂ-ಭರತನನ್ನು ಕೀಕಯಾತ್ಮಜಾ-ಕೀಕಯ ರಾಜನ ಮಗಳಾದ ಕೈಕೆಯಯು ಸುಷುಮೇ-ಪ್ರಸವಿಸಿದಳು.

ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಸಕಲಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮನೋಹರನಾದ ರಾಮನೆಂಬ ಕುಮಾರನನ್ನು ಪ್ರಸವಿಸಿದಳು. ಕೀಕಯ ರಾಜಕುಮಾರಿಯಾದ ಕೈಕೆಯಯು ಶ್ರೀರಾಮನಲ್ಲಿ ಪರಮಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಭರತನೆಂಬ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪ್ರಸವಿಸಿದಳು.

ಅಥ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಶತ್ರುಘ್ನೌ ಪ್ರಾಸೂಯೇತಾಂ ಸುಮಿತ್ರಯಾ

ಏತೇ ಕುಮಾರಾಶ್ಚತ್ವಾರೋ ವ್ಯವರ್ಧಂತ ದಿನೇ ದಿನೇ || ೪ ||

ಅಥ-ಅನಂತರ ಸುಮಿತ್ರಯಾ-ಸುಮಿತ್ರೆಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಶತ್ರುಘ್ನೌ-ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಶತ್ರುಘ್ನರೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ಕುಮಾರರು ಪ್ರಾಸೂಯೇತಾಂ-ಜನಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಏತೇ-ಈ ಚಿತ್ತಾರು-ನಾಲ್ವರು ಕುಮಾರಾಃ-ಪುತ್ರರೂ ದಿನೇ ದಿನೇ-ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ವ್ಯವರ್ಧಂತ-ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂದರು.

ಅನಂತರ ಸುಮಿತ್ರೆಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಶತ್ರುಘ್ನರೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ಕುಮಾರರು ಜನಿಸಿದರು. ಈ ನಾಲ್ವರು ಬಾಲಕರೂ ದಿನೇದಿನೇ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂದರು.

ಗದ್ಯ || ದತರಥಸ್ತು ಚೌಲೋಚನಯನಾದಿನ್ಯಥಾಕಾಲಂ

ವಿಧಾಯ ವಿಧೀನಧೀತ ನಿಖಿಲ ವಿದ್ಯಾಸುಪಾಧ್ಯಾಯೈರಕಾರಯತ್ ||

ದತರಥಸ್ತು-ದತರಥನಾದರೋ ಚೌಲೋಚನಯನಾದಿನ್-ಚೌಲ ಮತ್ತು ಉಪನಯನ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಧಿನ್-ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಯಥಾಕಾಲಂ-ಆಯಾ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವಿಧಾಯ-ವರವೇರಿಸಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯೈಃ-ಉಪಾಧ್ಯಾಯರುಗಳಿಂದ ಅಧೀತ ನಿಖಿಲ ವಿದ್ಯಾನ್-ಎಲ್ಲ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನೂ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದವರನ್ನಾಗಿ ಆಕಾರಯತ್-ಮಾಡಿದನು.

ದತರಥನಾದರೋ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಚೌಲ ಉಪನಯನ ಮುಂತಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ವರವೇರಿಸಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರುಗಳಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸಕಲ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನೂ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದನು.

ಸಿದ್ಧಿ-ಕಿ-ಕುಮಾರವತ್ಯ ಯಾಕುಧಾಪ ವಿದ್ಯಂತ್ಯಮಾಪ ಸತ್ಯ

ಪ್ರಾಪ್ತಾಪಾಪು ವಿದ್ಯಾವಿದ್ಯಾ ಸಾಮಾ ಮುನಿಮಹಾಗಮ್ನ

ದತರಥಮಾಪದಂತಿ ರಾಮಾ ಸಲಕ್ಷ್ಮಣಾ ||

ಅಥರ್ವದಾಟಿತ್-ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ನಾಮಾ-ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನೆಯ ಹೆಸರಿನ ಮುನಿ-ಮುನಿಯು ದಶರಥನ-ದಶರಥನನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿ-ಸಮೀಪಿಸಿ ಯಾಕುಧಾನ ವಿಧ್ಯಂತ್ಯಮಾನ-ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ನಾಶಗೊಳ್ಳುವ-ಯಾಗಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಲು ರಾಕ್ಷಸರ ಸಲಕ್ಷ್ಮಣ ರಾಮಂ-ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸಮೇತನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಆಯಾಚತ-ಯಾಚಿಸಿದನು. (ಕೇಳಿದನು).

ಹೀಗೆಯೇ ಇರುವಾಗ ಒಮ್ಮೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಂಬ ಮಹರ್ಷಿಯು ದಶರಥನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ನಾಶಗೊಳ್ಳುವ-ಯಾಗಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಲು ರಾಕ್ಷಸರ ಸಮೇತನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಲು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು.

ಪ್ರಾಹೀಣೀಯ ನಿರಂತಾಸಾತ್ ಪ್ರಿಯಾವತಿಹಿತೌ ಭೃಗುಃ
ಸರಾಜಪುತ್ರಾವನಯದವಿವಿಂ ಕಥಯನ್ ಕಥಾಃ ೩೩ ||

ನೃಪಃ-ರಾಜನು ಮುನಿಸಂತಾಸಾತ್-ಮುನಿಯ ಮೇಲಿನ ಭಯದಿಂದ ಪ್ರಿಯಾತಿಪಿ-ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರಾದರೂ ಕೂಡ ಸುತಂ-ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಪ್ರಾಹೀಣೀತ್-ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಸಃ-ಆ ಮುನಿಯು ಕಥಾಃ-ಕತೆಗಳನ್ನು ಕಥಯನ್-ಹೇಳುತ್ತಾ ರಾಜಪುತ್ರ-ಇಬ್ಬರು ರಾಜಕುಮಾರರನ್ನೂ ಆಟವಿಲು ಪ್ರತಿ-ಕಾಡನ್ನು ಕುರಿತು ಅನಯತ್-ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು.

ಮುನಿವರನ ಮೇಲಿನ ಭಯದಿಂದ ತನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರಾದಾಗ್ಯೂ ಕೂಡ ರಾಜನು ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಆ ಮುನಿಯು ಅವರಿಗೆ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಕಾಡಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು.

ಸತ್ಯಶ್ವರಣ್ಯ ಸಂಚಾರೇ ಶ್ರಮಸ್ತುಮನಯಾಯ ಸಃ
ಉಪಾದಿತತ್ಪರ್ಯೋರ್ವಿದ್ಯೇ ಬಲಾಮತಿಬಲಾಮತಿ ೩೪ ||

ಸಃ-ಆ ಮುನಿಯು ಅರಣ್ಯ ಸಂಚಾರೇ-ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರವು ಸತಿ ಅಪಿ-ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟರೂ ಕೂಡ ಶ್ರಮಸ್ತು ಅನುದಯಾಯ-ಶ್ರಮದಿಂದ ಬಳಲದೇ ಇರಲು ಪರ್ಯಾಯ-ಅವರಿಗೆ ಬಲಾಂ ಅತಿಬಲಾಂ ಅಪಿ-ಬಲ ಮತ್ತು ಅತಿಬಲ ಎಂಬ ವಿದ್ಯೆ-ಎರಡು ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಉಪಾದಿತತ್-ಉಪದೇಶಿಸಿದನು.

ಆ ಮುನಿಯು ಅರಣ್ಯ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿದರೂ ಕೂಡ ಆಯಾಸದಿಂದ ಬಳಲದೇ ಇರಲು ಇವರಿಗೆ ಬಲ ಮತ್ತು ಅತಿಬಲ ಎನ್ನುವ ಎರಡು ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದನು.

ಗದ್ಯ || ವನಮಧ್ಯೇಽಗಚ್ಛತಾಂ ವಿಶೇಷಾಂ ಪದವಿಂ ತಾಟಕಾ-
ಸಾಮರಾಷ್ಟ್ರೀ ಕುರೋದಧಃ ||

ವನಮಧ್ಯೇ-ಕಾಡಿನ ಪಥವೆ ಗಚ್ಛತಾಂ-ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ವಿಶೇಷಾಂ-ಇವರುಗಳ ಪದವಿಂ-ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಾಟಕಾ ನಾಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀ-ತಾಟಕಿಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯು ಕುರೋದಧಃ-ಕಡೆದಳು.

ಕಾದಿವ ಮಧ್ಯೆ ಕೊಲುತ್ತಿದ್ದ ಇವರ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಾಟಕಿ ಎನ್ನುವ ರಾಕ್ಷಸಿಯು ತಡೆದಳು.

ಗದ್ಯ || ಸ್ತ್ರೀಯಮಹಿ ಜಗದಪಕಾರಿಣೀಂ ತಾಂ ದಾತರಥಿಃ
ಗಾಧಿಕನಯಾನುಮತ್ಯಾ ವ್ಯಾಪಾದಯಾ ಮಾಸಃ ||

ಸ್ತ್ರೀಯಮಹಿ=ಸ್ತ್ರೀಯಾದರೂ ಕೂಡ ಜಗದಪಕಾರಿಣೀಂ=ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಅಪಕಾರವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ತಾಂ=ಅವಳನ್ನು ದಾತರಥಿಃ=ದತರಥನ ಮಗನಾದ ರಾಮಜಂದ್ರನು ಗಾಧಿಕನಯಾನುಮತ್ಯಾ=ಗಾಧಿಪುತ್ರನಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಅನುಮತಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಪಾದಯಾ ಮಾಸಃ=ಸಂಪರಿಸಿದನು.

ಜಗದಪಾದರೂ ಕೂಡ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಅಪಕಾರವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯನ್ನು ದತರಥ ಪುತ್ರನಾದ ರಾಮಜಂದ್ರನು ಗಾಧಿರಾಜಕುಮಾರ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಅನುಜ್ಞೆಯಂತೆ ಸಂಪರಿಸಿದನು.

ಅಸ್ಮಾಕೆ ಜ್ಞಂಭಕಾದೀನಿ ತಪ್ಸಿನಿ ತಯೋಶ್ವತುಃ
ಉಪದಿತ್ಯ ಪ್ರವಿತ್ಯ ಸ್ಥಂ ಆಶ್ರಮಂ ಕುರ್ಮತಿ ಕ್ರಮಂ ||೭||
ತೂರೌ ಸುಬಾಹು ಮಾರಿಚೌ ತೈಲಕೋಣಕ ವರ್ಷಿಧಃ
ರತ್ನೋದಭಿಷ್ಠಕ ಸಂಕ್ಷೋಭಂ ಚಕ್ರಮಸ್ತಾಟಕಾಸುತೌ ||೮||

ತಪಃ=ಅನಂತರ ಜ್ಞಂಭಕಾದೀನಿ=ಜ್ಞಂಭಕ ಮೊದಲಾದ ಅಸ್ಮಾಕೆ=ಅಸ್ತಗಳನ್ನು ತಯೋಶ್ವ=ಅವರಿಗೆ ಉಪದಿತ್ಯ=ಉಪದೇಶಿಸಿ ತಪ್ಸಿನಿ=ಮುನಿವರನಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಸ್ಥಂ=ತನ್ನ ಆಶ್ರಮಂ=ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರವಿತ್ಯ=ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಕ್ರಮಂ=ಯಜ್ಞವನ್ನು ಕುರ್ಮತಿಸತಿ=ಮಾಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ;

ತೂರೌ=ನೀಲರಾದ ತಾಟಕಾಸುತೌ=ತಾಟಕಿಯ ಮಕ್ಕಳಾದ, ಸುಬಾಹು ಮಾರಿಚೌ=ಸುಬಾಹು ಮಾರಿಚರು ತೈಲ=ಬಂಡೆ ಕೋಣಕ=ರತ್ನ (ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು) ವರ್ಷಿಧಃ=ಸುರಿಸುತ್ತಿರುವ ರತ್ನೋದಭಿಷ್ಠಕ=ರಾತ್ನಸರೂಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಸಂಕ್ಷೋಭಾ=ಕ್ಷೋಭೆಯನ್ನು ಚಕ್ರಮು=ಉಂಟು ಮಾಡಿದರು.

ಅನಂತರ ಜ್ಞಂಭಕಾದಿ ಅಸ್ತಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿ ಮುನಿವರನಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತನ್ನ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ನೀಲರಾದ, ತಾಟಕಿಯ ಮಕ್ಕಳಾದ, ಸುಬಾಹು ಮಾರಿಚರುಗಳು ಬಂಡೆಗಳನ್ನೂ ರತ್ನವನ್ನೂ ಸುರಿಸುತ್ತ ರಾತ್ನಸರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಕ್ಷೋಭೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದರು.

ಗದ್ಯ || ದತರಥಾತ್ಮ ಜನ್ತು ಮಾತರತ್ಯಾತ್ಮಾಣಿ ಮಾರಿಚಮತಾಂ-
ಮಾರಿಚಾತ್ಮ ಸುಬಾಹು ಪ್ರಮಾಣಿ ಕೋಣಕಾಸುತೌ
ತೈಲಕೋಣಕ ರಿಣಾನ್ವಿತ ಸಿಂಹಮೂರ್ಧನಃ ||

ದತರಥಾತ್ಮ ಜನ್ತು=ದತರಥನ ಮಗನಾದ ರಾಮಜಂದ್ರನಾದರೂ ಮಾರಿಚಾತ್ಮ

ಸ್ವರಾ- ವಾಯುವ್ಯಾಸ್ಥದಿಂದ ಮಾರಿಚಂ- ಮಾರಿಚವನ್ನು ಅಪಾನಪಿ-ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಶಾತ್ಯ-ದೀಳಿ ಸುಬಾಹು ಪ್ರಮುಖ-ಸುಬಾಹು ಮುಂತಾದ ಮುಖ್ಯ ಕೋಣಾಪುಟಾಂ- ರಾಕ್ಷಸರ ಗುಂಪನ್ನು ವಿಚಿತ ಬಾಣೇಶ-ಒಂದೇ ಬಾಣದಿಂದ ಲೀಲಯ್ಯವ-ಲೀಲಾಪಾಲವಾಗಿ ಸೊದಯಾನಮಾಸ-ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದನು.

ದಶರಥನ ಮಗನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನು ವಾಯುವ್ಯಾಸ್ಥದಿಂದ ಮಾರಿಚವನ್ನು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ದೀಳಿ, ಸುಬಾಹು ಮುಂತಾದ ರಾಕ್ಷಸರ ಗುಂಪನ್ನು ಒಂದೇ ಬಾಣದಿಂದ ಲೀಲಾಪಾಲವಾಗಿ ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದನು.

ಗದ್ಯ || ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ನಿರಂಕರಾಯಂ ಪರಿಸಮಾಪ್ತ ಸಪ್ತತಂಕುಂ
ರಘುಸುತಾಯ ಜನಕಸುತಾಂ ದಿದಾಪಯಾಮು ಮಿಥಿಲಾಂ
ಪ್ರತಿಪ್ರತ್ಯೇ ||

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು-ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಾದರೋ ಸಪ್ತತಂಕುಂ-ಯಜ್ಞವನ್ನು ನಿರಂಕರಾಯಂ-ನಿರಾತಂಕದಿಂದ ಪರಿಸಮಾಪ್ತ-ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಾಡಿ ರಘುಸುತಾಯ-ರಘುವಂಶ ಕುಮಾರನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಜನಕಸುತಾಂ-ಜನಕರಾಜಕುಮಾರಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ದಿದಾಪಯಾಮು:-ಕೊಡಿಸಲು ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಮಿಥಿಲಾಂಪ್ರತಿ-ಮಿಥಿಲೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರತ್ಯೇ-ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದನು.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನೂ ಕೂಡ ಯಜ್ಞವನ್ನು ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಂಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿ ರಘುವಂಶ ಕುಮಾರನಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಜನಕರಾಜಕುಮಾರಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಜನಕರಾಜನ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಮಿಥಿಲಾ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದನು.

ರಾಮಪಾದರಜಸ್ಕಂಧಾತ್ ಪ್ರಸ್ಯತೀಗತಯಾಪಥಿ
ಅಪಲ್ಯಯಾ ಗೌತಮಸ್ಯ ಜಾಯಯಾ ಅಯಮಪೂಜತ ||

ಪಥಿ-ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮಪಾದರಜಸ್ಕಂಧಾತ್-ರಾಮನ ಪಾದದೊಳೆಯ ಸ್ಪರ್ಶದ ದೇಸೆಯಿಂದ ಪ್ರಸ್ಯತೀ-ಸಪಜ ರೂಪವನ್ನು ಗತಯಾ-ತೊಂದಿದ ಗೌತಮಸ್ಯ-ಗೌತಮ ಮುನಿಯ ಜಾಯಯಾ-ಪೆಂಡತಿಯಾದ ಅಪಲ್ಯಯಾ-ಅಪಲ್ಯೆಯಿಂದ ಅಯಂ-ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಅಪೂಜತ-ಪೂಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು.

ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ಪಾದದೊಳೆಯ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ನಿಜವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಗೌತಮ ಮಹರ್ಷಿಯ ಸ್ಥಿತಿ ಅಪಲ್ಯೆಯಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು.

ಗದ್ಯ || ಕರುಣ ಮಿಥಿಲಾಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಪರೈಃ ಪುಟಾಂಶುಃ
ಕೌಶಿಕಿ ನಿಜಾಪಮಾ ಕಾರಣಂ ಅಪೇದಮತಿ ಜನಕೇನ
ಪ್ರದರ್ಶಿತು ತಿವಕೇಶವತು ದಶರಥಾತ್ಮನೋ ಬಭೂವ ||

ಕರುಣ-ಕಂಕರೆ ಮಿಥಿಲಾಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯ-ಮಿಥಿಲಾ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ

ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ-ಸ್ಥಿರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಆತಿಥ್ಯ-ಆತಿಥ್ಯವುಳ್ಳ ಕೌಶಿಕ-ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ನಿಜಾಗಮನ ಕಾರಣಂ-ತನ್ನ ಆಗಮನದ ಕಾರಣವನ್ನು ಅವೆದಯತಿ ಸತಿ-ತಿಳಿಸುತ್ತಿರಲಾಗಿ ಜನಕನ-ಮಹಾರಾಜ ಜನಕನಿಂದ ಪ್ರದರ್ಶಿತಂ-ಕೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಶಿವಶರಾಸನಂ-ಶಿವಧನುಷ್ಣನ್ನು ದಶರಥಾತ್ಮಜ-ದಶರಥನ ಮಗನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಬಿಟ್ಟಂಜ-ಮುರಿದು ಹಾಕಿದನು.

ಅನಂತರ ಮಿಥಿಲಾ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಕೌಶಿಕ ಪುತ್ರ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತಾನು ಬಂದ ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು, ಮಹಾರಾಜ ಜನಕನಿಂದ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಶಿವಧನುಷ್ಣನ್ನು ದಶರಥ ಸುತನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಮುರಿದು ಹಾಕಿದನು.

ಜಾತಾನಂದಸ್ತು ಜನಕೋ ದೂತ್ಯೈಶ್ಚರಿಕಗಾಮಿಭಿಃ

ಅಹ್ಯಾಪಯದ್ಭೂತೈಃ ಸಕುಟುಂಬ ಪುರೋಧಸಂ ||೧೦||

ಜಾತಾನಂದ-ಉಂಟಾದ ಅನಂದವುಳ್ಳ ಜನಕಸ್ತು-ಜನಕನಾದರೋ ತ್ವರಿತಗಾಮಿಭಿಃ-ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಗಳಾದ ದೂತ್ಯೈಃ-ದೂತರಿಂದ ಸಕುಟುಂಬ ಪುರೋಧಸಂ-ಕುಟುಂಬ ಮತ್ತು ಪುರೋಹಿತರ ಸಮೇತನಾದ ದಶರಥಂ-ದಶರಥನನ್ನು ಅಹ್ಯಾಪಯತ್-ಕರೆಸಿದನು.

ಮಹಾದಾನಂದ ಉಂಟಾದ ಜನಕನಾದರೋ ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಗಳಾದ ದೂತರ ಮೂಲಕ ಕುಟುಂಬ ಮತ್ತು ಪುರೋಹಿತರ ಸಹಿತವಾಗಿ ದಶರಥವನ್ನು ಕರೆಸಿದನು.

ಅಥೋತ್ತಮೇ ಮುಹೂರ್ತೇಸಿ ರಾಮಾಯಧರಣೀಸುತಾಂ

ಸೀತಾಮದಾತ್ ಆತ್ಮಸುತಾಂ ಊರ್ಮಿಳಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾಯಚ ||೧೧||

ಅಥ-ಅನಂತರ ಉತ್ತಮೇ-ಉತ್ತಮವಾದ ಮುಹೂರ್ತೇ-ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಸಃ-ಆ ಜನಕ ಮಹಾರಾಜನು ಧರಣೀಸುತಾಂ-ಭೂಮಿಜಾತಿಯಾದ ಸೀತಾಂ-ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮಾಯ-ರಾಮನಿಗೆ ಚ-ಮತ್ತು ಆತ್ಮಸುತಾಂ-ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ಊರ್ಮಿಳಾಂ-ಊರ್ಮಿಳೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣಾಯ-ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಅದಾತ್-ಕೊಟ್ಟನು (ಮದುವೆ ಮಾಡಿದನು.)

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಆ ಜನಕ ಮಹಾರಾಜನು ಭೂಜಾತಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ಊರ್ಮಿಳೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿದನು.

ಗದ್ಯ || ಅಥ ನಿಜಾನುಜನ್ಯ ಕುತದ್ವಜನ್ಯ ತಮುಕೇ ಮಾಂದನೀ

ಪ್ರಕಟರ್ಥಿ ಧರತ ಕಪ್ತುಶ್ಚಾಧ್ಯಾಯ ದತ್ವಾ ಕುಘೇ

ಸತಿ ವಿವಾಹಮುಕ್ತರೋತ್ ||

ಅಥ-ಅನಂತರ ನಿಜಾನುಜನ್ಯ-ತನ್ನ ಸಹೋದರನಾದ ಕುತದ್ವಜನ್ಯ-ಕುತದ್ವಜನೋದನ ತಮುಕೇ-ಕುಮಾರಿಯರಾದ ಮಾಂದನೀ ಪ್ರಕಟರ್ಥಿ-ಮಾಂದವಿಪ್ರಕಟರ್ಥಿ-ನಿಜಾನುಜನ್ಯನು ಧರತ ಕಪ್ತುಶ್ಚಾಧ್ಯಾಯ-ಧರತ ಮತ್ತು ಕಪ್ತುಶ್ಚರಿಗೆ ದತ್ವಾ-ಕೊಟ್ಟು ಸತಿ-ಅವಳು-ಕುಘೇದಾದ ವಿವಾಹದಲ್ಲಿ ವಿವಾಹಂ-ಮದುವೆಯನ್ನು ಅಕರೋತ್-ಮಾಡಿದನು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಹೋದರ ಕುಶದ್ವಂದನ ಮಕ್ಕಳಾದ ಮಾಂಡವೀ ಪ್ರತೀರ್ತಿ ಎಂಬುವವರನ್ನು ಭರತ ಮತ್ತು ಶತ್ರುಘ್ನರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಶುಭದಿವಸದಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿದನು.

ಅಥಾನುರೂಪಜಾಯಧಿರಾಜೇಶ್ಯಸ್ಯಯೈಶ್ಯತಃ

ಪ್ರಶಸ್ತಃ ಕೋಲಲಪತಿಶ್ಚಾಕೀತ ನಗರಂ ನಿಜಂ ||೧೨||

ಅಥ-ಅನಂತರ ಅನುರೂಪಜಾಯಾಧಿ-ಅನುರೂಪೆಯರಾದ ಪತ್ನಿಯರಿಂದ ಉಪೇಶ್ಯ:-ಬಡಗೂಡಿದ ತನಯೈಶ್ಯತಃ-ಮಕ್ಕಳುಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕೋಲಲಪತಿ:-ಕೋಲಲ ದೇಶಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ದಶರಥನು ನಿಜಂ ನಗರಂ-ತನ್ನ ಪಟ್ಟಣವಾದ ಸಾಕೀತಂ-ಸಾಕೀತ ವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಶಸ್ತಃ-ಹೊರಟನು.

ಅನಂತರ ಅನುರೂಪೆಯರಾದ ಪತ್ನಿಯರನ್ನು ಬಡಗೂಡಿದ ಮಕ್ಕಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕೋಸಲಾಧಿಪತಿ ದಶರಥನು ತನ್ನ ಪಟ್ಟಣವಾದ ಸಾಕೀತ(ಅಯೋಧ್ಯೆ)ಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು.

ಜಗೀಷಯಾಗತಂ ರಾಮಂ ಭಾರ್ಗವಂ ರಘುವಂಶಜಃ

ರಾಮೋಜಗಾಯ ಜಯನಂ ಅಲಿಲಿಂಗ ಸ್ವಪಸ್ತುತಂ ||೧೩||

ರಘುವಂಶಜಃ-ರಘುವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ರಾಮಃ-ರಾಮನು ಜಗೀಷಯಾ-ತನ್ನನ್ನು ಜಯಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಆಗತಂ-ಬಂದ ಭಾರ್ಗವಂ-ಭೃಗು ಋಷಿಯ ಮಗನಾದ ರಾಮಂ-ಫರಶುರಾಮನನ್ನು ಜಗಾಯ-ಜಯಿಸಿದನು. ನೃಪಃ-ರಾಜನಾದ ದಶರಥನು ಜಯನಂ-ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ಸುತಂ-ಮಗನನ್ನು ಅಲಿಲಿಂಗ-ಅಲಂಗಿಸಿಕೊಂಡನು.

ರಘುಸುತನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನು ಜಯಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಆಗಮಿಸಿದ ಭೃಗು ಋಷಿಯ ಕುಮಾರ ಫರಶುರಾಮನನ್ನು ಜಯಿಸಿದನು. ವಿಜಯಿಯಾದ ಮಗನನ್ನು ದಶರಥನು ಅಲಂಗಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಅಥಪ್ರವಿಶ್ಯ ನಗರಂ ಸಾಕೀತಂ ರಘುವಂಶಜಃ

ಸೀತಯಾರಮಮಾಣಶ್ಚ ಸಂವೋದಂ ಸಮುದಿತಃ ||೧೪||

ಅಥ-ಅನಂತರ ರಘುವಂಶಜಃ-ರಘುಸುತನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಸಾಕೀತನಗರಂ-ಸಾಕೀತ ನಗರಿಯನ್ನು ಪ್ರವಿಶ್ಯ-ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸೀತಯಾ-ಸೀತೆಯ ಜೊತೆ ರಮಾಮಾಣಸ್ತನ್-ಏಕರಿಸುತ್ತಾ ಸಂವೋದಂ-ಸಂತೋಷವನ್ನು ಸಮುದಿತಃ-ಹೊಂದಿದನು.

ನಂತರ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ಸಾಕೀತ ನಗರವನ್ನು ಸೇರಿ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯೊಡನೆ ಏಕರಿಸುತ್ತಾ ಸಂತೋಷವಾಗಿದ್ದನು.

ಇತಿ ಬಾಲಕಾಂಡಃ ಸಮಾಪ್ತಃ

ಬಾಲಕಾಂಡವು ಸಮಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು.

ಅಥ ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ:

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ ಶತಮಾನದ ಕಾವ್ಯದ ದೇಶದ ಜಗದ್ಗುರು
ಯುಧಾಜಿತಧರ್ಮದ ಮೂಲಕದ ಪ್ರಕರಣದ ೧೧ ||

ತಪಃ-ಅನಂತರ ತಾತಾದೇಶದ-ಶಂದೆಯ ಅಪ್ಪನೆಯಂತೆ ಭರತ ಶತಮಾನ-ಭರತ
ಶತಮಾನರು ಯುಧಾಜಿತಧರ್ಮದ-ಯುಧಾಜಿತ ಎನ್ನುವ ಹೆಸರಿನ ಮೂಲಕದ-
ಸೋದರಮಾವನ ಪ್ರಕರಣ ಪ್ರತಿ-ಪ್ರತಿಭಾವನ್ನು ಕುರಿತು ಜಗದ್ಗುರು-ಹೋದರು (ಪ್ರಯಾಣ
ಬೆಳೆಸಿದರು).

ನಂತರ ಶಂದೆಯ ಅದೇಶದಂತೆ ಭರತ ಶತಮಾನರಿಬ್ಬರೂ ಯುಧಾಜಿತ ಎನ್ನುವ ತಮ್ಮ
ಸೋದರಮಾವನ ಕೂಡಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದರು.

ರಾಮಾಧಿಪತಿಯು ಕುರುಂ ಯತಮಾನಂ ಮಹೀಶವಿಮ್
ಮಂಥರಾಕುಲಿಕ ಸ್ವಾಂತಾ ಕೈಕೇಯಿ ದುರ್ವಚೋಬ್ರವೀತ್ ||

ಮಂಥರಾಕುಲಿಕ-ಮಂಥರೆಯೆಂಬುವ ದಾಸಿಯ ಮೂಲಕ ಕ್ಷೋಭಗೊಂಡ
ಸ್ವಾಂತಾ-ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ಕೈಕೇಯಿ-ಕೈಕೇಯಿಯು ರಾಮಾಧಿಪತಿಯ-ರಾಮನ ಪಟ್ಟಾಭಿ
ಷೇಕವನ್ನು ಕುರುಂ-ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯತಮಾನಂ-ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಹೀಶವಿಮ್ ಪ್ರತಿ-
ರಾಮಾಧಿಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ದುರ್ವಚಃ-ಕೆಟ್ಟ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅಬ್ರವೀತ್-ಹೇಳಿದಳು.

ಮಂಥರ ಎನ್ನುವ ದಾಸಿಯ ಮೂಲಕ ಚಿತ್ತಕ್ಷೋಭಗೊಂಡ ಕೈಕೇಯಿಯು ರಾಮನ
ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮ ದತರಥನನ್ನು ಕುರಿತು ಅಹಿತಕರವಾದ
ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿದಳು.

ಗದ್ಯ || ಯದಿ ಕೃಂ ಸತ್ಯಸಂಗರೋಃ ಕಂಬರಾಸುರ ಸಂಗರ
ಸಮುದಿಲಿತ ವರಯುಗಲೇ ಪ್ರಥಮಸ್ಥ ಫಲಂ
ರಾಮಸ್ಥ ವನವಾಸಂ, ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥ ಭರತಾಧಿಪತಿಯಂ
ಚ ವಿಜೇತ ||

ಕೃಂ-ನಿಶ್ಚಯ ಯದಿ-ಒಂದು ವೇಳೆ ಸತ್ಯಸಂಗರಃ ಅಹಿ-ಅಹಿತ ಮಾಡುವುದನ್ನು ನಡೆಸು
ವವೇ ಆದಲ್ಲಿ ಕಂಬರಾಸುರ ಸಂಗರ-ಕಂಬರಾಸುರನೊಡನೆ ಉಂಟಾದ ಕದವದಲ್ಲಿ
ಸಮುದಿಲಿತ-ನಿರಾಶರಾಗಿ, ವರಯುಗಲೇ-ಎರಡು ವರುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಸ್ಥ-ಒಂದನೆಯದರ
ಫಲಂ-ಪರಿಣಾಮವು ರಾಮಸ್ಥ-ರಾಮನೊಡನೆ ವನವಾಸಂ-ಕಾಡಿನ ವಾಸವನ್ನೂ ಚಿ-
ತವಸ್ಥಾ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥ-ಎರಡನೆಯದರ ಫಲಂ-ಪರಿಣಾಮವು ಭರತಾಧಿಪತಿಯಂ-ಭರತನ
ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನೂ ವಿಜೇತ-ಜೇತುವಾಗುವುದು.

ನೀನು ಒಂದು ವೇಳೆ ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪಾದವನಾದರೆ ತಂಬರಾಸುರನೊಡನೆ ಉಂಟಾದ ಸಮರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟ ಎರಡು ವರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಫಲವಾಗಿ ರಾಮಚಂದ್ರನ ವನವಾಸವನ್ನೂ ಎರಡನೆಯರ ಫಲವಾಗಿ ಭರತನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನೂ ನಡೆಸುವವನಾಗಿ.

ಗದ್ಯ || ನೈವಂ ಯದಿ ವಿಷಮುಪಭುಜ್ಯ ಪತ್ಯಕ-
ಶ್ವನ ಪ್ರಾಣಾನ್ ತ್ಯಜಾಮಿಹ ||

ನೈವಂ ಯದಿ-ಒಂದು ವೇಳೆ ಇದನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪತ್ಯಕ-ನೋಡುತ್ತಿರು ತವ-ನಿನ್ನ ಮುಂದೆಯೇ ವಿಷಂ-ವಿಷವನ್ನು ಉಪಭುಜ್ಯ-ಸೇವಿಸಿ ಪ್ರಾಣಾನ್-ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತ್ಯಜಾಮಿ-ತ್ಯಜಿಸುತ್ತೇನೆ ಇತಿ-ಎಂಬುದಾಗಿ (ಅಬ್ರವೀತ್-ಹೇಳಿದಳು).

ಒಂದು ದಿನ ಇದನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಾನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ವಿಷವನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಇದಂ ಪರುಷಂ ಆಕಾಂಕ್ಷ ಮೂರ್ಛಾಕೋವ್ಯಪಶ್ಯಿಷ್ಯಮಿ
ಪಪಾತವದ್ರಸಿರ್ಭಿಷ್ಣ ಪತ್ಯಃ ಪರ್ವತರಾದಿವ || ||

ಇದಂ-ಈ ಪರುಷಂ-ಕಠಿಣ ಮಾತನ್ನು ಆಕಾಂಕ್ಷ-ಕೇಳಿ ನೃಪತಿ-ರಾಜಾ ದತರಥನು ಮೂರ್ಛಿತಃ-ಮೂರ್ಛೆಗೊಂಡು ವದ್ರ-ಇಂದ್ರನ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ-ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪತ್ಯಃ-ರಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿರಾದಿವ-ಕತ್ತರಿಸಿ ರಾಜನಂತೆ ಭುವಿ-ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪಪಾತ-ಬಿದ್ದನು.

ಈ ಪರಮ ವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ರಾಜಾ ದತರಥನು ಇಂದ್ರನ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ರಕ್ಕೆಗಳು ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಉರುಳಿದ ಪರ್ಮತ ರಾಜನಂತೆ ಮೂರ್ಛಿತನಾಗಿ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದನು.

ಅಸತ್ಯಭೀತೋ ನೃಪತಿರೇಣ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಚೇತಸಾಂ
ಕೈಕೇಯಿಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯಾಮಾಸ ರಾಮಸ್ಯ ಪುರವಚನಂ || ||

ಅಸತ್ಯಭೀತಃ-ಅಸತ್ಯವಾದಿಯೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ನೃಪತಿ-ರಾಜನು ಚಿರೇಶ-ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಕಳೆದು ಚೇತನಾಂ-ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ಯ-ಪುರಳಿ ಹೊಂದಿ ರಾಮಸ್ಯ-ರಾಮಚಂದ್ರನ ಪುರವರ್ಮನಂ-ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸ ಮಾಡುವಿಕೆಯನ್ನು ಕೈಕೇಯಿಂ-ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಯಾಮಾಸ-ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

ಅಸತ್ಯವಾದಿಯೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ರಾಜನಾದ ದತರಥನು ಮುಂಗಾಂಕ್ಷ ನಂತರ ಮೂರ್ಛಿತನಾದ್ದು ಎದ್ದು ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ರಾಮನು ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

ಬಹುಧಾ ಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ ಮಾತಾಹ ಸಾ ಮುನೋಽಪಿ ಕುಪ್ಯತಾಂ
ನಿಮಮುಷ್ಯ ಮಹಿಷಾಸಿಂ ಅಪಾರ್ತಿ ಕೋಪಸಾಗರಿ || ||

ಬಹುಧಾ-ಬಹುದಿಧವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ-ಮಾತಾಹ-ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ಸಾ-ಅ ಕೈಕೇಯಿಯ ಆಗ್ರಹಂ-ಪಟ್ಟವನ್ನು ಸಮುನೋಽಪಿ-ತ್ಯಜಿಸಲಿಲ್ಲ. ಮಹಿಷಾಸಿಂ-ಭೂಮಿ

ವಾದ ದತರಥನು ಅಹಾರೇ-ಬಹಳವಾದ ಶೋಕಾಗರೇ-ದುಃಖಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ
ನಿಮಿಮ್ಬ - ಮುಳುಗಿಹೋದನು.

ಹಲವು ವಿಧಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರೂ ಸಹ ಕೈಕೆಯು ತನ್ನ ಹಟವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ.
ಭೂಪತಿಯಾದ ದತರಥನು ಬಹುವಾದ ಶೋಕಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋದನು.

ಗುಹ್ಯಮಿ ಕಾಡಿಗೆ ಪ್ರಣಮ್ಯ ಶ್ವಶ್ವ ರಾಘವಃ

ಸಾಕಂ ಸೌಮಿತ್ರಿ ಒಡಗೂಡಿ ಸಮಾರುಕ್ವ್ಯ ದ್ರಥಂ ರಥಿ ||

ರಥಿ-ರಥವನ್ನು ನೆರಸಬಲ್ಲ ಜಾತುರ್ಮಂತ್ರವಾದ ರಾಘವಃ-ರಥರಾಮನು ತಾಕಂ-
ಎಲೈ ತಂದೆಯೇ ಅಹಂ-ನಾನು ವನಂ ಗುಹ್ಯಮಿ-ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ ಇತಿ-ಎಂಬುದಾಗಿ
ಪ್ರಣಮ್ಯ-ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಆಶ್ವಶ್ವ-ಅಶ್ವನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಸೌಮಿತ್ರಿ ಸೀತಾಭ್ಯಾಂ-ಸುಮಿತ್ರಾ
ನಂದನನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಮತ್ತು ಸೀತೆಯರಿಂದ ಸಾಕಂ-ಒಡಗೂಡಿ ರಥಂ-ರಥವನ್ನು
ಸಮಾರುಕ್ವ್ಯ-ಹತ್ತಿದನು.

ರಥವನ್ನು ಒಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಪರಿಶ್ರಮವುಳ್ಳವನಾದ ರಥರಾಮನು “ಎಲೈ ತಂದೆಯೇ,
ನಾನು ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ” ಎಂಬುದಾಗಿ ತಂದೆಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಸುಮಿತ್ರಾನಂದನನಾದ
ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಮತ್ತು ಸೀತೆಯರ ಒಡಗೂಡಿ ರಥಾರೋಹಣ ಮಾಡಿದನು.

ಸರ್ವಾನುಗತಾನ್ ಪೌರಾನ್ ವಂಚಯಿತ್ವಾ ವಿನಿದ್ರಿತಾನ್

ತಾದ್ವಲೇಹ ಪಥಾರಾತ್ಯಾಂ ಸಜ್ಜಾಮ ಸುರಾಪಗಾಂ ||

ಸಃ-ಅವನು ಅನುಗತಾನ್ ಸರ್ವಾನ್-ಅನುಸರಿಸಿ ಬಂದ ಎಲ್ಲ ವಿನಿದ್ರಿತಾನ್
ಪೌರಾನ್-ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿರುವ ಪುರಜನರನ್ನೂ ವಂಚಯಿತ್ವಾ-ವಂಚಿಸಿ ರಾತ್ಯಾಂ-ರಾತ್ರಿಯ
ಮೇಳೆಯಲ್ಲಿ ತಾದ್ವಲೇಹ ಪಥಾ-ಭತ್ತದ ಭಸಲಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ (ನಡೆದು)
ಸುರಾಪಗಾಂ-ಸುರನದಿಯಾದ ಗಂಗಾತೀರವನ್ನು ಆಜ್ಞಾಮ-ಸೇರಿದನು.

ಅವನು ತನ್ನನ್ನನುಸರಿಸಿ ಬಂದ, ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಪುರಜನರನ್ನೂ ವಂಚಿಸಿ
ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಭತ್ತದ ಬೆಳೆಯಿಂದ ತುಂಬಿದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಸುರನದಿಯಾದ ಗಂಗೆಯ
ತೀರವನ್ನು ಸೇರಿದನು.

ಗದ್ವ || ತತ್ರ ವಿವಸತಾ ಗುಹಾಭಿಧಾನೇಹ ವ್ಯಾಧೇಹ ಸುಹೃದಾ

ಸಮುಕ್ತಿದ್ಯ ಸುರತರಂಗೀಣಮವಾಪ್ಯ ಚಿತ್ರಕೂಟ-

ಗಿರಮನುಜ ವಿರೂಪ ವರಮೃತ್ ಸಹಸೀತಯಾ

ಚಿರಮದಮತ ರಥಂವರಃ ||

ತತ್ರ-ಅಲ್ಲಿ ನಿವಸತಾ-ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಸುಹೃದಾ-ಮಿತ್ರನಾದ ಗುಹಾಭಿಧಾನೇಹ-
ಗುಹನೊಬ್ಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ವ್ಯಾಧೇಹ-ಬೆಡನಿಂದ ಸುರತರಂಗೀಣ-ಸುರನದಿ ಗಂಗೆಯನ್ನು
ಸಮುಕ್ತಿದ್ಯ-ದಾಟಿ ಚಿತ್ರಕೂಟಗಿರಿ-ಚಿತ್ರಕೂಟ ಪರ್ವತವನ್ನು ಆವಾಪ್ಯ-ಸೇರಿ ಅನುಜ
ವಿರೂಪ-ಸಹೋದರನಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವರಮೃತ್-ಪೂಜಕಾಲೆಯನ್ನು ಬಾಳ್ವವಾಗಿ

(ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಹೊಂದಿ) **ಪ್ರಾಣಾಂಗುಲಿ-ಸಂಹಾರ** ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ರಘುವರ:-ರಘುಶ್ರೇಷ್ಠ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಚಿರಂ-ಬಹುಕಾಲ ಅರಮತ-ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ವಿಶ್ವ ಗುಹನಂಬ ಬೇಡವ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸುರವದಿ ಗಂಗೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ಚಿತ್ರಕೂಟ ಪರ್ವತ ಪ್ರಾಂತ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿದವನಾಗಿ ಸೋದರನಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ವಿರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಾಗಿ **ಪ್ರಾಣಾಂಗುಲಿ** ಜೊತೆ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಬಹುಕಾಲ ಸಂತೋಷದಿಂದ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಮಹತಾ ಪುತ್ರಶೋಕೇನ ದಿವಂ ದಶರಥೋಯಯೌ

ದೂತ್ಯರ್ಭಕ ಮಾನಿನ್ಯುಃ ಆಮಾತ್ಯಾ ಆಶುಗಾಮಿಭಃ ||

ದಶರಥ:-ದಶರಥ ಮಹಾರಾಜನು ಮಹತಾ-ಶೀವ್ರವಾದ ಪುತ್ರಶೋಕೇನ-ಪುತ್ರವಿರಹದಿಂದ ಉಂಟಾದ ದುಃಖದಿಂದ ದಿವಂ-ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಯಯೌ-ಸೇರಿದನು. ಆಮಾತ್ಯಾ:-ಸಚಿವರು ಆಶುಗಾಮಿಭಃ-ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಗಳಾದ ದೂತ್ಯ:-ದೂತರಿಂದ ಭರತಂ-ಭರತನನ್ನು ಆನಿನ್ಯು:-ಕರೆತರಿಸಿದರು.

ಅತಿಯಾದ ಪುತ್ರ **ಪ್ರಾಣಾಂಗುಲಿ** ದಶರಥ ಮಹಾರಾಜನು ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದನು. ಸಚಿವರು ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಗಳಾದ **ದೂತ್ಯ** ಮೂಲಕ ಭರತನನ್ನು ಕರೆತರಿಸಿದರು.

ಗದ್ಯ || ಸಚಿ ಸಮಾರ್ಥ, ಸಕಲಾಂಪ್ರವೃತ್ತಿಂ ನಿಪತ್ಯ, ಸಂಜ್ಞಾ ವಿರಹಿತಃ,

ಸರ್ವಂ ಸಹಾಯಮವಾಪ್ಯ ಚಿರಾಂ ಚಿತನಾಂ, ವಿರಮ್ಯ ಮುಷ್ಠಾದಿ

ನಿರೋಧೇನ ಕೈಲೇಯಿ ಮಂಥರಾ ಮಾರಣಾದ್ವಿಧಾಯ ದೀರ್ಘ

ದೈಹಿಕಂ ದಶರಥಾಯ ಪ್ರಸ್ಮಾಯ ನಿಖಿಲಪೌರೈಸ್ಸಮಮುಖೇತ್ಯ

ಚಿತ್ರಕೂಟಾಚಲಂವನಿಜಾಜಾಣೀತ್ಯ ರಣಾರಣಾಂಬುಜಯುಗಲೇ ||

|| ಚ- ಆ ಭರತನಾದರೋ ಸಕಲಾಂ-ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಂ-ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ಸಮಾರ್ಥ-ಕೇಳಿದವನಾಗಿ ಸಂಜ್ಞಾ ವಿರಹಿತಃ-ಪ್ರಜ್ಞಾ ಶೂನ್ಯನಾಗಿ ಸರ್ವಂ ಸಹಾಯಂ-ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ವಳಾದಂತಹ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಿಪತ್ಯ-ಬಿದ್ದು ಚಿರಾಂ-ಬಹು ಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಚೇತನಾಂ ಅವಾಪ್ಯ-ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಪಡೆದು ಮುಷ್ಠಾದಿ ನಿರೋಧೇನ-ಮುಕ್ತ ಮುಂತಾದವರ ತಡೆಹಿಡಿಯುವಿಕೆಯಿಂದ ಕೈಲೇಯಿ ಮಂಥರಾ ಮಾರಣಾತ್-ಕೈಲೇಯಿ ಮತ್ತು ಮಂಥರೆಯರನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ವಿರಮ್ಯ-ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲ್ಪಟ್ಟು ದಶರಥಾಯ-ದಶರಥ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ದೀರ್ಘ ದೈಹಿಕಂ-ಅಪರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ವಿಧಾಯ-ಮಾಡಿ ನಿಖಿಲಪೌರೈಸ್ಸಮಂ-ಎಲ್ಲಾ ಪುರುಷನರ ಸಮೇತ ಪ್ರಸ್ಮಾಯ-ಹೊರಟು ಚಿತ್ರಕೂಟಾಚಲಂ-ಚಿತ್ರಕೂಟ ಪರ್ವತವನ್ನು ಉಪೇತ್ಯ-ಸೇರಿ ಅವನಿಜಾಜಾಣೀಃ-ಧೂಮಕಾಕಾಂಕನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಚರಣಾರಣಾಂಬುಜ ಯುಗಲೇ-ಕೆಂದಾಳರ ಗಂಕಂಕ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ನಿಪತಾತ-ಬಿದ್ದನು.

ಆ ಭರತನಾದರೋ ಎಲ್ಲಾ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ಅಂತವನಾಗಿ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಶೂನ್ಯನಾಗಿ ಸರ್ವಂ ಸಚಿ

ಎನಿಸಿದುವ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯ ಒಳಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹೊಂದಿ ಮೃತ್ಯು ಮುಂಕಾದವರ ಸುಖವಿರುವುದು ಮಂಥರ ಮತ್ತು ಕ್ಷೀಣ ಅವರನ್ನು ಕೊಂದು ತಾವಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ದಶರಥನ ಶಿರಸ್ಸು ದೈಹಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ ಸಕಲ ಪುರಜನರ ಸಮೀಪ ಹೊರಟು ಚಿತ್ರಕೂಟ ಪರ್ವತವನ್ನು ಸೇರಿ ಭೂಸುತಾಪತಿಯಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಕಿಂಕು ತಾವರೆಯಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು.

ಮೃತಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಏತರು ತುಲಿದವ್ಯಾಜಲಾಂಜಲಿಂ

ಪಶ್ಯಚ್ಚ ಭರತಂ ಭದ್ರಂ ಪೌರಾಣಾಂ ಪರಮಪ್ರಮಾಣಂ ||೧೧||

ಪರಮಃ ಪ್ರಮಾಣಂ-ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಏತರಂ-ತಂದೆಯನ್ನು ಮೃತಂ-ಮೃತಹೊಂದಿದವನನ್ನಾಗಿ ಆರ್ಜುನ-ಕೇಳಿ ದುಬಿದಿಂದ ಜಲಾಂಜಲಿಂ-ತಪ್ಪಣವನ್ನು ದತ್ತಾ-ನೀಡಿ ಭರತಂ-ಭರತನನ್ನು ಪೌರಾಣಾಂ-ಪುರಜನರ ಭದ್ರಂ-ಕುಶಲವನ್ನು ಪಶ್ಯಚ್ಚ-ಕೇಳಿದನು.

ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ತಂದೆಯು ಮೃತಪಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಘಾತ ಹೊರದಿಂದ ತಪ್ಪಣವನ್ನು ನೀಡಿ (ನಂತರ) ಭರತನನ್ನು ಪುರಜನರ ಕುಶಲವನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು.

ಪಶ್ಯಚ್ಚಾಪರಮಂ ಪರಮಪ್ರಮಾಣಂ ||೧೨||

ನಜಾಗಾಮು ಪುರಂ ರಾಮುಷ್ಣಾತಾದೇಶಮನುಷ್ಯರಣಂ ||೧೩||

ತತಃ-ನಂತರ ಸಃ ರಾಮಃ-ಆ ರಾಮನಾದರೂ ಭರತೇನ-ಭರತನಿಂದ ಸಪಾದಪತನಂ-ಪಾದಮಂದನಗಳಿಂದನುಹಿತನಾಗಿ ಅರ್ಥಿಹೋಟಿ-ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟರೂ ಸಹ ತಾತಾದೇಶಂ-ತಂದೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಅನುಸ್ಥರಣಂ-ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪುರಂಪ್ರತಿ-ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಕುರಿತು ನಜಾಗಾಮು-ಕೆರಳಿಲ್ಲ.

ಅನಂತರ ಭರತನಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಎಷ್ಟೋ ಬೇಡಿಕೊಂಡರೂ ಸಹ ತಂದೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಮಚಂದ್ರನು ಅರಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿಲ್ಲ.

ಗದ್ಯ || ಅನಂತರ ಮೃಗಚಾರಿಣಿ ಅಯೋಧ್ಯಾಮುಖಕ್ಕೆ ಭರತೋ

ಪಂದಿಗ್ರಾಮೇ ರಥಂನಂದನಮ್, ಜಹಾನಲ್ಲಲಧಾರೀಸನ್, ಸಿಂಹಾಸನ

ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿತಾಭ್ಯಾಂ ರಾಮಪಾದುಕಾಭ್ಯಾಂ, ರಾಜಕಾರ್ಯಾನಿ ನಿಜಾಪಯನ್

ರಾಮಾಸನುನ ದಿವಾಣ್ ಗಣಯನ್ನುವಾಸ ||

ಅವತತರಂ-ಅನಂತರ ಅಗ್ರಚಾರಿಣಿ-ಅಗ್ರನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಅಯೋಧ್ಯಾ ಮುಖಕ್ಕೆ-ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಸೇರಿ ಪಂದಿಗ್ರಾಮೇ-ಪಂದಿಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ರಥಂನಂದನಮ್-ರಾಥನಂತೆಯೇ ಜಹಾನಲ್ಲಲಧಾರೀಸನ್-ಜಹಿ ಮತ್ತು ನಾರುಮದಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸಿಂಹಾಸನಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿತಾಭ್ಯಾಂ- ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಮ ಪಾದುಕಾಭ್ಯಾಂ-ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಪಾದುಕೆಗಳಿಗೆ ರಾಜಕಾರ್ಯಾನಿ-ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು

ವಿಜ್ಞಾಪಯನ್-ವಿಜ್ಞಾಪನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ರಾಮಾಂಗುಲ ದಿವಸಾನ್-ರಾಮನ ಆಗಮವದ ದಿವಸಗಳನ್ನೇ ಗಣಯನ್ ಉವಾಚ-ಎಣಿಸುತ್ತಾ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣನ ಆದೇಶದಂತೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಸೇರಿ ನಂದಿಗ್ರಾಮವನ್ನುವ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮನಂತೆಯೇ ಜಟಾವಲ್ಯಲಧಾರಿಯಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಸಿಂಹಾಸನದ ಗಿರಿಯ ರಾಮಪಾದುಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಧಾಜಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾ ರಾಮನ ಆಗಮವದ ದಿವಸಗಳನ್ನೇ ಎಣಿಸುತ್ತಾ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದನು.

ರಘುವಂಶಪರ್ಯೋರಾಶಿ ಶೀತಾಂಶುರಘರಾಘವಃ

ಆಶ್ರಮಾದಾಶ್ರಮಂ ಗುಚ್ಛನ್ ಪ್ರಾವಿಶದ್ವಂದಕಾವನಂ ||೧||

ಅಥ-ಅನಂತರ ರಘುವಂಶ ಪರ್ಯೋರಾಶಿ-ರಘುಕುಲವೆನ್ನುವ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಶೀತಾಂಶು-ಶೀತಕಿರಣನಾದ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಇರುವ ರಾಘವ-ರಾಮಚಂದ್ರನು ಆಶ್ರಮಾತ್-ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಆಶ್ರಮಂ-ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಗಚ್ಛನ್-ಹೋಗುತ್ತಾ ದಂದಕಾವನಂ-ದಂದಕಾರಣ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾವಿಶತ್-ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

ಅನಂತರ ರಘುಕುಲವೆನ್ನುವ ಜಲನಿಧಿಗೆ ಹಿಮಾಂಶುವಿನಂತಿರುವ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತ ದಂದಕಾರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

ಇತಿ ಅಯೋಧ್ಯಾ ಕಾಂಡಃ ಸಮಾಪ್ತಃ

ಅಯೋಧ್ಯಾ ಕಾಂಡವು ಸಮಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು.

ಅಥ ಅರಣ್ಯ ಕಾಂಡ:

ಅರಣ್ಯ ಕಾಂಡ

ವಿರಾಧಮಸುರಂ ತ್ವದ್ವೇ ನಿಖಿಣನ್ ದಂಡಕಾಂವಿತನ್

ತರಭಂಗ ಮುನಿಂ ರಾಮೋಽನುಕ್ರಾಂತ್ಯ ಮುಷಾಗಮತ್ ||೧||

ದಂಡಕಾಂ=ದಂಡಕಾವನವನ್ನು ವಿಶನ್=ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾ ರಾಮಃ=ರಾಮಚಂದ್ರನು ವಿರಾಧಂ=ವಿರಾಧನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಅಸುರಂ=ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ತ್ವದ್ವೇ=ದೊಡ್ಡ ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ನಿಖಿಣನ್=ತಳ್ಳಿ ಮುಚ್ಚಿದನು. ತರಭಂಗ ಮುನಿಂ=ತರಭಂಗನೆಂಬ ಋಷಿಯನ್ನು ನತ್ಯಾ=ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಆಗತ್ಯಂ=ಆಗತ್ಯ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಉಪಾಗಮತ್=ಸಮೀಪಿಸಿದನು.

ದಂಡಕಾರಣ್ಯವನ್ನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ವಿರಾಧನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ತಳ್ಳಿ ಮುಚ್ಚಿದನು. ನಂತರ ತರಭಂಗನೆಂಬ ಮುನಿಯನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಆಗತ್ಯ ಋಷಿಗಳ ಸಮೀಪವನ್ನು ಸೇರಿದನು.

ತದ್ವತ್ಸಾನೀಂದ್ರ ಚಾಪಾದಿಲ್ಯಾದಾಯ ಸಹ ಸೀತಯಾ

ಪಂಚವಟ್ಯಾಂ ಚರಂ ರಾಮೋರೇಮೇ ಅನುಜ ಕೃತೋಽಪಿ ||೨||

ತದ್ವತ್ಸಾನಿ=ಅವರಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಇಂದ್ರಚಾಪಾದಿನ್=ಇಂದ್ರನ ಧನುಸ್ಸು ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಆದಾಯ=ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ರಾಮಃ=ರಾಮಚಂದ್ರನು ಪಂಚವಟ್ಯಾಂ=ಪಂಚವಟಿ ಎನ್ನುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅನುಜ ಕೃತೋಽಪಿ=ತಮ್ಮನಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಹ=ಸೀತೆಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಚರಂ=ಬಹುಕಾಲ ರೇಮೇ=ವಿಹರಿಸಿದನು.

ಅವರಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಇಂದ್ರ ಧನುಸ್ಸು ಮುಂತಾದುವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ಪಂಚವಟಿ ಎನ್ನುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸಹೋದರನಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯ ಜೊತೆ ಬಹುಕಾಲ ವಿಹರಿಸಿದನು.

ಗದ್ಯ || ತತ್ರಕದಾಚನ ಹೇಮಂತ ಮುಷಾಃ ರಾಮಕಾಮುಷಾಃ

ತೂರ್ಪನಖಾಧಿಧಾನ ಯಾತುಧಾನೀ ಸೌಂದರ್ಯಶಿಲಿಲ

ತರಧಿಂ ದಾತರಥಿಲಿ ನಿರತ್ಯ ಭರ್ಮಾಮುಭವಾನ್

ಭವತ್ಪ್ರೀತಿ ನಿರ್ಮಲಂಧ ||

ತತ್ರ=ಅಲ್ಲಿ ಹೇಮಂತಸಮಯೇ=ಹೇಮಂತ ಋತುವಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕದಾಚನ=ಒಮ್ಮೆ ರಾಮಕಾಮುಷಾ=ರಾಮನ ತಂಗಿಯಾದ ತೂರ್ಪನಖಾಧಿಧಾನಾ=ತೂರ್ಪನಖಿ ಎಂಬುವ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಯಾತುಧಾನೀ=ರಾಕ್ಷಸಿಯು ಸೌಂದರ್ಯಶಿಲಿಲತರಧಿಂ=ಸೌಂದರ್ಯ ಎನ್ನುವ ನಿಲಿಗೆ ಸಮುದ್ರದೋತಾದಿಯಾದ ದಾತರಥಿಲಿ=ದಶರಥಕುಮಾರ ರಾಮ ಚಂದ್ರನನ್ನು ನಿರತ್ಯ=ನೋಡಿ ಮಹಿ-ಮಹಿ ಭವಾನ್=ನಿನ್ನ ಭರ್ತಾ=ಪತಿಯು ಭವತು=ಆಗಿ ಇತಿ=ಎಂಬುದಾಗಿ ನಿರ್ಬಲಂಧ=ಬಲವಂತ ಮಾಡಿದಳು.

ಅಲ್ಲಿ ಹೇಮಂತ ಋತುವಿನ ಸಮಯದಲ್ಲೊಮ್ಮೆ ರಾವಣನ ತಂಗಿಯಾದ ಶೂರ್ಪನಖಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ರಾಕ್ಷಸಿಯೊಬ್ಬಳು ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನುವ ನೀರಿಗೆ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಾದಿಯಾಗಿ ಇರುವಂತಹ ದಶರಥಕುಮಾರ ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ನೋಡಿ “ನನಗೆ ನೀನು ಪತಿಯಾಗು” ಎಂದು ನಿರ್ಬಂಧ ಮಾಡಿದಳು.

ಪರಿಗ್ರಹೀತು ಮಾತ್ಮನಂ ದಾತರಥೋರನಿಚ್ಛತೋ
ಸೀತಾಮಾಹರ್ತುಮಿಚ್ಛಂತೀಸಾಭ್ಯಧಾವನ್ನಿತಾಚೀ || ೩ ||

ದಾತರಥೋಽ-ದಶರಥನ ಕುಮಾರರಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಆತ್ಮಾನಂ-ತನ್ನನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹೀತುಂ-ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನಿಚ್ಛತೋ ಸತ್ಕೋ-ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಿರಲು ಸಾ-ಆ ನಿಶಾಚರೀ-ರಾಕ್ಷಸಿಯು ಸೀತಾಂ-ಸೀತೆಯನ್ನು ಆಹರ್ತುಂ-ತಂದುಹಾಕಲು ಇಚ್ಛಂತೀ-ಇಷ್ಟಪಟ್ಟವಳಾಗಿ ಅಭ್ಯಧಾವನ್-ಓಡಿಬಂದಳು.

ದಶರಥ ಕುಮಾರರಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ತನ್ನನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಿರಲು ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯು ಸೀತೆಯನ್ನು ತಂದುಹಾಕಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾ ಓಡಿಬಂದಳು.

ಪ್ರಜಾವತೀಂ ಜಿಘಾಂಸಂತ್ಯಾಸ್ತಸ್ಯ ಸೌಮಿತ್ರೀತ್ಯವಾನ್
ಛಿತ್ಯಾಕೃಷ್ಯಚ್ಛಿರಿಕಯಾ ಕರ್ಣನಾಮುತಿದ್ರವತ್ || ೪ ||

ಆತ್ಮವಾನ್-ತಮ್ಮನಾದ ಸೌಮಿತ್ರೀ-ಸುಮಿತ್ರಾನಂದನನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಪ್ರಜಾವತೀಂ-ಅತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಜಿಘಾಂಸಂತ್ಯಾಃ-ಕೊಲ್ಲಲು ಸನ್ನದ್ಧಳಾದ ತಸ್ಯಾಃ-ಆಕೆಯ ಕರ್ಣನಾಸಂ-ಕಿವಿ ಮತ್ತು ಮೂಗುಗಳನ್ನು ಆಕೃಷ್ಯ-ಸೆಳೆದು ಛಿರಿಕಯಾ-ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಛಿತ್ಯಾ-ಕತ್ತರಿಸಿ ಅತಿದ್ರವತ್-ಓಡಿಸಿದನು.

ತಮ್ಮನಾದ ಸೌಮಿತ್ರಿಯು ಅತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಸಿದ್ಧಳಾದ ಆಕೆಯ ಕಿವಿ ಮತ್ತು ಮೂಗುಗಳನ್ನು ಸೆಳೆದು ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿ ಓಡಿಸಿದನು.

ಗದ್ಯ || ತದನು ಉರ್ದೇವನರವೇಣ ಕುಲಗಿರಿ ಗಹ್ವರ ನಿವಾಸಿ
ಕೇಸರೀಃ ಸಮುದ್ದೇಜಯಂತೀ ಪಲಾಯ್ತು ಜನಸ್ಥಾನಂ
ಪ್ರತಿ ತತ್ರನಿವಸಂತಿ ಚತುರ್ಧಶ ಸಹಸ್ರಾಣ್ಯಯಾತುಧಾನಾನಿ
ತದಧಿಪತೀಂಶ್ಚ ವಿರದೂಷಣ ತ್ರಿಶಿರೋಮುಖ ದಶಕಂಧರ
ಬಂಧೂನ್ ರಘುಮರಂಧರ ನಿರಾಕರಣಾಯ ನಿರ್ಯಾಪಯಿಸ್ತು ||

ತದನು-ನಂತರ ಪುರ್ದೇವನರವೇಣ-ಚೀತ್ಕಾರ ಸ್ವರದಿಂದ ಕುಲಗಿರಿ-ಕುಲಪರ್ಮಗಳ ಗಹ್ವರ-ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿವಾಸಿ-ನಿವ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೇಸರೀಃ-ಸಿಂಹಗಳನ್ನು ಸಮುದ್ದೇಜಯಂತೀ-ಬಿಚ್ಚಿ ದೀಳುದಂಟಿ ಮಾಡುತ್ತಾ ಜನಸ್ಥಾನಂ ಪ್ರತಿ-ಜನಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕುರಿತು ಪಲಾಯ್ತು-ಓಡಿ ತತ್ರನಿವಸಂತಿ-ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಚತುರ್ಧಶ ಸಹಸ್ರಾಣಿ-ಹದಿನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ಯಾತುಧಾನಾನಿ-ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಚ-ಮತ್ತು ತದಧಿಪತೀನ್-ಅವರ ಯಜಮಾನರಾದ ವಿರದೂಷಣ ತ್ರಿಶಿರಃ ಮುಖ-ವಿರ, ದೂಷಣ ತ್ರಿಶಿರಃ ಮುಂತಾದ ದಶಕಂಧರ ಬಂಧೂನ್-ದಶಶಿರನಾದ ರಾವಣನ

ಬಂಧುಗಳನ್ನು ರಘುಧುರಂಧರ ನಿರಾಕರಣಾಯ-ರಘುವಂಶ ದುರಂಧರನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ನಿರ್ದಾಪಯಿಸಿ-ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು.

ನಂತರ ಜೀಷ್ಠರ ಸ್ವರದಿಂದ ಕುಲಗಿರಿಗಳ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಿಂಹಗಳು ಬೆಚ್ಚಿ ದೀಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಜನಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕುರಿತು ಓಡಿ ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರ ಯಜಮಾನರಾದ ಖರ, ದೂಷಣ ಮತ್ತು ತ್ರಿಶಿರಸ್ ಮುಂತಾದ ರಾಮನ ಬಂಧುಗಳನ್ನು ರಘುವಂಶ ಧುರಂಧರನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು.

ಆಯಾಂಕಮಸುರಾನೀಕಂ ಅಲೋಕ್ಯ ಅವನಿಜಾಪತಿಃ

ಅದಿತ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ರಾಕ್ಷಸೇಸಧಮುರ್ಯಯೌ ||

ಅವನಿಜಾಪತಿಃ-ಭೂಮಿಸುತೆಯ ಭರ್ತೃವಾದ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ಆಯಾಂಕಂ-ಬರುತ್ತಿರುವ ಅಸುರಾನೀಕಂ-ರಾಕ್ಷಸರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಅಲೋಕ್ಯ-ನೋಡಿ ಸೀತಾರಕ್ಷಣೇ-ಸೀತೆಯ ರಕ್ಷಣೆಗಿಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ-ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಅದಿತ್ಯ-ನಿಯಮಿಸಿ ಸಧನುಃ-ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೊಂದು ಯಯೌ-ಹೊರಟನು.

ಭೂಸುತಾಪತಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಬರುತ್ತಿರುವ ರಾಕ್ಷಸರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಸೀತೆಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಮೊದಲಿ ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿ ಹೊರಟನು.

ರಾಮಸ್ತು ಕೋರಾಕ್ಷಸ ವೀರವಾಹಿನೀಂ

ವಿನಾಶಯಾಮಾಸ ಶರಭವೃಷ್ಟಿಭಿಃ

ಜೀತಾರಮಾಯಾಂಶ ಮವೇಕ್ಷ್ಯಜಾನಕೀಂ

ಸಮಾಶ್ಚಿ ಪಶ್ಯತ್ಪರಮಾತ್ಮವಲ್ಲಭಂ ||

ತತಃ-ಅನಂತರ ರಾಮ-ರಾಮನು ಶರಭವೃಷ್ಟಿಭಿಃ-ಬಾಣಗಳ ಸಮೂಹದ ವರ್ಷದಿಂದ ರಾಕ್ಷಸವೀರವಾಹಿನೀಂ-ರಾಕ್ಷಸವೀರರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ವಿನಾಶಯಾಮಾಸ-ನಾಶ ಮಾಡಿದನು. ಜಾನಕೀ-ಜನಕರಾಜನ ಮಗಳಾದ ಸೀತೆಯು ಜೀತಾರಂ-ಜಯಿಸಿದ ಆಯಾಂಕಂ-ಬರುತ್ತಿರುವ ಆತ್ಮವಲ್ಲಭಂ-ತನ್ನ ಪತಿ ರಾಮನನ್ನು ಅವೇಕ್ಷ್ಯ-ನೋಡಿ ಸತ್ಪರಂ-ತತ್ಪರನೇ ಸಮಾಶ್ಚಿ ಪ್ಯತ್-ಅಲಂಗಿಸಿಕೊಂಡಳು.

ಅನಂತರ ರಾಮನು ಬಾಣಗಳ ಸಮೂಹದ ವರ್ಷದಿಂದ ರಾಕ್ಷಸ ವೀರರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೊಂದು ಕೊಂದನು. ಜನಕನಿಲಯದ ಸೀತೆಯು ಜಯಗಳಿಸಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಪತಿ ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ನೋಡಿ ತತ್ಪರನೇ ಅಲಂಗಿಸಿಕೊಂಡಳು.

ಗದ್ಯ || ತದನುಜನ್ಮಾಣಿ ನಿಜನ್ಮಾಣಿ ಸಕಲಂಕಾಂತ್ರತಿ

ಕ್ರೂರಾನ್ವ ಪಿತುಃ ಕಿಂಚಿತ್ ಚರಂ ವಿಲಪ್ಯ ನಿವೇದಿತೋ

ಜಂಕಾಂ-ವಿಕ್ಯತಮುಖೀಂ ||

ವಿಲೋಕ್ಯ ಪುನಃಕಾಶ್ಯ ಜಂಕಾಂ ಸುಮಾಂ ಪರಿಣಾ

ವತ್ಸ್ಯಧಾರೀ ಮಾರಿಚ ಸಿಂಹಾಂ ಪರಿವ್ರಾಜ್ಯ ಭೂದಿವಾಃ

ಪ್ರಾಧಿಕೋ ಅಕ್ಷಂಕಾಕೋಲ ತೇಜಾಶಾಲಾಭ್ಯರ್ಥಮಾಯಾಮು ||

ತದನು-ನಂತರ ಜನಸ್ಥಾನವು-ಜನಸ್ಥಾನವು ವಿಜಯಸ್ಥಾನವು ಸಹಿ-ನಿರ್ಜನ ಸ್ಥಾನವಾಗಲು
ಲಂಕಾಂಶ್ರುತಿ-ಲಂಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಧಾವ್ಯ-ಓಡಿ ಸದಸಿ-ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಿಶತ್ಯ-ಬಿದ್ದು
ಚರಂ-ದೀರ್ಘವಾಗಿ ವಿಲಪ್ತ-ಅಳುತ್ತಾ ನಿವೇದಿತ-ಹೇಳಿದ ಉದಂತ-ವೃತ್ತಾಂತಗಳನ್ನು
ಉಲ್ಲೇಖವಾದ ವಿಕೃತ ಮುಖೀಲ-ವಿಕಾರವಾದ ಮುಖವುಳ್ಳ ಶೂರ್ಪನಖಾಂ-ಶೂರ್ಪನಖಿಯನ್ನು
ವಿಲೋಚ್ಯ-ನೋಡಿ ದಶಮುಖಿ-ರಾಮನು ದಂತಾನ್-ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಕುಟುಕುವ ಶಕ್ತಿ-
ಕುಟುಕುವ ಕಂಡು ಸುವರ್ಣ ಹರಿಣ-ಚಿನ್ನದ ಜಿಂಕೆಯ ವತ್ಸ್ಯಧಾರೀ-ತರೀರವನ್ನು ಧರಿಸಿದ
ಮೂರೀಚ ಸಹಾಯ-ಮೂರೀಚನ ಸಹಾಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಪರಿವ್ರಾಜಕ
ಭೂಮಿಕಾಚ್ಯಾದಿತೋ-ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ವೇಷದಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ರಘು ಶಾರ್ದೂಲ
ಪರ್ಣಶಾಲಾಭ್ಯರ್ಣಂ-ರಘುವಂಶಕ್ಕೆ ಸಿಂಹದೊಲೆತಾದಿಯಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯ
ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಆಜಗಾಮ-ಬಂದು ಸೇರಿದನು.

ನಂತರ ಜನಸ್ಥಾನವು ನಿರ್ಜನವಾಗಲು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ~~ಓಡಿ~~ ಅಲ್ಲಿನ
ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಅಳುತ್ತಾ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿದ ವಿಕಾರ ಮುಖದ
ಶೂರ್ಪನಖಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ ದಶಮುಖನು ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಕುಟುಕುವ ಕಂಡು ಚಿನ್ನದ ಜಿಂಕೆಯ
ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಮೂರೀಚನ ಸಹಾಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ವೇಷದಿಂದ ಅಚ್ಯಾದಿತನಾಗಿ
ರಘುಕುಲಕ್ಕೆ ಶಾರ್ದೂಲ ಸದೃಶನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯ ಸಮೀಪವನ್ನು ಬಂದು
ಸೇರಿದನು.

ಘಾಸಾನ್ ಘಸಂತಂ ಹರಿಣಂ ಸೌವರ್ಣಂ ಪ್ರದ್ಯಮ್ನಧಿರೀ
ಆನೀಯ ದೇಹಿನಾಥೇತಿ ಪ್ರೈಪಯತ್ಯಾಣವಲ್ಲಭಂ ೩೭ ||

ಘಾಸಾನ್-ಹುಲ್ಲನ್ನು ಘಸಂತಂ-ಮೇಯುತ್ತಿದ್ದ ಸೌವರ್ಣಂ-ಸುವರ್ಣದ
ಹರಿಣಂ-ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ಮೈಧಿರೀ-ಸೀತೆಯು ಪ್ರದ್ಯಮ್ನ-ನೋಡಿ (ಹೇ) ನಾಥ-ಎಲೈ ನಾಥನ
ತಂ-ಅದನ್ನು ಆನೀಯ-ತಂದು ಕೊಡು ಇತಿ-ಹೀಗೆ ಆತ್ಮವಲ್ಲಭಂ-ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು
ಪ್ರೈಪಯತ್-ಕಳುಹಿಸಿದಳು.

ಹುಲ್ಲನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ಚಿನ್ನದ ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ಕಂಡ ಸೀತೆಯು “ಎಲೈ ನಾಥನೇ! ಅದನ್ನು
ತಂದುಕೊಡು” ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದಳು.

ದೂರಂಗತ್ಯ ಮಸುರಂ ಕ್ರಿಯಯಾವಿಧಾವ್ಯ
ವಿನ್ಯಾಧ ಶಾಕವಿಹೀನಂ ರಘುಪ್ರವೀಣಃ
ಚುಕ್ರೋಶ ದಾತರಥಿವತ್ ಸಮ್ಯಗೋಪಕೋಲ್ಮ
ಹಾಲ್ಮಸ್ತು ಕಾ! ಅಮಜ ಸುತೀ ಸಮಿಮೈಧಿರೀತಿ ೩೮ ||

ರಘುಪ್ರವೀಣಃ-ವೀರನಾದ ರಾಮನು ದೂರಂಗತಃ-ಬಹಳ ದೂರ
ಕ್ರಿಯಯಾ-(ಅದರ) ಪರೈಗಳಿಂದ ತಂ-ಆ ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ಅಸುರಂ-ರಾತ್ರಿ ಸಂಜೆಯ
ವಿಧಾವ್ಯ-ತಿಳಿದು ಶಾಕವಿಹೀನಂ-ಜೊಪಾದ ಅಲಗಿತ ಬಾಹ್ಯಾದಿಂದ ವಿನ್ಯಾಧ-ಕೊಂದು
ಹಾಕಿದನು. ಸು-ಆ ಮೃಕ-ಜಿಂಕೆಯು ದಾತರಥಿವತ್-ರಾಮಚಂಕೆಯೇ ಹಾ ಸುತೀ-ಎಲೈ
ಸುಖವಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ-ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ ಅಮಜ-ತಮ್ಮನೇ ಹಾ ಸಮಿಮೈಧಿರೀ-ಎಲೈ ಜೊಪಾಕಿ

ಯಾದ ಮೈಥಿಲಿಯೇ ಹತ್ತೋಸ್ತಿ - ನಾನು ಸತ್ತೆನು ಇತಿ-ಎಂಬುದಾಗಿ ಚುಕ್ಕೊಡ-ಕೊಗಿಕೊಂಡಿತು.

ವೀರನಾದ ರಘುರಾಮನು ಬಹಳ ದೂರ ಸಾಗಿ ಅದರ ಚರ್ಮಗಳಿಂದ ಅದೊಂದು ರಾಕ್ಷಸನೆಂಬುದಾಗಿ ಅರಿತು ಪರಿತಪಾದ ಬಾಣದಿಂದ ಅದನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನು. ಆ ಜಿಂಕೆಯಾದರೋ ದಾಶರಥಿಯಂತೆಯೇ “ಎಲೈ ಸಖಿನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ! ಸಹೋದರನೇ! ಎಲೈ ಸಖಿಯೇ! ಮೈಥಿಲೀ! ನಾನು ಸತ್ತೆನು” ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡಿತು.

ಗದ್ಯ || ತೇನಾರ್ತಾಣಾದೇನ ವಿಪನ್ನ (ಭುವನ) ಪರಿತ್ಯಾತಾರಮಪಿ
ತಮಾಪನ್ನಂ ವಿಜ್ಞಾಯ ದೇವರಂ ಪ್ರೇಷಿತವತೀಂ ದಶರಥ
ಸ್ತುತಾಂ, ದಶವದನೋ ಬಾಹುಭಿಃ ನಿಜರಥಮಾರೋಹ್ಯ
ತತ್ಪ್ರತ್ಯಪಾತೇನ ಯೋದ್ಧು ಮುಖಯಾತಸ್ಯ ಜಟಾಯುಷಃ
ಪಕ್ಷಪಾತಂ ವಿಧಾಯ, ಲಂಕಾಂ ಪ್ರವಿತ್ಯ, ಅತೋಲವನಿಕಾಯಾಂ,
|| ೩೩ || ಭಯಂಕರ ರಾಕ್ಷಸ ಪರಿವೃತಾಂ
ಸ್ಥಾಪಯಾ || (ಸ್ಥಾಪಯಾಂ ಬಭೂವ)

ತೇನ=ಅದರ ಆರ್ಮಾದೇನ=ದೀನವಾದ ಧ್ವನಿಯಿಂದ (ಭುವನ=ಜಗತ್ತನ್ನು ಪರಿತ್ಯಾತಾರಂ=ಕಾಪಾಡುವವನಾದರೂ) ವಿಪನ್ನ=ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಇರುವವರನ್ನು ಪರಿತ್ಯಾತಾರಂ=ಕಾಪಾಡುವವನಾದರೂ ತಂ ಅಪಿ=ಆ ರಾಮನನ್ನೂ ಸಹ ಆಪನ್ನಂ=ಆಪತ್ತಿನಲ್ಲಿದ್ದಾನೆಂದು ವಿಜ್ಞಾಯ=ತಿಳಿದು ದೇವರಂ=ಮೈದುನನನ್ನು ಪ್ರೇಷಿತವತೀಂ=ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ದಶರಥ ಸ್ತುತಾಂ=ದಶರಥನ ಸೊಸೆಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ದಶವದನಃ=ದಶಕಂಠ ರಾಮನು ಬಾಹುಭಿಃ=ತೋಳುಗಳಿಂದ ನಿಜರಥಂ=ತನ್ನ ರಥವನ್ನು ಅರೋಹ್ಯ=ಹತ್ತಿಸಿ ತತ್ಪ್ರತ್ಯಪಾತೇನ=ಅವಳಿಗೋಸ್ಕರವಾಗಿ ಯೋದ್ಧು=ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಅಭಿಯಾತಸ್ಯ=ಬಂದ ಜಟಾಯುಷಃ=ಜಟಾಯುವಿನ ಪಕ್ಷಪಾತಂ ವಿಧಾಯ=ರೈಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಲಂಕಾಂ=ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಪ್ರವಿತ್ಯ=ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿ ಅತೋಲವನಿಕಾಯಾಂ=ಅತೋಲ ವನದಲ್ಲಿ ಅತಿಭಯಂಕರ ರಾಕ್ಷಸಪರಿವೃತಾಂ=ಅತಿಭೀಕರವಾದ ರಾಕ್ಷಸ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಬಳಸಿನಲ್ಲಿ ಏನಾಂ=ಈ ಸೀತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಯಾಮಾಸ (ಸ್ಥಾಪಯಾಂ ಬಭೂವ) ಇರಿಸಿದನು.

ಅದರ ದೀನ ಸ್ವರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಜಗತ್ತನ್ನು ಅಥವಾ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿರುವವರನ್ನು ಕಾಪಾಡುವವನು ಆ ರಾಮನಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಆಪತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವನೆಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿದು ಮೈದುನನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ದಶರಥನ ಸೊಸೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಧತಕಂಠರನಾದ ರಾಮನು ತೋಳುಗಳಿಂದ ತನ್ನ ರಥವನ್ನು ಏರಿಸಿದನು. ಅವಳಿಗೋಸ್ಕರ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿಬಂದ ಜಟಾಯುವಿನ ರೈಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿನ ಅತೋಲವನದಲ್ಲಿ ಅತಿಭಯಂಕರಿಯರಾದ ರಾಕ್ಷಸ ಸ್ತ್ರೀಯರ ದಂಡ || ೩೩ || ಸೀತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.

ಅದ್ವೈತ್ಯಾಯಾಂಕುಮನುಜಮಾರೋಹ್ಯೋದ್ವಿಗ್ನಮಾನಸಃ
ಸೀತಾಮಪಕ್ಷಸ್ತುತುತೀ ಸ್ವಲಹದ್ರಾಳವಸ್ತುತಃ || ೩೪ ||

|| ೩೪ || ಅದ್ವೈತ್ಯ-ದಾರಿಯಲ್ಲಿ, ಅಯಾಂತಂ=ಬರುತ್ತಿರುವ

ತನ್ಮನಸ್ಸು ಅಲೋಚ್ಯ-ನೋಡಿ ಉದ್ವಿಗ್ನಮಾನಸಃ-ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ರಾಘವಃ-
-ರಾಮನು ಉಟಜೀ-ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸೀತಾಂ-ಸೀತೆಯನ್ನು ಅವಶ್ಯವ್-ಕಾಣದವನಾಗಿ ವ್ಯಲಪತ್-
ಪ್ರಲಾಪಿಸಿದನು.

ನಂತರ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವಂತಹ ಸೋದರನನ್ನು ಕಂಡು ಚಿಂತಾಕುಲಿತ ಮಾನಸನಾದ
ರಾಘವನು ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ಪ್ರಲಾಪಿಸಿದನು.

ಸೀತಾಪತಿರ್ಧರಣೀಜಾಮಥ ಮಾರ್ಗಮಾಣಃ

ತಿರ್ಣಾಪ್ರತೀಕ ಮುದಿತಾತರರಾಜಕೃತ್ಯಂ

ಸಂಸ್ಕೃತಗೃಧ್ರ ನೃಪತಿಂ ವಿಕ್ಯತಂ ಕುಬಂಧಂ

ಕೃತ್ಯಾ ಮದಿಮಮರಾಂಭುರಾಪಿ ಪಂಪಾಂ ||೧೦||

ಅಥ-ಅನಂತರ ಸೀತಾಪತಿ-ರಾಮಚಂದ್ರನು ಧರಣೀಜಾಂ-ಸೀತೆಯನ್ನು ಮಾರ್ಗಮಾಣಃ
-ಹುಡುಕುವವನಾಗಿ ತಿರ್ಣಾಪ್ರತೀಕಂ-ಭಿದ್ರವಾದ ಅವಯವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಉದಿತ
ಆತರರಾಜಕೃತ್ಯಂ-ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಕ್ಷಸರಾಜ ರಾವಣನ ಕೃತ್ಯವುಳ್ಳ ಗೃಧ್ರನೃಪತಿಂ-ಹದ್ದಿನ
ರಾಜನಾದ ಜಟಾಯುವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತ-ಸಂಸ್ಕಾರಯುಕ್ತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ವಿಕ್ಯತಂ-ವಿಕಾರ
ರೂಪದವನಾದ ಕುಬಂಧಂ-ಕುಬಂಧನೆಂಬುವ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ವಿದೋಷಂ-ದೋಷದೊರನನ್ನಾಗಿ
(ಶಾಪಮುಕ್ತನನ್ನಾಗಿ) ಕೃತ್ಯಾ-ಮಾಡಿ ಅನುಲಾಂಛು-ಶುದ್ಧವಾದ ನೀರುಳ್ಳ ಪಂಪಾಂ-ಪಂಪಾ
ಸರೋವರವನ್ನು ಆವಾಪ-ಹೊಂದಿದನು.

ಅನಂತರ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಭಿದ್ರವಾದ ಅವಯವದಿಂದ
ಕೂಡಿದ ರಾಕ್ಷಸ ರಾಜ ರಾವಣನ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ ಹದ್ದಿನ ರಾಜ ಜಟಾಯುವನ್ನು ಸಂಸ್ಕಾರ
ಮಾಡಿ ವಿಕಾರ ರೂಪದ ಕುಬಂಧನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಶಾಪ ವಿಮುಕ್ತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ
ನೀರಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪಂಪಾ ಸರೋವರವನ್ನು ಸೇರಿದನು.

ಇತಿ ಅರಣ್ಯಕಾಂಡಃ

ಅರಣ್ಯ ಕಾಂಡವು ಮುಗಿಯಿತು.

ಅಥ ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾ ಕಾಂಡಃ

ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾ ಕಾಂಡ

ತತಃ ಕಪಿರ್ಮಲಿಧಯಾನ್ನಿಲೀಃ

ಸುಗ್ರೀವ ನಾಮಾ ಚರಮೃತ್ಯುಮೂಲೇ

ಕೋದಂಡತೋಳೇರ ಧರೌಕುಮಾರೌ

ದೃಷ್ಟ್ವಾಭಿಭಾಯಾಗ್ರಜಭೃತ್ಯಮತ್ಯಾ ||೧||

ತತಃ-ಅನಂತರ ವಾಲಿಧಯಾತ್-ವಾಲಿಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ಭಯದಿಂದ ಚರಂ-
ಕಾಂಡದ ಋತ್ಯುಮೂಲೇ-ಋತ್ಯುಮೂಲ ಎನ್ನುವ ಪರ್ಮತದಲ್ಲಿ ನಿಲೀಃ-ಅವಿತುಕೊಂಡ
ಸುಗ್ರೀವನಾಮಾ-ಸುಗ್ರೀವನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಕಪಿಃ-ಕಪಿಯು ಕೋದಂಡತೋಳೇರಧರೌ-ಬಿಲ್ಲು
ಮತ್ತು ಬತ್ತಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಕುಮಾರೌ-ಯುವಕರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ-ನೋಡಿ
ಅಗ್ರಜಭೃತ್ಯಮತ್ಯಾ-ಅಗ್ರಜ ಅಳುಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಭಿಭಾಯ-ಭಯಪಟ್ಟನು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವಾಲಿಯ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಋತ್ಯುಮೂಲ ಪರ್ಮತದಲ್ಲಿ
ಅವಿತುಕೊಂಡಿದ್ದ ಸುಗ್ರೀವನೆಯುವ ವಾನರನು ಬಿಲ್ಲು ಬತ್ತಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಬರುತ್ತಿರುವ
ಯುವಕರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕಂಡು ತನ್ನ ಅಗ್ರಜಾದ ವಾಲಿಯ ಭೃತ್ಯರೆಂಬುದಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಭಯಪಟ್ಟನು.

ಚಿಕೀರ್ಷುರೇತಸ್ಯ ಹಿತಂ ಒದ್ಧವಮಾನ್

ದೃಷ್ಟ್ವಾಪರಿವ್ರಾಜಃ ಭೂಮಿಕಾಂಡಾತ್

ಗತ್ವಾ ಸಮಾನೀಯು ಪರೇಂದ್ರ ಪುತ್ರೌ

ಮೈತ್ರೀಯತಾವೀತ್ ಪ್ಲವಗಾಧಿಪತ್ಯ್ ||೨||

ಏತಸ್ಯ-ಈತನ (ಸುಗ್ರೀವನ) ಹಿತಂ-ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಚಿಕೀರ್ಷುಃ-ಮಾಡಲಿಚ್ಛಿ
ಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಒದ್ಧವಮಾನ್-ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ದ್ರಾಕ್-ಒಡನೆಯೇ ಪರಿವ್ರಾಜಃಭೂಮಿಕಾಂ-
ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ವೇಷವನ್ನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ-ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಗತ್ವಾ-ಹೋಗಿ ನರೇಂದ್ರಪುತ್ರೌ-
ರಾಜಕುಮಾರರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಸಮಾನೀಯು-ಕರೆದುಕಂಡು ಪ್ಲವಗಾಧಿಪತ್ಯ್-ಕಪಿಗಳಿಗೆ ರಾಜನಾಗಿದ್ದ
ಮೈತ್ರೀಯತಾವೀತ್-ಶ್ವೇತವನ್ನು ಅತಾವೀತ್-ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟನು.

ಸುಗ್ರೀವನ ಹಿತವನ್ನು ಅಲೆಚ್ಛಿಸಿದ ಹನುಮಂತನು ಒಡನೆಯೇ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ವೇಷವನ್ನು
ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ರಾಜಪುತ್ರರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕರೆದುಕಂಡು ವಾನರರಾಜ ಸುಗ್ರೀವನ
ಶ್ವೇತವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು.

ಗದ್ಯ || ತತಃ ಪರಂ ಅನ್ಯೋತ್ಯ ನಿವಿವೇದಿತ ಭೂತಪೂರ್ವ

ನಿಜಕೃತ್ ಕಪಿಪರಮೌ ಪರಮ್ಪರಂ ಪೈರಿವಧಾಂ

ನಿಜಕೃತ ಸುಗ್ರೀವೌ ಬಧೂತವಿಃ ||

ತಹಪರಂ-ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅನ್ನೋಡ್-ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ವಿವಿವೇದಿತಧೂತಪೂರ್ವ
ನಿಜಕಥಾ-ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ತಮ್ಮ ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ತೊಂದರೆ ಹಿನ್ನೆಲೆ-ವಾಸರ
ಮತ್ತು ನರತ್ಯೇಷ್ಯರುಗಳಾದ ಸುಗ್ರೀವ ಮತ್ತು ರಾಮಚಂದ್ರರು ಇಬ್ಬರೂ ಪರಸ್ಪರಂ-
ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ವೈರಿವಧಾಯ-ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡಲು ಸಂಗರಂ-
ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವರು ಒಡನಾಡುವ-ಆದರು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವರುಗಳು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು
ಹೇಳಿಕೊಂಡು ವಾಸರ ಮತ್ತು ನರತ್ಯೇಷ್ಯರುಗಳಾದ ಸುಗ್ರೀವ ಮತ್ತು ರಾಮಚಂದ್ರರಿಬ್ಬರೂ
ತಪ್ಪುಗಳ ಸಂಹಾರ ಮಾಡಲು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು (ನರವಾಗಲು) ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದರು.

ಸುಗ್ರೀವ ವಿಸ್ತರಣೆ ಕೃತೇಃ ದುಂದುಭಿಃ

ಶರೀರ ಮುಕ್ತಾದ್ಯ ಪದಾಂಗುಲಭೂತಾಃ

ಸತ್ತಾಪಿ ಸಾಲಾನ್ವರಿ ನಾಗಲೋಕಾಃ

ಬಿಭೇದ ಬಾಣೀನ ಬಿಬಿಜಸಾ ಸಮಾಃ ||

ಬಿಬಿಜಸಾಸಮಾಃ-ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಮಾನನಾದ ಸಃ-ಆ ರಾಮನು ಸುಗ್ರೀವ
ವಿಸ್ತರಣೆಕೃತೇ-ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಭರವಸೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ದುಂದುಭಿಃ-ದುಂದುಭಿ ಎನ್ನುವ
ರಾಕ್ಷಸನ ಶರೀರಂ-ಶರೀರವನ್ನು ಪದಾಂಗುಲಭೂತಾಃ-ಕಾಲಿನ ಕಿರುಬೆರಳಿನ ಉಗುರಿನಿಂದ
ಉತ್ಕಾರ್ಯ-ಚಿಮ್ಮಿ ಎಸೆದು ಬಾಣೀನ-ಬಾಣದಿಂದ ಸತ್ತಾಪಿ ಸಾಲಾನ್-ಎಳು ಸಾಲವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೂ
ಗಿರಿನಾಗಲೋಕಾಃ-ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತು ನಾಗಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಬಿಭೇದ-ಭೇದಿಸಿದನು.

ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಮಾನ ಶಕ್ತಿವಂತನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಭರವಸೆಯನ್ನು
ಉಂಟುಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ದುಂದುಭಿ ಎನ್ನುವ ರಾಕ್ಷಸನ (ಮೃತ) ಶರೀರವನ್ನು ಕಾಲಿನ ಕಿರು
ಬೆರಳಿನ ಉಗುರಿನಿಂದ ಚಿಮ್ಮಿ ಎಸೆದು ಬಾಣದಿಂದ ಎಳು ಸಾಲವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತು
ಪಾತಾಳಗಳನ್ನೂ ಭೇದಿಸಿದನು.

ತಹಃ ಪ್ರತೀತಃ ಕಪಿಪಾಥಿವೋಽಽ

ಮುಧುಕ್ ಪ್ರಕೃತಾ ಸಮಂವೃಯದ್ವತ್

ಧ್ರಾಕ್ಷೋದ್ರಯೋದೋಧಮಪಾಪವಾಣೀ

ಒಡನಾಡ ತೂಷ್ಣಿಣ ಭರತಾಗ್ರಜಸ್ಯಾ ||

ತಹಃ-ಅನಂತರ ಪ್ರತೀತಃ-ಸಂತಸಗೊಂಡ ಅಸೌ-ಈ ಕಪಿಪಾಥಿವಾಃ-ಕಪಿವೀರ
ಸುಗ್ರೀವನು ಮುಧುಕ್ ಪ್ರಕೃತಾಃ-ಇಂದ್ರ ಪ್ರಕೃತನಾದ ವಾಲಿಯಿಂದ ಸಹ-ಕೊಡಿಕೊಂಡು
ವೃಯದ್ವತ್-ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದನು. ಭರತಾಗ್ರಜಸ್ಯಾ-ಭರತನಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಜನಿಸಿದ
ಶ್ರೀರಾಮನು ತಯೋಃ-ಆ ಇಬ್ಬರು ಧ್ರಾಕ್ಷೋದ್ರ-ಸೋದರರಲ್ಲಿ ಮೇಧಂ-ವೃಕ್ಷಸಮಾನ
ಅಪಾಪವಾಸಾಃ-ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾಗದೇ ತೂಷ್ಣಿಣ-ಸುಮ್ಮನೆ ಒಡನಾಡ-ಇದ್ದನು.

ಅನಂತರ ಸಂತಸಗೊಂಡ ಕಪಿವೀರ ಸುಗ್ರೀವನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಮೆಚನಾದ ವಾಲಿಯಿಗಿಂತ
ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದನು. ಭರತಾಗ್ರಜಸ್ಯಾ-ರಾಮನು ಈ ಇಬ್ಬರು ಸೋದರರಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷಸಮಾನ

ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಇದ್ದನು.

ಗದ್ಯ || ಅಥವಾಕುಲಕಿಲಕಃ ವಾಲಿಬಲಾ ಸಹಿಷ್ಣುತಯಾ
ಕಾಂದಿಹಿಕಂ ಅಪರತ್ರ ತ್ರಪಾವತಾತ್ ಅವನಕ್ರೋಧಂ ಸುಗ್ರೀವಂ
ಸುಮಮಾಲಾಲಂಕೃತಗ್ರೀವಂ ವಿಧಾಯ ವಧಾಯ ವಿಧೃಷ್ಟ
ಆಯೋಧನಮಿತಿ ಪುನರ್ನ್ಯಯುಂಜತ್ ||

ಅಥ-ಅನಂತರ ಸಃ-ಅ ರಘುಕುಲಕಿಲಕಃ-ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ವಾಲಿಬಲಾ ಸಹಿಷ್ಣುತಯಾ-ವಾಲಿಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಕಾಂದಿಹಿಕಂ-ಭಯದಿಂದ ಓಡಿದ ಅಪರತ್ರ-ಮತ್ತೂ ತ್ರಪಾವತಾತ್-ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಅವನಕ್ರೋಧಂ-ತಗ್ಗಿಸಿದ ತಲೆಯುಳ್ಳ ಸುಗ್ರೀವಂ-ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಸುಮಮಾಲಾಲಂಕೃತಗ್ರೀವಂ-ಪುಷ್ಪಹಾರದಿಂದ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಿದ ಕಪ್ಪುಳ್ಳವನನ್ನಾಗಿ ವಿಧಾಯ-ಮಾಡಿ ವಾಲಿನಃ-ವಾಲಿಯ ವಧಾಯ-ವಧೆಗೆ ಆಯೋಧನಂ-ಯುದ್ಧವನ್ನು ವಿಧೃಷ್ಟ-ಮಾಡು ಇತಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪುನಃ-ಮತ್ತೆ ನ್ಯಯುಂಜತ್-ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ಅನಂತರ || ರಾಮಚಂದ್ರನು ವಾಲಿಯ ಬಲವನ್ನು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಭಯದಿಂದ ಓಡಿ, ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಹೂವಿನ ಹಾರದಿಂದ ಅಲಂಕೃತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ವಾಲಿಯ ವಧೆಗೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡು ಎಂಬುದಾಗಿ ಪುನಃ ಅವನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ತಥಾಕುರ್ದತಿ ಸುಗ್ರೀವೇ ತರುಷ್ಯಂಧ ತಿರೋಹಿತಃ
ಜಘಾನ್ ರಾಮೋ ಬಾಣೇನ ವಾಲಿನಂ ಜಯಶಾಲಿನಂ ||೫||

ತಥಾ-ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವೇ-ಸುಗ್ರೀವನು ಕುರ್ದತಿ-ಮಾಡುತ್ತಿರಲು ತರುಷ್ಯಂಧ ತಿರೋಹಿತಃ-ಮರದ ಕೊಂಬೆಯಿಂದ ಮರಸಲ್ಲುಟ್ಟುವನಾಗಿ ಕುಳಿತ ರಾಮಃ-ರಾಮನು ಜಯಶಾಲಿನಂ-ಜಯದಿಂದ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ವಾಲಿನಂ-ವಾಲಿಯನ್ನು ಬಾಣೇನ-ಬಾಣದಿಂದ ಜಘಾನ್-ಕೊಂದನು.

ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಮರದ ಕೊಂಬೆಯ ಮರಗೆ ಕುಳಿತ ರಾಮನು ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ವಾಲಿಯನ್ನು ಬಾಣದಿಂದ ಕೊಂದನು.

ತಾರಾವಲಿ ಮುಖಗಣಾಸ್ತಾರೇಯಸ್ತರೋಚ್ಛುತಃ
ಧ್ಯುಮಿಷ್ಠ್ಯಾ ಭ್ರಾತೃರ್ಮಾಣಿ ವೈಲಹಂತ್ರಿಕಂ ||೬||

ತತಃ-ಅನಂತರ ತಾರಾ-ತಾರೆಯೂ ವಲಿಮುಖ ಗಣಾ-ಕೋಟಿಗಳ ಸಮೂಹವೂ, ತಾರೇಯ-ಅಂಗದವೂ ತರೋಚ್ಛುತಃ-ಸೂರ್ಯನ ಮಗನಾದ ಸುಗ್ರೀವನೂ ಭಕ್ತ್ಯನೈತ್ಯಹಿತ್ಯಭ್ರಾತೃ-ಸಹೋದರ, ಯಜಮಾನ, ತಂದೆ, ಸೋದರ(ನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ)ದುಃಖಿಣ-ದುಃಖದಿಂದ ತೀರಂ-ದೀರ್ಘಕಾಲ ವೈಲಹಂತ್ರಿ-ರೋಧಿಸಿದರು.

ತಂದೆ, ಕುಟುಂಬ, ಅಂಗದ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯಪುತ್ರ ಸುಗ್ರೀವರು ಗಂಡ, ಯಜಮಾನ, ಸಹೋದರ, ಸೋದರನ ಅಗಲಿಕೆಯ ದುಃಖದಿಂದ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ರೋಧಿಸಿದರು.

ಗದ್ಯ || ತದನು ನಿರ್ದ್ವಿತ ಸಂಗರೋ ಲಿಫಂಧುರಂಧರಃ ಪುರಂದರ ತನಯಸ್ಯ
ದೀರ್ಘದ್ವಹಿತಂ ಕೃತವಂತಂ ಕಟಿಪಾರ್ಥಿವಂ ತಂ ಅಭಿಷಿಜ್ಯ
ರಾಜ್ಯೇ ಮಾಲ್ಯವತಿ ಗಿರೌ ಅತಿ ವಾಹಯಾಂ ಚಕಾರ ವರ್ಷಾ ದಿವಸಾನ್ ||

■ ತದನು-ತದನಂತರ ನಿರ್ದ್ವಿತ-ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂಗರಃ-ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ರಘು
ದುರಂಧರಃ-ರಘುರಾಮನು ಪುರಂದರತನಯಸ್ಯ-ಇಂದ್ರಪ್ರತನಾದ ವಾಲಿಯ ದೀರ್ಘ
ದ್ವಹಿತಂ-ಉತ್ತರ ಕ್ರಿಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೃತವಂತಂ-ಮಾಡಿದ ಕಟಿಪಾರ್ಥಿವಂ-ಕಟವೀರನಾದ ತಂ-
■ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನೂ ರಾಜ್ಯೇ-ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿಷಿಜ್ಯ-ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿ ಮಾಲ್ಯವತಿ
ಗಿರೌ-ಮಾಲ್ಯವಂತ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ವರ್ಷಾ ದಿವಸಾನ್-ಮಳೆಗಾಲದ ದಿನಗಳನ್ನೂ ಅತಿವಾಹಯಾಂ
ಚಕಾರ-ಕಳೆದನು.

ನಂತರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿದ ರಾಘವನು ಇಂದ್ರಪ್ರತ ವಾಲಿಯ ಉತ್ತರ
ಕ್ರಿಯಾದಿಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿ ಮಾಲ್ಯವಂತ
ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಮಳೆಗಾಲದ ದಿವಸಗಳನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದನು.

ಗದ್ಯ || ತತೋ ರಾಜ್ಯ ಸೌಖ್ಯಾನುಭವ ಪ್ರಮತ್ತಂ ಮರ್ಕಟಪತಿಂ
ಸೌಮಿತ್ತಿರ್ಭವತು ರಾಮನಿಲಟಿಂ ನಿನಾಯ ||

ತತಃ-ಅನಂತರ ರಾಜ್ಯ ಸೌಖ್ಯಾನುಭವ ಪ್ರಮತ್ತಂ-ರಾಜ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತ
ಮದಿಸಿದವನಾದ ಕಟಿರಾಜ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಸೌಮಿತ್ತಿಃ-ಸುಮಿತ್ರಾ ನಂದನನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು
ಭೀಷಯಿತ್ಯಾ-ಭಯಪಡಿಸಿ ರಾಮನಿಲಟಿಂ-ರಾಮನ ಸಮೀಪವನ್ನು ನಿನಾಯ-ಸೇರಿಸಿದನು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸುಖಾನುಭವದಿಂದ ಮದಿಸಿದ ಕಟಿರಾಜ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಸುಮಿತ್ರಾ
ನಂದನ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಭಯಪಡಿಸಿ ರಾಮನ ಸಮೀಪವನ್ನು ಸೇರಿಸಿದನು.

ಸೀತಾಂ ವಿಚೀರಮ್ ಶ್ವಮಗಾನ್

ಸರ್ವಾನಾಹೂಯಧಾನುಜಃ

ವಿಧಾಯ ಮಾಸಮವಧಿಂ

ಪ್ರಾಪ್ಯಸೀತ್ ||೨೭|| ೩೭ ||

ಧಾನುಜಃ-ಸೂರ್ಯಪ್ರತ ಸುಗ್ರೀವನು ಸೀತಾಂ-ಸೀತೆಯನ್ನು ವಿಚೀರಮಂ-ಹುಡುಕು
ವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ವಾನ್-ಎಲ್ಲಾ ಶ್ವಮಗಾನ್-ವಾನರರನ್ನೂ ಆಹೂಯ-ಕರೆದು ಮಾಸಂ-ತಿಂಗಳ
ಅವಧಿಂ-ಅವಧಿಯನ್ನು ವಿಧಾಯ-ವಿಧಿಸಿ ಸಕಲಾಃ-ಎಲ್ಲಾ ದಿಶಃ-ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ
ಪ್ರಾಪ್ಯಸೀತ್-ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ಸೂರ್ಯಪ್ರತ ಸುಗ್ರೀವನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ವಾನರರನ್ನೂ ಕರೆಸಿ
ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿ ಎಲ್ಲಾ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು.

ಹತೋನುತ್ಯಾ ಯವನಂಕರೋಳಪ್ರಮುಖಾ

ಯಾಮ್ಯಾಂ ದಿಶಮಧಿವಸತಃ

ಪ್ರಾಚೀನವಿಜ್ಞಾನ ಪರಿಷತ್ ಮಂಡಳಿ

செய்து கொடுத்திருக்கிறார்கள். இதைப் பற்றி

ಹನುಮದ್ವಾಂಛವದಗಾದಮೇಕಪ್ರಮುಖಾಃ-ಹನುಮಂಕ, ಕಾಂಛವಂಕ, ~~ಕಾಂಛವಂಕ~~
 ನಿಲ ಮುಂಕಾದ ಪ್ರಮುಖಿರು ಯಾನ್ಮಾಂ-ಯಮನ ದಿಶಂ-ದಿಶ್ಯನ್ಯ ತಥಿಯಾತಾಃ-ಕುರಿತು
~~ಮುಂಕಾದ~~ ದ್ವಾದಶ ಯೋಜನ ಶರಮಿತಂ ಇಲೇಶಂ-ಹನ್ನೆರಡು ಯೋಜನ ಪ್ರಮಾಣದ
 ಮರಕುಭೂಮಿಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತ-ಗಿರಿ ಪ್ರಾಂತಾಃ-ಅಯಾಸಗೊಂಡು ವಿಜಯಂ-ಕಾಡನ್ನು
 ಪ್ರಯಯುಃ-ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು.

ಹನುಮಂಕ, ಜಾಂಬವಂಕ, ~~ಪಾಂಡು~~, ~~ಪಾಂಡು~~ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಮುಖರು ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಕುರಿತು ನಡೆದರು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಯೋಜನ ಪ್ರಮಾಣದ ಮರಳು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸೇರಿ ಅಯಾಸಪಟ್ಟು, ಮುಂದೆ ಕಾಡನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು.

ಶತಶ್ರುತಿಯುಳ್ಳವನುಳ್ಳವನು ಶ್ರವಣವೇನು ಪಾದವು

ಮಧ್ಯಮಕಾರ ವಿಸ್ತೃತಕಾರ್ಯರಿತಯೋಭವನ್

ಗಣಿತದ ಕಡೆಯಿಂದ ಇವರ ಮೇನಿಕೆಯು

ಪ್ರಚೀನದಿವಾ: ವಿಲಾಸುರುಚ್ಚಕ್ತಿ: ಅಮೀಶ್ವ ವರಾಹಮಾ: || ೩ ||

ತಹಃ=ಅನಂತರ ಹೇಮಪಾದಪಾಂಚಿನ್ನದ ಮರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಭಾಗುಹಾಂ=ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆ ಎನ್ನುವವಳ ಗುಹೆಯನ್ನು ಪ್ರವಿಶ್ಯ=ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಮಧುಪಿಪಾಕಾರ=ಮಧುವಿನ ಸೇವನೆಯಿಂದ ವಿಸ್ಮತ=ಮರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ವಕಾರ್ಯರಹಿತಯಃ=ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವುಳ್ಳವರು ಅಭವನ್=ಆದರು. ಅವಧಾಗತೇ=ಅವಧಿಯು ಮುಗಿಯಲಾಗಿ ಕದಾಚನ್=ಒಮ್ಮೆ ಕೇನಚಿತ್=ಒಂದು ಶ್ವನಂಗಮೇಷ=ವಾನರನಿಂದ ಪ್ರವೋದಿತಾಃ=ಎಚ್ಚಿತ್ತವರಾಗಿ ಶ್ವನಂಗಮಾಃ=ವಾನರರು ಉಚ್ಚಿಕ್ಯಃ=ಚೀರಾಗಿ ವಿಲೇವ್ಯಾ=ರೋದಿಸಿ ಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಅನಂತರ ಚಿನ್ನದ ಮರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆ ಎನ್ನುವವಳ ಗುಹೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಮಧುಸೇವನೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆತವರಾಗಿ ನಿಯಮಿತ ಮುಗಿಯಲು ಒಮ್ಮೆ ವಾನರನಿಂದ ಎಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ವಾನರರಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ಕಂಠದಿಂದ ರೋದಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಗದ್ದೆ : ೩ ಅಥ ಗುಣಾಧಿನಾಥಾ ಪುಯಂಪ್ರಭಾಕಿಮಾನ್ ರಾಮದೂತಾನ್

ವಿಜ್ಞಾನದ ಫಲಶ್ರುತಿ, ಮೌಲ್ಯವುಳ್ಳ, ಸಮಸಾರವುಳ್ಳ, ವಿಮೋಚಿತ ನಯವಾಗಿದೆ

ಶ್ರೀಮದ್ ಗುರುರಾಜ್, ಸಿದ್ಧಿರಾಜ್, ಗಿರಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಶಯಕ್

ಅಧ್ಯ-ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಗುಣಾಧಿಕಾರಾ-ಗುಣಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥಿಯಾದ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಭಾಕ-ಸ್ವಯಂಪ್ರಭುದೇವೇ ಇಮಾನ್-ಇವರನ್ನು ರಾಮದೇವತಾನ್-ರಾಮದೇವತೆಂಬುದಾಗಿ ಹಿಡ್ಡಾಯ-ಹಿಡಿದು ಕಡೆಮಾಡುಧಿಕ್ಕ-ಳಂ ಮತ್ತು ಮಧುದಿನಿಂದ ಸುಮಾರಾಧ್ಯ-ಸತ್ಯದಿ ನಿರೂಪಿತವಯಾನ್-ಮುಖ್ಯಭೂತಿ, ಕಾರ್ಯಗಾರ್ಯ (ಇವರನ್ನು)

ಕ್ಷಣವಿವ-ನಿಮಿಷ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಗುಣಾದ್ಯಹೀ-ಗುಣಯ ತೋರಗಡೆಯಲ್ಲಿ ವಿಂಧ್ಯಗಿರಿ-ವಿಂಧ್ಯ ಪರ್ವತ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಪ್ರಾವೇಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದಳು.

ಪಂಚರ ಗುಣಯ ಯಜಮಾನಿಯಾದ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯಾದರೋ ಇವರನ್ನು ರಾಮದೊತರೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಫಲಮಧುಗಳಿಂದ ಸಕ್ಕರೆ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ ಇವರನ್ನು ನಿಮಿಷ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಗುಣಯ ತೋರಗಡೆಯಲ್ಲಿನ ವಿಂಧ್ಯಗಿರಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದಳು.

ಜಾನಕ್ಯಲಾಭಾತ್ ಸಮಯಾತಿಪಾತಾತ್
ಪ್ರಾಯೋಪವಿಷ್ಣಾವ್ ಪ್ರಜಾಗಾದತಿಪಾತ್
ಸಂಪಾತಿನಾಮಾ ಸಹಜೋಜಪಾಯೋಃ
ಲಂಕಾಂಪುರಸ್ತಾಂ ರಘುವೀರ ಪತ್ನೀಂ ||೧೦||

ಜಾನಕ್ಯಲಾಭಾತ್=ಜಾನಕಿಯು ಸಿಕ್ಕದೇ ಇದ್ದುದರಿಂದಲೂ, ಸಮಯವು ಮೀರಿಹೋದುದರಿಂದಲೂ ಪ್ರಾಯೋಪವಿಷ್ಣಾವ್=ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಲು ತೊಡಗಿದ ಕಿಶಾನ್=ಕಪಿಗಳನ್ನು ಜಪಾಯೋ=ಜಪಾಯುವಿನ ಸಹಜ-ಜೋತೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಂಪಾತಿನಾಮಾ=ಸಂಪಾತಿ ಎಂಬುವ ಹೆಸರಿನ ಹದ್ದು ರಘುವೀರ ಪತ್ನೀಂ= ರಾಮಚಂದ್ರನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಲಂಕಾಂಪುರಸ್ತಾಂ=ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿರುವವಳಾಗಿ ಪ್ರಜಾಗಾದ=ಹೇಳಿತು.

ಜಾನಕಿಯು ಸಿಕ್ಕದೇ ಇದ್ದುದರಿಂದಲೂ, ಸಮಯವು ಮೀರಿಹೋದುದರಿಂದಲೂ ಉಪವಾಸ ವ್ರತವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡ ಕಪಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಜಪಾಯುವಿನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಸಂಪಾತಿಯು ಸೀತೆಯು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿತು.

ಝಷ್ಠ್ಯಾ ಸರ್ವೇ ದಶಮುಖಪುರೀಂ ಯಾತುಕಾಮಾಹಪೀರದ್ರಾಃ
ಝಷ್ಠ್ಯಾಪಾರಂ ಜಲಧಿಮಧವನ್ ದಕ್ಷಿಣಂಧ್ಯವೇಗಾಃ
ತುಷ್ಠ್ಯಾವಾಫತ್ಸಸನತನಯಂ ಜಾಂಬವಾನ್ ಪೂರ್ವವೇದೀ
ತುಷ್ಠ್ಯೋಗಾವತ್ಸಫವದುದಧೇರ್ಲಂಘನೇ ಒದ್ಧ ಸಂಧಃ ||೧೧||

ಸರ್ವೇ=ಎಲ್ಲಾ ಕಪಿರಂಧ್ರಾಃ=ಕಪಿವೀರರೂ ದಶಮುಖಪುರೀಂ=ರಾವಣನ ಅರಸರಾದ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಯಾತುಕಾಮಾಃ=ಹೋಗಲು ಆಶೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಝಷ್ಠ್ಯಾಸಂಘಃ=ಸಂಪೋಷಣೆಗೊಂಡು ಅಪಾರಂ=ದಾಟಲಾರದಂತಹ ದಕ್ಷಿಣಂಜಲಧಿಂ=ದಕ್ಷಿಣದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಝಷ್ಠ್ಯಾ=ನೋಡಿ ಭಗ್ಗವೇಗಾಃ=ಒಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಆಸೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಅಧವನ್=ಅದರು. ಅಥ=ಅನಂತರ ಪೂರ್ವವೇದೀ=ಹಿಂದೆ ನದಿ ದ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದವನಾದ ಜಾಂಬವಾನ್=ಜಾಂಬವಂಶನು ಶ್ವಸನತನಯಂ=ವಾಯುಪುತ್ರನನ್ನು ತುಷ್ಠ್ಯಾವ್=ಸ್ತುತಿಸಿದನು. ತುಷ್ಠ್ಯಃ=ಅಸೌ ಅಪಿ=ಸಂಪೋಷಣೆಗೊಂಡ ಅವನಾದರೋ ಉದಧೇಃ=ಸಮುದ್ರದ ಲಂಘನೇ=ಹಾರುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಒದ್ದ ಸಂಧಃ=ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಉಳ್ಳವನಾದನು.

ಎಲ್ಲಾ ಕಪಿವೀರರೂ ರಾವಣನ ಅರಸರಾದ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಸೇರಲು ಆಶೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿ

ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ಸಂಗ್ರಹ

೨

ಸಂಕೋಚಗೊಂಡರು. ಆದರೆ ಅಪಾರವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರ ಆಸೆಯೆಲ್ಲ
ಭಗ್ಗವಾಯಿತು. ಅನಂತರ ಹಿಂದೆ ~~ವಿಚಾರ~~ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದ ಜಾಂಬವಂಶನು
ವಾಯುಪುತ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲು ಸಂಕೋಚಗೊಂಡ ಅವನು ಸಮುದ್ರ ಲಂಘನ ಮಾಡಲು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ
ಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧನಾದನು.

ಇತಿ ಕೃಷ್ಣರಥಾ ಶಾಂಡಃ

ಕೃಷ್ಣರಥಾ ಶಾಂಡವು ಮುಗಿಯಿತು.

ಅಥ ಸುಂದರ ಕಾಂಡ:

ಸುಂದರಕಾಂಡ

ಮಹೇಂದ್ರ ಶಿವರಾಮುತ್ಪತ್ತಿ ಪರಮಹಂಸಾಚಾರ್ಯ

ಸುರಸಾ ಸಿಂಹಿಕೆ ಹಕ್ಕಾ ಲಂಕಾದ್ವಹಿರವಾತರತ್ ॥೧॥

ಕತಃ=ಅನಂತರ ಬಲೀ=ಬಲಶಾಲಿಯಾದ ಹನುಮಾನ್=ಹನುಮಂತನು ಮಹೇಂದ್ರ ಶಿವರಾಮ್=ಮಹೇಂದ್ರ ಪರ್ಮತದ ಪರಿವರದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿ=ಹಾರಿ ಸುರಸಾಸಿಂಹಿಕೆ ಹಕ್ಕಾ=ಸುರಸೆ, ಸಿಂಹಿಕೆ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸಿಯರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಲಂಕಾತ್ ಬಹಿಃ=ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣದ ಹೊರಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಅವಾತರತ್=ಇಳಿದನು.

ಅನಂತರ ಬಲಶಾಲಿಯಾದ ಹನುಮಂತನು ಮಹೇಂದ್ರ ಪರ್ಮತದ ಶಿವರದಿಂದ ಹಾರಿ ಸುರಸೆ ಮತ್ತು ಸಿಂಹಿಕೆ ಎನ್ನುವ ರಾಕ್ಷಸಿಯರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣದ ಹೊರಗೆ ಇಳಿದನು.

ಸಾಯಂ ಪ್ರವಿತ್ಯ ಲಂಕಾಯಾಂ ಸರ್ವತ್ರ ದುಃಖಮಯಃ

ಕುತ್ಯಾಪ್ಯದೃಷ್ಟ್ವಾನ್ಯದೇಹೀಂ ರಾವಣಾಂತಪುರಂಯಯೌ ॥೨॥

ಸಃ=ಅವನು ಸಾಯಂ=ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಂಕಾಯಾಂ=ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿತ್ಯ=ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸರ್ವತ್ರ=ಎಲ್ಲಾ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಚಾರ್ಯ=ಹುಡುಕಿದನು. ನ್ಯದೇಹೀಂ=ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುತ್ಯಾಪಿ=ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಅದೃಷ್ಟ್ವಾ=ಕಾಣಲಾರದೆ ರಾವಣಾಂತಪುರಂ=ರಾವಣನ ಅಂತಃಪುರವನ್ನು ಯಂಯೌ=ಸೇರಿದನು.

ಅವನು ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹುಡುಕಿದನು. ಆದರೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಲಾರದೆ ಕಡೆಗೆ ರಾವಣನ ಅಂತಃಪುರವನ್ನು ಸೇರಿದನು.

ಗದ್ಯ ॥ ತತ್ರ ರತ್ನ ಪರ್ಮಂತೀ, ರಾವಣೇನ ಸಹಿತಯಾನಾಂ, ರತಿಮಿವ ತ್ರಿಭುವನ
ಸುಂದರೀಂ, ಮಂದೋದರೀಂ ನಿರೀತ್ಯ, ಸಮಿಶ್ರ ತಾತ್ಪರಿಸುತೇತಿ ಮುದಿತಃ, ಪವನಸಹಯಃ,
ಕಾಕುತ್ಸ್ಥ ಧರ್ಮ ಪತ್ನೀ ನೈವಂಭವೇದಿತಿ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯ, ದ್ವಂದ್ವತ್ ರಾವಣಾಂ ಅನ್ವಿತ್ಯ,
ಅಶೋಕವನಿಕಾಯಾಂ ಪಿತಾಪೀಠಿವ ಭಯಂಕರಾಭಿಃ ರಾತ್ರಿಂಚರೀಭಃ,
ಭರ್ಗ್ಯಮಾನಾಂ, ಕುಸುಮಾಲಭಂಜಿತಾದಿವ ಅವನಿದುಹಿತರಮವೇತ್ಯ,
ತದ್ವಿದ್ಯಾಭೂಷಿತಸ್ಯ ತಿಂಕುಷಾತರೋರುಪರಿ, ಪತ್ರಸಂಚಯೇ ನಿಲೀಯ,
ಪುಣ್ಯಂ ಶ್ರೀಧಾರಾಪಾತ್ ಅವಮ್ಯೇ ॥

ತತ್ರ=ಅಲ್ಲಿ ರತ್ನ ಪರ್ಮಂತೀ=ರತ್ನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಂಜದಲ್ಲಿ ರಾವಣೇನ ಸಹ=ರಾವಣನ ಜೊತೆ ಶಯನಾಂ=ಮಲಗಿದ ರತಿಮಿವ=ರತಿಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಭುವನ ಸುಂದರೀಂ=ತ್ರಿಲೋಕ

ಸುಂದರಿಯಾದ ಮಂಡೋದರೀಂ-ಮಂಡೋದರಿಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷೆ-ನೋಡಿ ಕ್ಷಿತಿಕಾ-ಭೂಸುತಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ಸಮೀಪ್ಯತಾ-ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟಳು ಇತಿ-ಎಂಬುದಾಗಿ ಮುದಿಸಿ-ತೋರಿಸಿದ ಪವನಪಯಃ-ಪವನುಂಪನು ಕಾಣುತ್ವ ಧರ್ಮಪ್ರೀತಿ-ಕಾಣುತ್ವ ಪಂಚಜನಾದ ಪ್ರಿಯಾಮನ ಹೆಂಡತಿಯು ವಿವಂ-ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನಭವೇಶ್-ಇರಲಾರಳು ಇತಿ-ಎಂದು ನಿಷ್ಕೃತ್ಯ-ನಿಷ್ಕಯಿಸಿ ಪುರಸ್ಕಾರ್-ಹೊರಗಡೆಯ ಪಾನತಾಲಾ-ಪಾನತಾಲೆಯನ್ನು ಇಷ್ಟು-ಇಷ್ಟು ಅತೋಷವನೆಯಾಂ-ಅತೋಷವನದಲ್ಲಿ ಪಿಶಾಚೀಭರಿತವ-ಪಿಶಾಚೀಭರಿತವಾದ ಭಯಂಕರಾಧಿ-ಭಯಂವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ (ರೂಪದ) ರಾತ್ರಿಯ ಚರಣಾ-ರಾತ್ರಿ ಸ್ತಿಯರಿಂದ ಭರ್ತ್ಸಮಾನಾಂ-ನಿಂದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕನಕಸಾಲಭಂಜಿಗಾಮಿವ-ಚಿನ್ನದ ಪುಷ್ಕಳಯಂತಿದ್ದ ಅವನಿರುಹಿತರಂ-ಭೂಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಅವಶ್ಯ-ನೋಡಿ ತನ್ನವಾಸ ಭೂಪುಷ್ಕ-ಅವಳು ಕುಳಿತ ಸ್ಥಳವಾಗಿದ್ದ ಹಿಂಶುಪಾತರೋಯಪರಿ-ಹಿಂಶುಪಾ ವೃಕ್ಷದ ಮೇಲೆ ಪತ್ರ ಸಾರಯಿ-ಎಲೆಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ನಿಲೀಯ-ಮರೆದು ತದಾಲಾಪಾನ್-ಅವಳ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ-ಕೇಳುತ್ತಾ ಅವಶ್ಯ-ಇದ್ದನು.

ಅಲ್ಲಿನ ರತ್ನಮಂಜರದಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ಜೊತೆ ಮಲಗಿದ್ದ ರತ್ನಮಂಜರ ಪ್ರಭುವನ ಸುಂದರಿಯಾಗಿದ್ದ ಮಂಡೋದರಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಭೂಸುತಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನೇ ಕಂಡು ಹಿಡಿದನೆಂದು ಸಂಶೋಷಿಸಿದ ಪವನುಂಪನು ಕಾಣುತ್ವ ನ ಧರ್ಮಪ್ರೀತಿಯು ಈ ರೀತಿ ಇರುವಳೆ, ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಹೊರಗಿನ ಪಾನತಾಲೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ, ಅತೋಷವನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಪಿಶಾಚಿಯರಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ಭಯಂಕರಾಕಾರರೂ ಆದ ರಾತ್ರಿ ಸ್ತಿಯರಿಂದ ನಂದಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಕನಕಸಾಲ ಭಂಜಿಯಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡನು. ಅವಳು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಹಿಂಶುಪಾವೃಕ್ಷದ ಮೇಲೆ ಎಲೆಗಳ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಅವಳ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ತೋಷಿತ ಪ್ರಿಯಾಮಾಯಾಂ ಪ್ರಿಯಾಮಾಯಾಂ ದಶಾನನಃ

ಪ್ರಬುಧ್ಯಾಗ್ನಿ ವೈದೇಹೀಂ ಭವಭಾರ್ಯಾಚ್ಯಯಾಚಿತ ||

ತತಃ-ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ದಶಾನನಃ-ರಾವಣನು ಪ್ರಿಯಾಮಾಯಾಂ-ರಾತ್ರಿಯ ಪ್ರಿಯಾಮಾಯಾಂಸತ್ಯಾಂ-ಮೂರು ರೂಪವಗಳು ಕಳೆಯುತ್ತಿರಲು ಪ್ರಬುಧ್ಯ-ಎದ್ದು ಆಗತ್ಯ-(ಅತೋಷವನಕ್ಕೆ) ಬಂದು ವೈದೇಹೀಂ-ಸೀತೆಯನ್ನು ಭಾರ್ಯಾಭವ-ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿ ಇತಿ-ಹೀಗಿಂದು ಅಯಾಚಿತ-ಯಾಚಿಸಿದನು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ಪ್ರಾತ್ರಿಯ ಮೂರು ರೂಪಗಳು ಮುಗಿದಿರಲು ಎದ್ದು ಅತೋಷವನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೀತೆಯನ್ನು "ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಾಗು" ಎಂದು ಬೇಡಿದನು.

ತೃಣಾಯಾಮುಸ್ಯಮಾನಾಪಾ ರಾವಣಂ ರಾತ್ರಿ ಸೇತ್ಸರಂ

ನಿನಿಂದನಿನ್ನೆವಾಕ್ಯೈಃ ಪರುಷೈಃ ಕರ್ಣದಾರಿಧಃ ||

ರಾತ್ರಿ ಸೇತ್ಸರಂ-ರಾತ್ರಿ ಸ ರಾಜವಾದ ರಾವಣಂ-ರಾವಣನನ್ನು ತೃಣಾಯ ಮನ್ಯ ಮಾಪಾ- ಹುಲುಕದ್ದಿಯಂತೆ ಭಾವಿಸಿ ಸಾ-ಆಕೆಯು (ಸೀತೆಯು) ಕರ್ಣದಾರಿಧಃ-ಕಿವಿಬಿರಿಯುವಂತಹ ಪರುಷೈಃ-ಕೇಳಲಾರದಾದ ವಿವಿಧೈಃ-ಹಲವು ರೀತಿಯ ವಾಕ್ಯೈಃ-ಮಾತುಗಳಿಂದ ನಿನಿಂದ-ಬಂದಿತು.

ರಾಕ್ಷಸ ರಾಜ ರಾಮನನ್ನು ತುಲ್ಲುಕ್ಕಿಯಂತೆ ಭಾವಿಸಿ ಜಾನಕಿಯು ಅವನನ್ನು ಕಿವಿ ಬಿರಿಯುವಂತಹ ಕಠೋರವಾದ ಪಲಾಶ ಮುಕುಳಿಂದ ಜುರಿದಳು.

ಅಥ ನೃಪತರಪತೌ ಸೀತಯಾ ಧಿಕ್ಯತೀಗತೇ

ರಾಕ್ಷಸ್ಯಃ ಕ್ರೋಧ ಸಂರಬ್ಧಾಃ ಜಾನಕೀಂ ಸಮರ್ಪಯನ್ ||೧||

ನೃಪತರಪತೌ=ರಾಕ್ಷಸರ ಯಜಮಾನನಾದ ರಾಮನು ಸೀತೆಯಿಂದ ಧಿಕ್ಯತೇ=ಧಿಕ್ಯರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಕ್ರೋಧ-ಕ್ರೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಅಥ=ಅನಂತರ ಕ್ರೋಧಸಂರಬ್ಧಾಃ=ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಕೆರಳಿದ ರಾಕ್ಷಸ್ಯಃ=ರಾಕ್ಷಸಿಯರು ಜಾನಕೀಂ=ಜಾನಕಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಯನ್=ಮೊದಲಿಸಿಕೊಡಲಿದರು.

ರಾಕ್ಷಸ ಯಜಮಾನ ರಾಮನು ಸೀತೆಯಿಂದ ಧಿಕ್ಯರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಕ್ರೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಕೆರಳಿದ ರಾಕ್ಷಸಿಯರು ಜಾನಕಿಯನ್ನು ಮೊದಲಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಅಶಕ್ತುಂ ವಂತಿ ತಾಂಬಾಧಾಂ ಸೋಧುಮುದ್ಧಂಧನಾದಸೂನ್

ಮೋಕ್ಷಂ ವೇಗೇನಾಸಂಜಯನ್ತಭೂತ್ ||೨||

ಸಾ=ಸೀತೆಯು ತಾಂಬಾಧಾಂ=ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯರ ಬಾಧೆಯನ್ನು ಸೋಧುಂ=ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಅಶಕ್ತುಂವಂತಿ ಸತಿ=ಅಸಮರ್ಥಳಾಗುತ್ತಿರಲು ಉದ್ಧಂಧನಾತ್=ನೇಣು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅಸೂನ್=ಉಸಿರನ್ನು ಮೋಕ್ಷಂ=ಬಿಡಲು ಪಾದಪಶಾಖಾಯಾಂ=ಮರದ ಕೊಂಬೆಯಲ್ಲಿ ವೇಗೇಂ=ಜಡೆಯನ್ನು ಅಸಂಜಯಂತಿ=ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಅಭೂತ್=ಇದ್ದಳು.

ಆ ಸೀತೆಯು ರಾಕ್ಷಸಿಯರ ಬಾಧೆಯನ್ನು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರದೇ ನೇಣು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಮರದ ಕೊಂಬೆಯಲ್ಲಿ ಜಡೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಳು.

ತತೋವತೀರ್ಯ ನಮಸ್ಯಂತಾಂ ಅಭಿವಾದ್ಯಮಹೀಶುತಾಂ

ದೇವಿ ಮಾಂವಿದ್ಧಿ ರಾಮಸ್ಯ ದೂತಮಿತ್ಯಬ್ರವೀದ್ಯಚಃ ||೩||

ತತಃ=ಅನಂತರ ಹನುಮಾನ್=ಹನುಮಂತನು ಅವತೀರ್ಯ=(ಮರದಿಂದ) ಇಳಿದು ಮಹೀಶುತಾಂ=ಭೂಸುತೆಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಭಿವಾದ್ಯ=ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ದೇವಿ=ಎಲೈ ದೇವಿಯೇ ಮಾಂ=ನನ್ನನ್ನು ರಾಮಸ್ಯದೂತಂ=ರಾಮಜಂದ್ರನ ದೂತನೆಂದು ವಿದ್ಧಿ=ತಿಳಿ ಇತಿ=ಹೀಗೆ ವಚಃ=ಮಾತನ್ನು ಅಬ್ರವೀತ್=ಹೇಳಿದನು.

ಅನಂತರ ಹನುಮಂತನು ಮರದಿಂದ ಇಳಿದು ಭೂಸುತೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ “ಎಲೈ ದೇವಿಯೇ! ನನ್ನನ್ನು ರಾಮಜಂದ್ರನ ದೂತನೆಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿ” ಎಂದು ನುಡಿದನು.

ಗಣಯಂತ್ಯಾಮೃತಾನ್ಯಾಸಂ ರಾಮಾಂ ಕಾಮರೂಪಿಣಂ

ವಿಶ್ವಾಸಾಂ ಭೀಷ್ಮಾನ್ ರಾಮಾಪಾಪಮಾಂಸರೀಯಕಂ ||೪||

ಅಥ=ಅನಂತರ ಆತ್ಮಾಂ=ತ್ವನ್ನನ್ನು ಕಾಮರೂಪಿಣಂ=ಇಷ್ಟಬಂದ ವೇಷವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುಲ್ಲ ತತ್ರಿಯುಳ್ಳ ರಾಮಾಂ=ರಾಮನೊಡನೆ ಗಣಯಂತ್ಯಾ=ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಸೀತೆಗೆ

ವಿಶ್ವಾಸಾಯ-ನಂಬಿಕೆಗೆ ಧೀಮಾನ್-ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದ ಹನುಮಂತನು ರಾಮನಾ
ಮಾಂಗುಳಿಯಕಂ-ರಾಮನ ಹೆಸರನ್ನುಳ್ಳ ಉಂಗುರವನ್ನು ದದೌ-ಕೊಟ್ಟನು.

ಹನ್ನನ್ನು ಕಾಮರೂಪಿಯಾದ ರಾಮನೊಡನೆ ಸೇರಿದ ಸೀತೆಯ ಸಂದೇಹ
ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮನ ಹೆಸರಿನ ಉಂಗುರವನ್ನು ನೀಡಿದನು.

ಕಥಯಾಮಾಸ-ಹೇಳಿದನು. ಅಥ-ಅನಂತರ ವಿಸ್ತೃಷ್ಟಾ-ನಂಬಿಕೆ ಹೊಂದಿದ ಮುದಿತಾಚ-

ವಿಸ್ತೃಷ್ಟಾ ಚಾರ್ಥಮುದಿತಾಚಾಕೇ ಕಪಿಮುಖೀತ್ ||೯||

ಹನುಮಾನ್-ಹನುಮಂತನು ಕಾಕಾಸುರ ಕಥಾಂ ಅಪಿ-ಕಾಕಾಸುರನ ಕಥೆಯನ್ನು ಸಹ
ಕಥಯಾಮಾಸ-ಹೇಳಿದನು. ಅಥ-ಅನಂತರ ವಿಸ್ತೃಷ್ಟಾ-ನಂಬಿಕೆ ಹೊಂದಿದ ಮುದಿತಾಚ-
ವಿಸ್ತೃಷ್ಟಾ ಸಂತೋಷವನ್ನೂ ಹೊಂದಿದ ಜಾನಕೀ-ಸೀತೆಯು ಕಪಿಂ-ಹನುಮಂತನನ್ನೂ (ಕುರಿತು)
ಅಬ್ರವೀತ್-ಹೇಳಿದಳು.

ಹನುಮಂತನು ಕಾಕಾಸುರನ ಕಥೆಯನ್ನು ಸಹ ಹೇಳಲಾಗಿ ಅದರಿಂದ ನಂಬಿಕೆಹೊಂದಿದ
ಸೀತೆಯು ಸಂತೋಷ ಹೊಂದಿ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದಳು.

ಮಾಸೇಭವಾನ್ ರಘುಪತಿಂ ಸಹಲಕ್ಷ್ಮಣೇನ

ನಾಣೇತ್ಯಸೇಯದಿ ಭವಾಮಿ ಪರಾಸುರೇವಂ

ಸಂದಿತ್ಯ ವಲ್ಯದಶಯಾಪಿಹಿತಂ ಮಹಾರ್ಥಂ

ಚೂಡಾಮಣಿಂ ಕಪಿವರಸ್ಯ ಕರೇ ದದೌಹಾ ||೧೦||

ಭವಾನ್-ನೀನು ಲಕ್ಷ್ಮಣೇನಸಹ-ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ ರಘುಪತಿಂ-
ರಘುಪತಿಯಾದ ರಾಮನನ್ನು ಮಾಸೇ-ಒಂದು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ನ ಆನೇತ್ಯಸೀಯದಿ-ಕರೆದು
ತರದೇ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಪರಾಸು-ಜೀವವನ್ನು ಬಿಡುವೆವೆಂಬ ಭವಾಮಿ-ಆಗುತ್ತೇನೆ ಎವಂ-ಎಂಬ
ದಾಗಿ ಸಂದಿತ್ಯ-ಸಂದೇಶ ನೀಡಿ ವಲ್ಯದಶಯ-ವಸ್ತುವ ಸೆರಗಲ್ಲಿ ಅಪಿಹಿತಂ-ಮರೆಸಿದ
ಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಮಹಾರ್ಥಂ-ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಚೂಡಾಮಣಿಂ-ಚೂಡಾಮಣಿ ಎನ್ನುವ ತಲೆಯಲ್ಲಿ
ಧರಿಸುವ ಆಭರಣವನ್ನು ಕಪಿವರಸ್ಯ-ಕಪಿಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಹನುಮಂತನ ಕರೇ-ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಸಾ-ಆ
ಸೀತೆಯು ದದೌ-ಕೊಟ್ಟಳು.

“ನೀನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಸಂಗಡ ರಘುರಾಮನನ್ನು ಒಂದು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಕರೆತರದೇ
ಇದ್ದಲ್ಲಿ ನಾನು ಜೀವವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಸಂದೇಶವನ್ನು ನೀಡಿ ತನ್ನ ವಸ್ತ್ರದ ಸೆರಗಿನಲ್ಲಿ
ಮರೆಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಅನರ್ಥವಾದ ಚೂಡಾಮಣಿಯನ್ನು ಅವನಿಗೆ ನೀಡಿದಳು.

ಗದ್ಯ || ಅರ್ಥಗಮನಾಯ ತದನುಮತಿಮವಾಚ್ಯಾ ನಿಜಾ-

ಗಮನಮಸುರಾವನಿಜಾಣೇಃ ಬುದೋಧಯಮುಃ

ಅತೋಕವನಿತಾಮುಖಾಂಶೀತ್

ಅಥ-ಅನಂತರ ಗಮನಾಯ-ಹೇಡಿಲಾಲು ಮುಖಮತಿಮವಾಚ್ಯಾ-ಅನುಮತಿಯನ್ನು
ಅವಾಚ್ಯ-ಹೊಂದಿ ನಿಜಾಗಮನುಂ-ತನ್ನ ಆಗಮನವನ್ನು ಅಸುರಅವನಿಜಾಣೇ-ರಾಕ್ಷಸ
ರಾಜನಿಗೆ ಬುದೋಧಯಮುಃ-ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಅತೋಕವನಿಕಾಂ-ಅತೋಕವನವನ್ನೂ

ಅಧಾಂಕ್ಷೀತ್ = ಧ್ವಂಸ ಮಾಡಿದನು.

ನಂತರ ಹೊರಡಲು ~~ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕರೆದು ತನ್ನ ಆಗಮನವನ್ನು~~
ರಾಕ್ಷಸರಾಜ ರಾವಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶೋಕವನವನ್ನು ~~ಹೇಳಿದನು.~~

ಗದ್ಯ || ವಿದಿಕೋದಂತಸ್ಯ ಪಟಪಟಾಯಿತ ದಂತಸ್ಯ
ದಶಕಂಧರಸ್ಯ ನಿರ್ದೇಶನ ಸಮಾಗತಾನಿತಿ ಸಹಸ್ರಾಣಿ
ಕಿಂಕರಾನ್ನಾಮ ರಾಕ್ಷಸಾನ್, ಪ್ರಹಸ್ತಸುತಂ ಜಂಬುಮಾಲಿನಂ,
ಪಂಚಸೇನಾಪತೀನ್, ರಾವಣಾತ್ಮಜಮಕ್ಷರಚ ಪದ್ಮಿನೀಪುತ್ರಃ
ವಾಲೇನ ಪಾದಪೈಗಂಡೊಫಲೈಃ ತದಾನೀತ್ಯರಾಯುಧೈಶ್ಚ
ಕ್ಷಣೇನ ನಿಹತ್ಯ ಸಂವರ್ತ ಸಮಯ ಸಮವರ್ತಿ ಇವ ಅವತಶ್ಯ ||

ವಿದಿಕೋದಂತಸ್ಯ = ಕೀಲಲ್ಲಟ್ಟಿ ವೃತ್ತಾಂತವುಳ್ಳ ಪಟಪಟಾಯಿತ ದಂತಸ್ಯ = ಕಟಕಟನೆ
~~ಹಲ್ಲು~~ ಹಲ್ಲುಳ್ಳ ದಶಕಂಧರಸ್ಯ = ರಾವಣನ ನಿರ್ದೇಶನ = ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಸಮಾಗತಾನ್ = ಬಂದ
ಕಿಂಕರಾನ್ನಾಮ = ಕಿಂಕರರೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅಶೀತಿ ಸಹಸ್ರಾಣಿ = ಎಂಬತ್ತು ಸಾವಿರ
ರಾಕ್ಷಸಾನ್ = ರಾಕ್ಷಸರುಗಳನ್ನು ಪ್ರಹಸ್ತಸುತಂ = ಪ್ರಹಸ್ತನೆಂಬುವನ ಮಗನಾದ
ಜಂಬುಮಾಲಿನಂ = ಜಂಬುಮಾಲಿ ಎನ್ನುವವನನ್ನೂ ಪಂಚಸೇನಾಪತೀನ್ = ಐವರು ಸೇನಾಧಿ
ಪತಿಗಳನ್ನೂ ರಾವಣಾತ್ಮಜಂ = ರಾವಣನಕುಮಾರನಾದ ಅಕ್ಷಂಜ = ಅಕ್ಷಯಕುಮಾರನನ್ನೂ
ಸಹ ಪದ್ಮಿನೀ = ಕಾಲುಗಳಿಂದಲೂ, ನಪ್ಪಿ = ಉಗುರುಗಳಿಂದಲೂ ವಾಲೇನ = ಬಾಲದಿಂದಲೂ,
ಪಾದಪೈಃ = ಮರಗಳಿಂದಲೂ ಗಂಡೊಫಲೈಃ = ಗುಂಡುಕಲ್ಲುಗಳಿಂದಲೂ ತದಾನೀತ್ಯಃ =
ಅವರಿಂದ ತರಲ್ಪಟ್ಟ ಆಯುಧೈಶ್ಚ = ಆಯುಧಗಳಿಂದಲೂ || ಕ್ಷಣೇನ = ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ
ನಿಹತ್ಯ = ಕೊಂದು ಹಾಕಿ ಸಂವರ್ತ ಸಮಯ ಸಮವರ್ತಿ ಇವ = ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಯಮನೋ
ಎನ್ನುವಂತೆ ಅವತಶ್ಯ = ಇದ್ದನು.

ಈ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಟಕಟನೆ ಹಲ್ಲು ಕಡಿದು ರಾವಣನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಬಂದ
ಕಿಂಕರರೆಂಬ ಎಂಬತ್ತು ಸಾವಿರ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ, ಪ್ರಹಸ್ತನ ಮಗ ಜಂಬುಮಾಲಿ, ಐದು ಸೇನಾಪತಿಗಳು
ಮತ್ತು ರಾವಣಕುಮಾರ ಅಕ್ಷಯನನ್ನೂ ಸಹ ಹನುಮಂತನು ಕಾಲು, ಉಗುರು, ಬಾಲ, ಮರ
ಮತ್ತು ಗುಂಡುಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಅವರಿಂದಲೇ ತರಲ್ಪಟ್ಟ ಆಯುಧಗಳಿಂದಲೂ ಸಹ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ
ಅವರನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಿ ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಯಮನಂತೆ ಇದ್ದನು.

ಅಥೇಂದ್ರ ಚೇತ್ರಾ ದ್ವಹಿಣಾಶ್ಚ ಬದ್ಧೋ

ವಿಮೋಚಿತೋ ಭೂಚ್ಛಣರಜ್ಜು ಬಂಧೈಃ

ಶಘಾಪಿ ಕಾರ್ಕಾಯ ನಿಬದ್ಧವತ್ಯಪಿ

ಸುಭಾಮಗಾದಾಶರಣಾಯಶ್ಯ ||೧೧||

ಅಥ = ಅನಂತರ ಇಂದ್ರಚೇತ್ರಾ = ಇಂದ್ರನನ್ನು ಜಯಿಸಿದಂತಹ ಇಂದ್ರಜಿತು ಎನ್ನುವ
ರಾವಣಕುಮಾರನಿಂದ ದ್ವಹಿಣಾಶ್ಚ ಬದ್ಧಃ = ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ಹನುಮಂತನು
ಶಘರಜ್ಜು ಬಂಧೈಃ = ಸೇದಿದ ಹಗ್ಗದ ಕಟ್ಟುಗಳಿಂದ ವಿಮೋಚಿತಃ = ವಿಮೋಚನೆಗೊಂಡವನು

ಅಧ್ಯಕ್ಷರು: ಸಭಾಪತಿ-ಪಾಂಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಕಡಿ-ಅ ಕಡಿಮೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು
ಯಾವುದೇ ಅಗಲಿಕೆಯಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕ ನಿಬದ್ಧವತ್-ಕಟ್ಟಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಆತರ
ವಾಯಕ್ಕು-ರಾಜ್ಯ ಸ ರಾಜ ರಾಮನಾಥ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ-ಸಭೆಯನ್ನು ಕರೆದು ಕೂಡ-ಮಾಡುವರು.

ಇಂದ್ರನನ್ನು ಜಯಿಸಿದ ಇಂದ್ರಜಿತು ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಹೊಂದಿದ ರಾಮಾಕುಮಾರನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಕೃಷ್ಣಲಕ್ಷ್ಮಿ ಹನುಮಂತನು ಸೇವಿಸಿದ ಹಗ್ಗದ ಕಟ್ಟುಗಳಿಂದ ವಿಮೋಚನೆಗೊಂಡನು. ಆದರೂ ಕೂಡ ಮುಂದೆ ಆಗದೇಕಾದ ಕೆಲಸಗಳಿಗೊಲ್ಲವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣಲಕ್ಷ್ಮಿವನಂತಿತ್ತು ರಾಕ್ಷಸ ರಾಜನಾದ ರಾಮೇಶನ ಸೈನಿಕ ಹೋದನು.

ರಾಷ್ಟ್ರ ಸ ಕಾದಂಬರಿ: ಸೀಮಿತಾ

ಸಂಹಾರಮಾದ್ಯುಕ್ತರೇ ವಾಲಸಿಂಹಾರವೇ ಸ್ತುತಃ ||೧೨||

ತತ್ತ್ವ-ಅರ್ಥಿ-ರಾಕ್ಷಸ ಶಾರ್ದೂಲ್ಯಃ=ರಾಕ್ಷಸ ಸಿಂಹ ಸದ್ಭಾವೀರರಿಂದ ಸೇವಿತಸ್ಕ-
ಸೇವ್ಯೋಪಕ್ರಿದ್ಧ ಆಶರೇಶಿಪುಃ=ರಾಕ್ಷಸ ರಾಜ ರಾಮೇನ ಸಿಂಹಾಸನಾತ್=ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕಿಂತ
ಉಚ್ಚಶರೇ=ಎತ ರವಾದ ವಾಲಸಿಂಹಾಸನೇ=ಬಾಲದ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಿತಃ=ಕುಳಿತನು.

అల్లి రాక్షస సింహరింద గేవిపల్లదుత్పిచ్చ అసుర రాజ రావణున సింహాసనస్థిత
ఎత్తరవాద (తన్న) బాలదినం రజిపల్లస్సు సింహాసనం మేలీ కుళితు.

ಕಪ್ಪು ಕುಪ್ಪು : ಕುಪ್ಪು : ಕಿಮ್ಮದಿ ತ್ತ ಪಮಾಗತ:

ಅದ್ವೈತೀಯ ಪತಿಸಾ ಪೃಷ್ಠ: ಪಾವನಿರಬ್ರವೀತ್ ||೧೩||

ಪಾವನಿ:-ಪವನುಕುತನಾದ ಹನುಮಂತನು ದೈತೇಯಪತಿನಾ-ರಾಕ್ಷಸರ ಯಜಮಾನನಾದ ರಾವಣನಿಂದ ತೃಂಕ:-ನೀನು ಯಾರು, ಕುತಸ್ತ್ಯು:-ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದವನು, ಕುತತ್ಯ:-ಎಲ್ಲಿರುವವನು ಕಿಮ್ಮದ್ವಿತ್ಯ:-ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸಮಾಗತ:-ಬಂದಿರುವವನು = ಎಂಬುದಾಗಿ ಪೃಷ್ಠ: ಸುಾ-ಕೇಳಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಅಬ್ರವೀತ್ = (ಹೇಗೆ) ಹೇಳಿದನು.

ಪವನಪಯನಾದ ಪನುಮಂತನು ರಾತ್ರಿ ಸರ ಯಜಮಾನನಾದ ರಾಮನಿಂದ “ನೀನು ಯಾರು? ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದವನು? ಎಲ್ಲಿರುವವನು? ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಬಂದವನು?” ಎಂಬುದಾಗಿ ಕೇಳಲ್ಪಟ್ಟು, ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ರೂಪವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ಗದ್ಯ || ಅಸ್ತಿ, ಕಶ್ಮಿನ ರಾಮೋದಾಮ ದೈತಿಯ ನಿಬರ್ಹಗೀ, ಪ್ರಾಚೀನ ಒರ್ಹಪುಃ
ಸಹಾಯಸ್ಕ, ದಶರಥಸ್ಕ ಜಹರಾತ್, ನಿಖಿಲನಿಖಾಚರ ನಿವಾರಣಾಯ
ಧರಣ್ಯಾಮವತಿರ್ಣಾ ಕಾಪಿಶಾಪವೀರವತ್ಸ್ಯಪೀಟಿಯೋನಿ, ಸುಬಾಹು ಮಾರೀಚ
ಪ್ರಮುಖಿ ಪರಾತನ ಜಾಲಕೂಲ ವಾತಕೂಲ, ಸಾಪರಾಧವಿರಾಧವಧಧಿಯೀ,
ಮಂದೇಶರ ಕಂದರ್ಪ ದರ್ಪ ತೂರ್ವನುಖಿ ಮುಖವಿಶಾರಕಾರೀ, ವಿರದೂಪಗಾ
ಪ್ರಮುಖಿರೇಕ್ಷಿಣಾ ಕೃಷ್ಣಾಪುಷ್ಪಗಣಿ, ಕಾಶಾಂಧ ಕುಂಭ ಪುಂಧ ವಿದೋಚನಪ್ಪ ||

ಧ್ಯೇಯ ನಿಲುವು-ರಾಜ್ಯ ಸರನ್ನು ವಾತ ಮೂರುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಬರ್ಹಿಷ-
ಸಹಾಯ-ನಿರವಾಧಿ ದತ್ತರಹಸ್ಯ-ದತ್ತರಹ ಮಹಾರಾಜ ಬರ್ಹಿಷ-

ಉದರದಿಂದ ನಿಖಿಲನಿಶಾಚರನಿವಾಸಕಾಯ-ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ನಿವಾಸಿಸಲೆಯದಾಗಿ
ಧರಣ್ಯಾಂ-ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ-ಅವತರಿಸಿ ತಾಟಕಾಟವಿಡವಸ್ಥಪಿಟಯೋನಿ-ತಾಟಕ
ಎನ್ನುವ ಕಾಡಿಗೆ ದಾವಾನಲದಂತೆ ಇರುವವನೂ ಸುಬಾಹು ಮೂರೀಚಪ್ರಮುಖಿ ಪರಾಶನ
ಜಾಲತೂಲ ವಾತೂಲ-ಸುಬಾಹು ಮೂರೀಚ ಮುಂತಾದ ರಾಕ್ಷಸರ ಗುಂಪು ಎನ್ನುವ ಹತ್ತಿಗೆ
ಬಿರುಗಾಳಿಯಂತಿರುವವನೂ, ಸಾಕರಾಧ ವಿರಾಧ ವಧ ವಿಧಾಯೀ-ಅಪರಾಧದಿಂದ ಕೂಡಿದ
ವಿರಾಧನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನ ವಧೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದವನೂ, ಮಂದೇತರ ಕಂದರ್ಪ ದರ್ಪ ತೂರ್ಪನು
ಮುಖವಿಕಾರಕಾರೀ-ಬಹಳವಾದ ಮನ್ಮಥನ ಅಪ್ಪಹಾಸದಿಂದ ಮದಿಸಿದ ತೂರ್ಪನನಿಯ
ಮುಖವನ್ನು ವಿಕಾರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದವನೂ, ಖರದೂಷಣ ಪ್ರಮುಖಿ ರಕ್ತೋರ್ಣಿಕಾಶು
ಶುಕ್ಲೇಷಿ-ಖರ, ದೂಷಣ ಮುಂತಾದ ರಾಕ್ಷಸ ಸಮುದಾಯವನ್ನುವ ಹುಲ್ಲು ಬೊಂಬೆಗಳ
ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಇರುವವನೂ, ಶಾಪಾಂಧ ಕಬಂಧ ಬಂಧ ವಿಮೋಚನಶ್ಚ-ಶಾಪದಿಂದ
ಮೂಢನಾದ ಕಬಂಧನ ಶಾಪಬಂಧನವನ್ನು ವಿಮೋಚನೆ ಮಾಡಿದವನೂ ಆದ ರಾಮೋನಾಮ-
ರಾಮನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಕಶ್ಚಿನ-ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಅಸ್ತಿ-ಇದ್ದಾನೆ.

“ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನಿರ್ದೂಲ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ನೆರವಾದ ದಶರಥ ಮಹಾರಾಜನ
ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ, ಸಕಲ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ನಿಗ್ರಹಿಸಲೆಯದಾಗಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅವತಾರವೆತ್ತಿ
ತಾಟಕ ಎನ್ನುವ ಕಾಡಿಗೆ ದಾವಾನಲನೂ, ಸುಬಾಹು, ಮೂರೀಚ ಮುಂತಾದ ರಾಕ್ಷಸ
ಸಮುದಾಯವೆಂಬ ಹತ್ತಿಗೆ ದರ್ಮಾತ್ಮ ಸದೃಶನೂ, ಅಪರಾಧಿ ವಿರಾಧನನ್ನು ವಧಿಸಿದವನೂ
ಮನ್ಮಥನ ಬಲದಿಂದ ಬಹಳ ಅಪ್ಪಹಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ತೂರ್ಪನನಿಯ ಮುಖವನ್ನು ವಿಕಾರ
ಮಾಡಿದವನೂ, ಖರದೂಷಣ ಮುಂತಾದವರೆಂಬ ಹುಲ್ಲು ಬೊಂಬೆಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ
ಇರುವವನೂ, ಶಾಪದಿಂದ ಮೂಢನಾದ ಕಬಂಧನ ಶಾಪವಿಮೋಚನೆ ಮಾಡಿದವನೂ ಆದ
ರಾಮನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಒಬ್ಬನಿದ್ದಾನೆ.”

ಗದ್ಯ || ಕಿಂಚತ್ಸ್ಮರಸಿಖಿಲ ಧನುರ್ಗುಣ ನಿಷ್ಕಂದೀಕೃತ ವಿಂಶತಿ ಭುಜಂ,
ವಿನಿಶ್ಚದ್ವದನ ಪರಂಪರಂ, ಭವಂತಮಪರಿಮೇಯವೀರ್ಯಾರ್ಜುನಃ
ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನಃ ಕಾರಾಗಾರೇ ಸ್ಥಾಪಯಿಷ್ಯತೀತಿ ||

ಕಿಂಚ-ಮತ್ತೂ ಧನುರ್ಗುಣ-ಬಿಲ್ಲಿನ ನಾಣಿನ ಹಗ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕಂದೀಕೃತ-
ಚಲಿಸಲಾಗದಂತೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಂಶತಿಭುಜಂ-ಇಪ್ಪತ್ತು ಭುಜಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ
ವಿನಿಶ್ಚದನ್-ವಿದುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದ ವದನ ಪರಂಪರಂ-ಮುಖಗಳ ಸಾಲಿನಿಂದ
ಭವಂತಂ-ನಿನ್ನನ್ನು ಅಪರಿಮೇಯ-ಅಳೆಯಲಾರದಷ್ಟು ವೀರ್ಯಾರ್ಜುನ-ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಗಳಿಸಿದ
ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನ-ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನನು ಕಾರಾಗಾರೇ-ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಥಾಪಯಿಷ್ಯತೀತಿ-
ಇಟ್ಟನು ಇತಿ-ಎಂಬುವುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಲ-ಜ್ಞಾಪಕ ಇಟ್ಟಿರುವೆಯಷ್ಟೆ.

“ಮತ್ತೂ ಬಿಲ್ಲಿನ ನಾಣಿನ ಹಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸಲಾಗದಂತೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಇಪ್ಪತ್ತು
ತೋಳುಗಳನ್ನುಳ್ಳ, ವಿದುಸಿರುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಮುಖಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಿನ್ನನ್ನು ಅಪರಿಮಿತ
ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನನು ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದ ವೀರಾವಸ್ಥೆ

ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುವೆಯಷ್ಟೆ?"

ಗದ್ಯ || ತಮಸಿ ನಿಜವತಃ ಪರಶುದ್ಧಾರಯಾತ್ಮಿನಿ
ಅಶ್ವತ್ಥಿಮಾಮೇಕನಿಂತತಿ ಕೃತ್ಯಃ ಕೃತವತೋ
ಜಾಮದಗ್ನ್ಯಸ್ಯ ಗರ್ವದಹನ ನಿರ್ವಾಪಯತಾಯಾಂ ||

ಅಯಂ-ಈ ರಾಮನು ತಂ ಅಪಿ-ಆ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನನನ್ನೂ ವಿಜಿತವತಃ-ಜಯಿಸಿದ
ಪರಶುದ್ಧಾರಯಾ-ಕೊಡಲಿಯ ಅಂಚಿನಿಂದ ಕ್ಷಿತಿಂ-ಭೂಮಿಯನ್ನು ಎಕಳಿಂತತಿ ಕೃತ್ಯಃ-
ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಸಲ ಸುತ್ತಿ ಅಶ್ವತ್ಥಿಯಾಂ ಕೃತವತಃ-ಕೃತ್ರಿಯರಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದ ಜಾಮದಗ್ನ್ಯಸ್ಯ-
ಜಮದಗ್ನಿಕುಮಾರ ಪರಶುರಾಮನ ಗರ್ವದಹನ-ಜಂಭವನ್ನುವ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು
ನಿರ್ವಾಪಯತಾ-ಅರಿಸಿದವನು.

“ಈ ರಾಮನಾದರೋ ಆ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನನನ್ನೂ ಜಯಿಸಿದ ಕೊಡಲಿಯ ತುದಿಯಿಂದ,
ಭೂಮಿಯನ್ನು ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಬಾರಿ ಸುತ್ತಿ ಕೃತ್ರಿಯರಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದ, ಜಮದಗ್ನಿಕುಮಾರ
ಪರಶುರಾಮನ ಜಂಭವನ್ನುವ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಅರಿಸಿದವನು (ತಿಳಿಯತೆ)?”

ಗದ್ಯ || ಅಪಿಚಿದ್ರಾಶ್ವಾತೋಽಪಿ ವಿವಿಧ ಲೋಕಾಭಿನಂದನೀಯ
ಬಾಹುಬಲಶಾಲೀವಾಲೀ ಸ್ವಜಿಘ್ರಕೃಯೋರೇತೃ ಪೃಷ್ಠತಃ ಸಮಾಶ್ಚಿತ್ಸವಂತಂ,
ಭವಂತಂ ಅಜಾನಾನ ಇವ ವಾಲಧಿನಾ ತವತಿರಃ, ಕರಣಾದಂ ನಿಶ್ಚಲಂ ನಿರ್ಬಧ್ಯ,
ನಿತ್ಯಕೃತ್ಯಾನುಷ್ಠಾನ ವಶಾಚ್ಚತುರರ್ಣವಾರ್ಣಸಿ ನಿಮಜ್ಜಯ್ಯ ಸಮಾಗಚ್ಛನ್
ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಂ, ಕಿಮಯಂ ಮಹಾರಾಜಸ್ಯ ವಾಲಧೌ ಜಲನಿಧಿನಿ ಮಜ್ಜನ ಸಮಯ
ಸಂಲಗ್ನೋ ಜಲೂಕಾ ವಿಶೇಷ ಇತಿ ಸವಿನಯಂ ವಿಜ್ಞಾಪಯದ್ವಿಃ ವಾಸರವರೈಃ
ಪ್ರತಿಜೋಧಿತೋ ಗುಣಧಾವಂಧುತವಾನಿತಿ ||

ಅಪಿಚ-ಮತ್ತೆ ಅವಿಲಯೋಕ-ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಿನಂದನೀಯ-
ಕೊಂಡಾಡತಕ್ಕಂತಹ ಬಾಹುಬಲಶಾಲೀ-ಭುಜ ಬಲ ಪರಾಕ್ರಮಿ ಎನಿಸುವ ವಾಲೀ-ವಾಲಿಯು
ಸ್ವಜಿಘ್ರಕೃಯಾ-ತನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸಿ ಉಪೇತ್ಯ-ಬಂದು ಪೃಷ್ಠತಃ-ಹಿಂಭಾಗದಿಂದ
ಸಮಾಶ್ಚಿತ್ಸವಂತಂ-ಆಲಂಗಿಸಿಕೊಂಡ ಭವಂತಂ-ನಿನ್ನನ್ನು ಅಜಾನಾನಃಇವ-ತಿಳಿಯದೇ
ಇರುವಂತೆಯೇ ವಾಲಧಿನಾ-ಬಾಲದ ಮೇಲಿಂದ ತವತಿರಃ-ಏನ್ನ ತಲೆ ಕರಣಾದಂ-ಕೈ
ಮತ್ತು ಕಾಲುಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಲಂ-ಜಲಿಸಲಾಗದಂತೆ ನಿರ್ಬಧ್ಯ-ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕಿ ನಿತ್ಯಕೃತ್ಯ
ಅನುಷ್ಠಾನವಶಾತ್-ನಿತ್ಯವೂ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕಾಗಿ ಬೇತುರಣವ-ನಾಲ್ಕು ಸಮುದ್ರಗಳ
ಅರ್ಣಸಿ-ನಿಲುವಲ್ಲಿ ನಿಮಜ್ಜಯ್ಯ-ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಂ-ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ
ಸಮಾಗಚ್ಛನ್-ಬರುತ್ತ ಮಹಾರಾಜಸ್ಯ-ಮಹಾರಾಜನ ವಾಲಧೌ-ಬಾಲದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ
ಜಲನಿಧಿ-ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಮಜ್ಜನಸಮಯ-ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಂಲಗ್ನಃ
-ಅಂತರ್ದೇಶದಿಂದ ಜಲೂಕಾವಿಶೇಷಂ ಅಯಂ ಇತಿ-ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಜಲಜರವೋ
ಎಂಬುದಾಗಿ ಸವಿನಯಂ-ಬಹುವಿನಯದಿಂದ ವಿಜ್ಞಾಪಯದ್ವಿಃ-ಹೇಳಿದ (ದಿನ್ನಮಿದ)
ವಾಸರವರೈಃ-ವಾರಸಕ್ರೀಡಾರಿಂದ ಪ್ರತಿಜೋಧಿತಃ-ತ್ವಾ ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಗುಣಧಾವೈಃ

-ಜಂಘುವನ್ನು ಕೊಡತುವಂತೆ (ನನ್ನನ್ನು) ಭುತವಾನ್-ಒದರಿದನು ಇತಿ-ಎಂಬುದನ್ನು ವ್ಯಸ್ಯಾಹೀ ಕಿಂ-ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿರುವೆಯೇನು.

“ಮತ್ತೆ ಸಕಲ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೊಂಡಾಡಲ್ಪಡುವ ಭುಜಬಲ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿ ಎನಿಸುವ ವಾಲಿಯು, ತನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ಒಂದು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಅಲಂಗಿಸಿಕೊಂಡ ನನ್ನನ್ನು, ವಿನಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆಯೇ ಬಾಲದ ತುದಿಯಿಂದ ತಲೆ, ಕೈ, ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡದಂತೆ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿ ನಿತ್ಯಾನುಷ್ಠಾನಕ್ಕಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನಲ್ಲೂ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಲು “ಮಹಾರಾಜರ ಬಾಲದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಜಲಚರವೋ?” ಎಂಬುದಾಗಿ ವಾನರವರರು ಒಂದು ವಿನಯದಿಂದ ವಿಚ್ಛಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಚ್ಛಾಪಿಸಿಕೊಂಡವನಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ಜಂಘುವೊಂದನ್ನು ಕೊಡತುವಂತೆ ಒದರಿದನು. ಇದನ್ನು ನೀನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿರುವೆಯೇನು?”

ಗದ್ಯ || ತಮುಪಿಪ್ರಿಯ ಸುಹೃದಃ ಸುಗ್ರೀವಸ್ಯ ಪ್ರಿಯತಮಾಪಹರಣ
ಕೋಪೇನ ವಿಕೀ ಕೈವರೋಪೇಣ ಕೃತಾಂತ ನಿಶಾಂತಾಃ
ಅಧೀಕೃತ ವಾನಯಂ ||

ಅಯಂ-ಈ ರಾಮನು ತಂ ಅಪಿ-ಅಂತಹ ವಾಲಿಯನ್ನು ||೩|| ಪ್ರಿಯಸುಹೃದಃ-ಪ್ರೀತಿಯ ಗೆಳೆಯನಾದ ಸುಗ್ರೀವಸ್ಯ-ಸುಗ್ರೀವನ ಪ್ರಿಯತಮಾಪಹರಣ-ಹೆಂಡತಿಯ ಅಪಹರಣದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಕೋಪೇನ-ಕೋಪದಿಂದ ವಿಕೀವರೋಪೇಣ(ಬಾಣೇನ)-ಒಂದೇ ಬಾಣದಿಂದ ಕೃತಾಂತ-ಯಮನ ನಿಶಾಂತ-ಮನೆಗೆ ಅತಿಧೀಕೃತವಾನ್-ಅತಿಧಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು.

“ಈ ರಾಮನು ಅಂತಹ ವಾಲಿಯನ್ನೂ ಕೂಡ ಪ್ರೀತಿಯ ಗೆಳೆಯನಾದ ಸುಗ್ರೀವನ ಹೆಂಡತಿಯ ಅಪಹರಣದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಕೋಪದಿಂದ ಒಂದೇ ಬಾಣದಿಂದ ಯಮನ ಮನೆಗೆ ಅತಿಧಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು.”

ಗದ್ಯ || ವಿವಂ ವಿಧಃ ಸಃ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ ಲಂಕಾಂ
ಭಸ್ಮ ಸಾತ್ಯಕರ್ಣಂ ಆಜ್ಞಾ ಮಾತ್ರಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಮಾಣೇನ, ಲಕ್ಷ್ಮಣೇನ
ಸುಹೃದಾಚಸುಗ್ರೀವೇಣ, ಮದಸ್ಯತರವಾಸರವರ ಕೋಟ
ಭಿರುಪಾಸ್ಯಮಾಣೇನ ಸಹಮಹಾತ್ಮನ, ಮಾಲ್ಯವಂಶಂ,
ಗಾಂಧಾರಿವಂಶಂ, ಸುರಾಲಯಂ ಪುರಾಣಿ || ಇವಾದಿನಸತಿ ||

ವಿವಂವಿಧಃ-ಅಂತಹ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ||೪|| ಸಃಪುರುಷೋತ್ತಮಃ-ಆ ಪುರುಷ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶ್ರೀರಾಮನು ಇಮಾಂ-ಈ ಲಂಕಾಂ-ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಭಸ್ಮ ಸಾತ್ಯಕರ್ಣಂ-ಭಸ್ಮೀಭೂತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಆಜ್ಞಾ ಮಾತ್ರಂ-ಕೇವಲ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಜ್ಞ ಮಾಡಿದ-ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣೇನ-ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಂದ ಕೂಡಿ ಮದಸ್ಯತರ-ನ್ನಂತೆಯೇ ||೫|| ವಾನರವರರೊಡನೆ-ಕೋಟ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ||೬|| ವಾನರ ಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿಂದ ಉಪಾಸ್ಯಮಾಣೇನ-ಸೇವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂತಹ ಸುಹೃದಾ-ಸ್ನೇಹಿತನಾದ ಸುಗ್ರೀವೇನಾಪಹರಣ-

ಸುಗ್ರೀವನಿಂದಲೂ ~~೩೩೩~~ ಮಹಾವ್ರತ-ದೊಡ್ಡದಾದ ಮಾಲ್ಯವಂಶಂ-ಮಾಲ್ಯವಂಶ ಎನ್ನುವ
ಹೆಸರಿನ ಸಾನುಮಂಶಂ-ಪರ್ಮತವನ್ನು ಸುರಾಧಿಪ-ದೇವೇಂದ್ರನು ಸುರಾಲಯಂ
ಇವ-ದೇವರೋಲವನ್ನೆಂಬವಂಶ ಅಧಿವಾಸಿ-ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

“ಇಂತಹ ಪರಾಕ್ರಮತಾಲಿಯಾದ ಆ ಪುರುಷ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶ್ರೀರಾಮನು ಈ ಲಂಕಾಪುಟ್ಟಣವನ್ನು
ಭಸ್ತಿ ಧೂತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಕೆವಲ ಆಜ್ಞೆ ನೀಡುವುದನ್ನೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಕಾದಿರುವ
ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಂದ ~~೩೩೪~~ ನನ್ನಂತೆಯೇ ಇರುವ ಕೊಂಟ ಸಂಖ್ಯೆಯ ವಾನರ ಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿಂದ
ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ ಸ್ನೇಹಿತ ಸುಗ್ರೀವನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಾದ ಮಾಲ್ಯವಂಶ ಪರ್ಮತದಲ್ಲಿ
ದೇವೇಂದ್ರನು ದೇವರೋಲವನ್ನೆಂಬವಂಶ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.”

ಗದ್ಯ || ಪುರುಷಾರ್ಥಮುಕ್ತು ಭವಾನ್ ಪಂಚಾನನಯೋಪುರತ
ಸ್ವಾತುಂ ಆತಕ್ರೋಃ ~~೩೩೫~~ ಇದ ಬಹಿರ್ಗತ ಕರೋಮಾಗುಪುತಕರೋ
ಪರಿಗ್ರಹೀತ ಪರಿವ್ರಾಜಕಧೂಮಿಕಃ ಪ್ರವಿತ್ಯ ಪರ್ಣತಾಲಾಂ ಅನಘಾಂ
~~೩೩೬~~ ಸೀತೆಯನ್ನು ಆಚೂರುಕ್ಕಿಲ ||

ಪುರುಷಾರ್ಥಮುಕ್ತು-ಪುರುಷರೊಳಗೆ ಅಧಮನಾದ ಭವಾನ್-ನೀನಾದರೋ
ಪಂಚಾನನಯೋಲ-ಸಿಂಹಗಳೆರಡರ ಪುರತಃ-ಎದುರಿಗೆ ಸ್ವಾತುಂ-ನಿಲ್ಲಲು ಆತಕ್ರೋಃ-
ಬಲದಿಲ್ಲದ ಜಂಬುಕ ಇವ-ನರಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಮನುಷ್ಯಸಿಂಹಯೋಲ-ಪುರುಷ ಸಿಂಹರುಗಳಾದ
ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಬಹಿರ್ಗತಯೋಲ-ಹೊರಗಡೆ ಹೊಲಿರಲು ಪರಿಗ್ರಹೀತಃ-ಪರಿಗ್ರಹಣ
ಮಾಡಿದಂತಹ ಪರಿವ್ರಾಜಕ ಧೂಮಿಕಃ-ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ವೇಷದಿಂದ ಪರ್ಣತಾಲಾಂ-(ರಾಮನ)
ಪರ್ಣತಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರವಿತ್ಯ-ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅನಘಾಂ-ಅಕಳಂಕನಿಯಾದ ಜನಕನಂದಿನೀಂ-
ಜಾನಕಿಯನ್ನು ಆಚೂರುಕ್ಕಿಲ-ಅಪಹರಿಸಿದೆಯಷ್ಟೆ.

“ಪುರುಷರೊಳಗೆ ಅಧಮನಾದ ನೀನಾದರೋ ಸಿಂಹಗಳೆರಡರ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಲು
ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ನರಿಯಂತೆ ಪುರುಷಸಿಂಹರುಗಳಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಹೊರಗೆ ಹೊಲಿರುವಾಗ
ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ವೇಷದಿಂದ ರಾಮನ ಪರ್ಣತಾಲೆಯನ್ನು ~~ಪ್ರವಿತ್ಯ~~ ಮಾಡಿ ಅಂಕಳಂಕನಿಯಾದ
ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದೆಯಲ್ಲವೆ?”

ತಸ್ಯಾಮಾರ್ಗ ಗವೇಷಣಾಯ ಕಪಿಪುತ್ರಸ್ತಾಪಿತಶ್ಚೈಕಃ
ಸ್ತ್ರೀ ತ್ಯಾಜ್ಯಾಪಂಜಲಧಿಂ ಪ್ರವಿತ್ಯನಗಿರಿಣ ದೃಷ್ಟ್ವಾನಿವೇಷಾತ್ಕಾಜಾಂ
ಇತ್ಯಾಶಂಭಂ ಭವಾ ಮಮಾಗಮುಷಮಿತ್ಯಾರಾಮಭಂಗಂವೃಥಾಂ
ನಿರಾಪೇಕ್ಷಪತಂ ರುಕ್ಮಿಣಿ ದಶಮುಖಿ ಇತ್ಯಾತಂ ಕಿ ಮಾದ್ಯಂ ತತಃ ||೨೪||

ತಸ್ಯಾಃ-ಆ ಸೀತೆಯ ಮಾರ್ಗಗವೇಷಣಾಯ-ಮಾರ್ಗವನ್ನು (ಎಲ್ಲಿರುವಳೆಂಬುದನ್ನು)
~~ಮುಂದುವರೆ~~ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿತನು-ಕರುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಕಪಿಪು-ಕಪಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಥಂ-ನಾನು ~~೨೪~~
ಇಟ್ಟುನಾಗಿದ್ದು ಪಂಜಲಧಿಂ-ಸಾಗರವನ್ನು ತೀರ್ಚ್ಚಾ-ದಾಟ ನಗಿರಿ-ಲಂಕಾಪುಟ್ಟಣವನ್ನು
ಪ್ರವಿತ್ಯ-ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ನಿವೇಷಾತ್ಕಾಜಾಂ-ನಿವೇಷರೂಪ ಮುಗಳಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ-ಮೋಡಿ
ಮುಂದಿರಲುಮಹಂ-ಈಗ ~~೨೪~~ ಭವತಾತ್ಮಾಶಂಭಂ-ನಿಮ್ಮಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡಲಿ

ಇತಿ-ಎಂಬುದಾಗಿ ಆರಾಮಭಂಗಂ-ಉದ್ಯಾನವನದ ಹಾಳುಮಾಡುವಿಕೆಯನ್ನು ವೃಧಾಂ-ಉಂಟುಮಾಡಿದನು ವಿರಾಣ್-ಅಹಿ-ವೀರರನ್ನೂ ಸಹ ರಣೇ-ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಹನಂ- ಕೊಂದಿರುವನು ಹೇ ದಶಮುಖಿ-ಎಲೈ ಆದ್ಯಂತಕು-ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಕಡೆಯವರೆಗೂ ಜ್ಞಾತಂ ಕಿಂ-ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು ಅಲ್ಲವೆ?

“ಆ ಸೀತೆಯ ಜಾಡನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಕರುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಕಪಿಗಳಲ್ಲಿ, ನಾನು ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದು ಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟಿ ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ವಿದೇಹರಾಜನ ಮಗಳಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, “ನನ್ನ ಆಗಮನವು ನಿಮ್ಮಿಂದ ತಿಳಿಯುವದಲಿ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಉದ್ಯಾನವನವನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡಿದನು ಮತ್ತು ವೀರರನ್ನೂ ಸಹ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಂಹರಿಸಿರುವನು. ಎಲೈ ದಶಮುಖನಿ, ವಿವರವು ಆರಂಭದಿಂದ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೂ ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತಲ್ಲವೆ?”

ಜಾಯಾಪಿಧೇಯೇತ್ಯ ಮತಿರ್ಭವಾಣ್ಯಾ-
ಮಿಚ್ಛತ್ಯಪಾಪಾಂ ರಘುವೀರ ಪತ್ನೀಂ
ತ್ಯಕ್ತ್ವಾಣವಾತಾ ಹರಣಾಯ ಜಾತಾಂ
ಜಾನೀಹಿ ತಾಂ ಕಾಲಭುಜಂಗಣ್ಯಾಂ ||೩೫||

ಅನುಕಿ-ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದವನಾದ ಭವಾನ್-ನಿಡು ಅಪಾಪಾಂ-ಯಾವ ತಪ್ಪನ್ನೂ ಮಾಡದ ಯಾಂ-ಯಾವ ರಘುವೀರ ಪತ್ನೀಂ-ರಾಮನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಜಾಯಾಂ-ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿ ವಿಧೇಯಾ-ಮಾಡಿಶೋಷ್ಯತತ್ಕೃವಳು ಇತಿ-ಎಂಬುದಾಗಿ ಇಚ್ಛತಿ-ಯೋಚಿಸುವಿಯೋ ತಾಂ-ಅವಳನ್ನು ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ-ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣವಾತ ಆಹರಣಾಯ-ಪ್ರಾಣವಾಯುವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಲು ಜಾತಾಂ-ಹುಟ್ಟಿರುವ ಕಾಲಭುಜಂಗಣ್ಯಾಂ-ವಿಷ ಸರ್ದದ ಕನ್ಯೆಯೆಂಬುದಾಗಿ ಜಾನೀಹಿ-ತಿಳಿದುಕೋ.

“ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದವನಾದ ನಿಡು ಯಾವ ತಪ್ಪನ್ನೂ (ಪಾಪವನ್ನೂ) ಮಾಡದ ಯಾವ ರಾಮನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿರತಕ್ಕವಳು ಎಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿರುವೆಯೋ ಅವಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣವಾಯುವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಲು ಹುಟ್ಟಿರುವ ವಿಷ ಸರ್ದಕ್ಕೆ ಕಿಯೆಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೋ.”

ರಘುಶ್ರೇಷ್ಠಃ ಸುಗ್ರೀವೋಹಿತಮವದದಾರ್ಯಾಂ ಮಹಿಷಾಂ
ರಘುಶ್ರೇಷ್ಠಃ ರಾಮಂ ಗಮಯಕರೀಣಂ ಕುಂಜರಮಿವ
ನುಚೇದನಂ ರಾಮಾನುಜ ಪರಶತ್ಯಯಾತುನಗೀರ
ಭವೇದ್ವಿತ್ಯಸ್ಯಾಪಾಂ ವಿಲಸತರವೈರ್ವಾದಿತ ||೩೬||

ಆರ್ಯಾಂ-ಪೂಜನೀಯಳಾದ ಜನಕಜಾಂ-ಜನಕರಾಜನುಮಾರಿಯನ್ನು ಕರೀಣಂ-ಹೇಣ್ಣ ಅನೆಯನ್ನು ಕುಂಜರಮಿವ-ಗಂಧ ಅನೆಯೊಡನೆ ಸೇರುವಂತೆ ರಘುಶ್ರೇಷ್ಠಂ-ರಘು ವಂಶದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ರಾಮಂ-ರಾಮನನ್ನು ಗಮಯ-ಸೇರುವಂತೆ ಮಾಡುವ ವಿವರ-ಈ ಮಹಿಷ-ಮಾಡಿದಿದ್ದರೆ ನಗೀರ-ಲಂಕೆಯು ರಾಮಾನುಜಪರಶತ್ಯ-ರಾಮನ ಸೋದರ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ನೂರಾರು ಬಾಣಗಳಿಂದ ವಿಶ್ವಸ್ಯಾಪಾಂ-ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ಮಾಡುವವರ ವಿಲಸತರವೈ-ರೋಭವ ದ್ವವಿಯಿಂದ ನಾದಿತ-ಶ್ರುತಿಧ್ವನಿಸಿಲ್ಲದಂತೆ ದಿಶ್ಯ-ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಯಾವ-ಆಗುವುದು.

ಇತಿ-ಹೀಗೆ ಶೇ-ನಿನ್ನನ್ನು ಸುರಾ-ಸ್ನೇಹಿತನಾದ ಸುಗ್ರೀವಃ-ಸುಗ್ರೀವನು ಹಿತಂ-ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಅವದತ್-ಹೇಳಿದನು.

“ಪೂಜನೀಯಕಾದ ಜಾವಕಿಯನ್ನು ಹೆಣ್ಣು ಆನೆಯನ್ನು ಗಂಡು ಆನೆಯೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸುವಂತೆ ರಘುಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ರಾಮನೊಂದಿಗೆ ಸೇರುವಂತೆ ಮಾಡು. ಈ ರೀತಿ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣವು ರಾಮನ ಸೋದರ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ನೂರಾರು ಬಾಣಗಳಿಂದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ಮಾಡುವವರ ರೋಧನವನ್ನಿರಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಲ್ಪಡುವ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ನಿನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ನಿನ್ನಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆ.”

ವಿಮಂಬ್ರವಾಣಸ್ಯ ಸಮೀರ ಸೂನೋಽ
ವರ್ಧಂ ಸಮಾಜ್ಞಾ ಪಯದಾಶರೇಂದ್ರಃ
ದೂತಾಸವಧ್ಯಾ ಭುವನೇಷು ನೀರ್ಯೈಃ
ರಿಶಿವ್ಯವೇದಃ ಮತೋವಿಭೀಷಣಃ ||೧೭||

ವಿಮಂ-ಈ ರೀತಿ ಬ್ರುವಾಣಸ್ಯ-ಹೇಳುವ ಸಮೀರ ಸೂನೋಃ-ವಾಯುಪುತ್ರ ಹನುಮಂತನ ವಧಂ-ವಧೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಆಶರೇಂದ್ರಃ-ರಾಕ್ಷಸ ರಾಜ ರಾವಣನು ಸಮಾಜ್ಞಾ ಪಯತ್-ಆಜ್ಞಾ ಪಿಸಿದನು. ಅಥ-ಅನಂತರ ವಿಭೀಷಣಃ-ವಿಭೀಷಣನು ಭುವನೇಷು-ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ದೂತಾಃ-ದೂತರು ನೀರ್ಯೈಃ-ನೀರರುಗಳಿಂದ ನವಧ್ಯಾಃ-ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುವಂತಹವರಲ್ಲ ಇತಿ-ಹೀಗೆ ವ್ಯವೇದತ್-ತಡೆದನು.

ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುವ ವಾಯುಪುತ್ರ ಹನುಮಂತನ ವಧೆ ಮಾಡಲು ರಾವಣನು ಅಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ವಿಭೀಷಣನು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ದೂತರು ನೀರರುಗಳಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡಬಾರದು ಎಂಬುದಾಗಿ ಅದನ್ನು ತಡೆದನು.

ಪಚ್ಛೈಃ ಸಂವೇತ್ಯ ತೈಲೇನ ಸಿಕ್ತಾ ಸಂಯೋಜ್ಯ ವಸ್ತು ನಾ
ವಾಲಂವ್ಯ ದಶಗ್ರೀವಃ ||೧೮||

ದಶಗ್ರೀವಃ-ರಾವಣನು ಅಸ್ಯ-ಈ ಹನುಮಂತನ ವಾಲಂ-ಬಾಲವನ್ನು ಪಚ್ಛೈಃ-ಬಚ್ಚಿಗಳಿಂದ ಸಂವೇತ್ಯ-ಸುತ್ತು ತೈಲೇನ-ಎಣ್ಣೆಯಿಂದ ಸಿಕ್ತಾ-ನೆನೆಸಿ ವಸ್ತುನಾ-ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಸಂಯೋಜ್ಯ-ಹಚ್ಚಿರಿ ಎಂದು ಘೋಷಣಾ-ಘೋಷರವನ್ನು ಕಾರಯಾಮಾಸ-ಹೊಡೆಸಿದನು.

ರಾವಣನು “ಈ ಹನುಮಂತನ ಬಾಲವನ್ನು ಬಚ್ಚಿಯಿಂದ ಸುತ್ತು ಎಣ್ಣೆಯಿಂದ ನೆನೆಸಿ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಹಚ್ಚಿರಿ” ಎಂದು ಘೋಷರ ಸಾರಿಸಿದನು.

ಗದ್ಯ || ವಿವಿಧ ವೃತ್ತಾಂತಯಾ ನಿಶಾಂತ ಶಾಂತಯಾಧರಾಮಕಯಾ,
“ಯದ್ವಚಂ ಪತಿವ್ರತಾಧವತೀಕೋ ಹನುಮತಃ” ಇತಿಶಾಪಿತಂ
ವಿಜೃಂಭಮುರ್ದೋದೋಪಿ ಅದಪಂತಂ ತಿಲಾವಂತ ಮದೇತ್ಯ ತಾಪಾಮ್ನುಗ
ವರಿತ್ಯಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಾಣಃ ವಿಚ್ಛಿದ್ಯ ಬಂಧಾತ್, ನಿಷ್ಕಿತ್ಯ ಘೋಷಯತೋ
ವಿಜೃಂಭಮುರ್ದೋದೋಪಿ ಅದಪಂತಂ ತಿಲಾವಂತ ಮದೇತ್ಯ ತಾಪಾಮ್ನುಗ
ವರಿತ್ಯಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಾಣಃ ವಿಚ್ಛಿದ್ಯ ಬಂಧಾತ್, ನಿಷ್ಕಿತ್ಯ ಘೋಷಯತೋ

ಜಾನಕೀಂ, ನಿತ್ಯೀರ್ಯಾಪಲಧಿಂ, ಅನಂದಯಾಮಾಸ ಸೀತೋ
ದಂತಕಥನೇನ ಜಾಂಬವಾದಿನ್ ವಾಹಿನೀಪತೀನ್ ||

ವಿದಿತ ವೃತ್ತಾಂತಯಾ-ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟ, ವಿಷಯವುಳ್ಳ, ನಿಶಾಂತಶಾಂತಯಾ-ಬಹಳ ದುಃಖಗೊಂಡ ಧರಸುತಯಾ-ಭೂಪುತ್ರಿ ಸೀತೆಯಿಂದ 'ಅಹಂ-ನಾನು ಪತಿವ್ರತಾ ಯದಿ-ಒಂದು ವೇಳೆ ಪತಿವ್ರತೆಯಾದರೆ ಹನುಮತಃ ಶೀತೋಭವ-ಹನುಮಂತನಿಗೆ ತಣ್ಣಗೆ ಆಗು ಇತಿ-ಎಂಬುದಾಗಿ ಶಾಪಿತಂ-ಆಣೆ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ನಿಜಲೋಮರೋಮೋಪಿ-ತನ್ನ ಬಾಲದ ಕೊದಲನ್ನು ಕೊಡ ಅದಹಂತಂ-ಸುಡದಿರುವ ಶಿಖಾವಂತಂ-ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಅವೇಷ್ಯ-ಕಂಡು ಶಾಖಾಮೃಗವರಿಷ್ಟಃ-ಕಪಿಶ್ರೇಷ್ಠ ಹನುಮಂತನು ಪ್ರಹೃಷ್ಟಮನಾಃ-ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ಬಂಧಾನ್ ವಿಚ್ಛಿದ್ಧ-ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ಘೋಷಯತಃ-ದಂಗೆರ ಸಾರುತ್ತಿರುವ ನಿಶಾಚರಾನ್-ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನಿಷ್ಪಿಷ್ಟ-ನಾಶ ಮಾಡಿ ತೇನ್ಯವ-ಅದೇ ಕೃಷ್ಣವರ್ತಮಾನಾ-ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಲಂಕಾಂ-ಲಂಕೆಯನ್ನು ಭಸ್ಮೀಕೃತ್-ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿ ಜಾನಕೀಂ ಪ್ರಣಮ್ಯ-ಸೀತೆಯನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಜಲಧಿಂ ನಿತ್ಯೀರ್ಯ-ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೀತೋ ದಂತಕಥನೇನ-ಸೀತೆಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಜಾಂಬವಾದಿನ್-ಜಾಂಬವಂತ ಮುಂತಾದ ವಾಹಿನೀಪತೀನ್-ಸೇನೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರನ್ನು ಅನಂದಯಾಮಾಸ-ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿದನು.

ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಸಮಾಚಾರದಿಂದ ಧೂಮಕೇತು ಭೂಪುತ್ರಿ ಸೀತೆಯಿಂದ "ನಾನು ಒಂದು ವೇಳೆ ಪತಿವ್ರತೆಯಾದರೆ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ದಂಗೆ ತಣ್ಣಗೆ ಆಗಲಿ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಆಣೆ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಹನುಮಂತನು ತನ್ನ ಬಾಲದ ಕೊದಲನ್ನೂ ಸುಡದಿರುವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಸಂತಸಮನಸ್ಸನಾಗಿ ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ದಂಗೆರ ಸಾರುತ್ತಿರುವ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಅದೇ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿ ಜಾನಕಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ ಸೀತೆಯ ವೃತ್ತಾಂತ ಕಥನದಿಂದ ಜಾಂಬವಂತ ಮುಂತಾದ ಸೇನಾ ಮುಖಂಡರನ್ನು ಅನಂದ ಪಡಿಸಿದನು.

ಉಚ್ಚಿತ್ರ ಲಾಂಗೂಲಾಃ ಪ್ಲವಗೀಶಾಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರೇ

ಪ್ರವೃತ್ತಿಮೇತಾಂ ಸೀತಾಯಾಃ ರಾಮಾಯಾಕುನಿವಕ್ಷಮಃ ||

ತತಃ-ಅನಂತರ ಪ್ಲವಗೀಶಾಃ-ಕಪಿಶ್ರೇಷ್ಠರು ಉಚ್ಚಿತ್ರ ಲಾಂಗೂಲಾಃ-ಎತ್ತಿದ ಬಾಲವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಸೀತಾಯಾಃ-ಸೀತೆಯ ವಿಶಾಂಪ್ರವೃತ್ತಿಂ-ಈ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಆಶು-ಬೇಗವ ರಾಮಾಯ-ರಾಮನಿಗೆ ವಿವಕ್ಷಮಃ-ಹೇಳಬೇಕೆಂಬ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರೇ-ಹೊರಟರು.

ಅನಂತರ ಎತ್ತಿದ ಬಾಲವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಸೀತೆಯ ಈ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಬೇಗವ ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಹೊರಟರು.

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಮಧುವನಂ ವಲೀಮುಖಾಃ

ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಮಾರುತ್ಯಾದೇಶಾನ್ ಪಶ್ಯದ್ಧುಮಿಶಾಪಿತಾಃ ||

ಮಧುಮಿಶಾಪಿತಾಃ-ಮಧುವಿನ ರಾಹದಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಲೀಮುಖಾಃ-ವಾವರರು

ಪ್ರತಿ-ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಂ-ಇರುವ ಸುಗ್ರೀವ-ಸುಗ್ರೀವನ ಮಧುವನಂ-ಮಧುವನವೆಂಬ
 ಕೋಟವನ್ನು ಮಾಡಿ ಆದೇಶಾತ್-ಜನಮಂತ್ರನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಪ್ರವಿಶ್ಯ-ಪ್ರವೇಶಿಸಿ
 ಮಧು-ಜೀವನ್ನು ಹಸ್ತ-ಕುಡಿದರು.

ಮಧುವಿನ ದಾಹದಿಂದ ವಾನರರು ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸುಗ್ರೀವನ ಮಧುವನದೊಳಕ್ಕೆ
 ಜನಮಂತ್ರನ ಆದೇಶದಂತೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಜೀವನ್ನು ಕುಡಿದರು.

ಗದ್ಯ || ಅಮಿಶ್ಯ ತತ್ಪ್ರಾಪ್ತ ನೋ ನಿವಾರಯಂತಂ ವನಪಾಲಂ ದಧಿಮುಖಂ
 ಭ್ರೂದಂತದಿಹ್ಯಾದಿ ನಿಜಾನಯವ ದರ್ಶನಾದಿನಾ ಪರಿಹಾಸೇನ,
 ದಂತ್ಯೈರ್ದಂಶನೇನ, ನಬ್ಬಿಃ ವಿದಾರಣೇನ, ಪಾಣಭ್ಯಾಂ ಚಪೇಟಾ-
 ಪ್ರದಾಸೇನ, ಪಾದೈರಾಘಾಸೇನ, ದಂಧ್ಯಸ್ತಾಧನೇನ, ವೃಕ್ಷೈಃ
 ಪ್ರಹಾರೇಣ, ಗಂಧೂಫಲೈಃ ಪಿಂಡೀಕರಣೇನ ಚಕಂ ಕಾಂದಿಶೀಕಂ
 ವಿಧಾಯ ಸ್ವರಂ ಪ್ರಧಾವ್ಯ, ಸಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸುಗ್ರೀವಂ, ರಾಘವ
 ಮಹಮಹಮಿಕಯಾ ಪ್ರಣೇಮುಃ ||

ಅಮಿಶ್ಯ-ಇವರುಗಳು ಆದರೋ ತತ್ರ-ಅಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಃ-ತಮ್ಮನ್ನು ನಿವಾರಯಂತಂ-
 ವನಪಾಲಂ-ಮಧುವನದ ಪಾಲಕನಾದ ದಧಿಮುಖಂ-ದಧಿಮುಖನನ್ನು ಭ್ರೂದಂತ
 ದಿಹ್ಯಾದಿ-ಹುಟ್ಟು, ಹಲ್ಲು, ನಾಲಿಗೆ ಮುಂತಾದ ನಿಜಾನಯವ ದರ್ಶನಾದಿನಾ-ತಮ್ಮ
 ಅಂಗಗಳನ್ನು ಪರಿಹಾಸೇನ-(ಮಾಡುವ) ಪರಿಹಾಸಗಳಿಂದಲೂ ದಂತ್ಯೈಃ
 ದಂಶನೇನ-ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕಡಿಯುವುದರಿಂದಲೂ, ನಬ್ಬಿಃ-ವಿದಾರಣೇನ-ಉಗುರುಗಳಿಂದ
 ಪರಚುವುದರಿಂದಲೂ ಪಾಣಭ್ಯಾಂ-ಚಪೇಟಾಪ್ರದಾಸೇನ-ಕೈಗಳಿಂದ ಕೆನ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ
 ಹೊಡೆಯುವುದರಿಂದಲೂ ಪಾದೈಃ-ಆಘಾಸೇನ-ಕಾಲುಗಳಿಂದ ನೋವನ್ನು ಉಂಟು
 ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ದಂಧ್ಯಸ್ತಾಧನೇನ- ಕೋಲುಗಳಿಂದ ಹೊಡೆಯುವುದರಿಂದಲೂ ವೃಕ್ಷೈಃ
 ಪ್ರಹಾರೇಣ-ಮರಗಳಿಂದ ಪ್ರಹರಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಗಂಧೂಫಲೈಃ ಪಿಂಡೀಕರಣೇನ-
 ಗುಂಡುಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಪಿಂಡದಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ತಂ-ಅವನನ್ನು
 ಕಾಂದಿಶೀಕಂ-ಭಯದಿಂದ ಪಿಂಡೀಕರಣವಂತೆ ವಿಧಾಯ-ಮಾಡಿ ಸತ್ಕರಾ-ಬೆಲೆಗೆ
 ಪ್ರಧಾವ್ಯ-ತಾವೂ ಓಡಿಹೋಗಿ ಸಲಕ್ಷ್ಮಣಸುಗ್ರೀವಂ-ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸುಗ್ರೀವರೊಡನೆ ಇದ್ದ
 ರಾಘವಂ-ರಾಮನನ್ನು ಅಹಮಹಮಿಕಯಾ-ನಾನು ಮುಂದು ತಾನು ಮುಂದು ಎನ್ನುವ
 ಸ್ವರ್ಧೆಯಿಂದ ಪ್ರಣೇಮುಃ-ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರು.

ಇವರುಗಳಾದರೋ ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಕಡೆದ ಮಧುವನದ ಪಾಲಕನಾದ
 ದಧಿಮುಖನೆಂಬವನನ್ನು ಹುಟ್ಟು, ಹಲ್ಲು, ನಾಲಿಗೆ ಮುಂತಾದ ತಮ್ಮ ಅಂಗಾಂಗಗಳ
 ಪ್ರದರ್ಶನದಿಂದ ಪರಿಹಾಸ ಮಾಡಿ, ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕಡಿದು, ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಪರಚಿ, ಕೈಗಳಿಂದ
 ಕೆನ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಡೆದು, ಕಾಲುಗಳಿಂದ ನೋವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ, ಕೋಲುಗಳಿಂದ ಹೊಡೆದು,
 ಮರಗಳಿಂದ ಪ್ರಹರಿಸಿ, ಗುಂಡುಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಪಿಂಡವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಅವನನ್ನು ಭಯದಿಂದ
 ಪಿಂಡದಂತೆ ಮಾಡಿ, ಬೆಲೆಗೆ ತಾವೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿಹೋಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸುಗ್ರೀವ ಸಹಿತವಾಗಿದ್ದ

ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ನಾ ಮುಂದು ತಾ ಮುಂದು ಎನ್ನುವ ಸ್ವರ್ಭೋದೊಡನೆ ಸೇರಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರು.

ಸೀತಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಂ ವಿಜ್ಞಾತ್ಯ ರಾಘವಮುನಿಶ್ಚಯಜ್ಞಃ

ಸರ್ವಾಸ್ತ ದಾಸ ಸದೃಶಂ ರಾಮಾಲಿಂಗನ ಮನ್ವಭೂತ್ ||೧೧||

ಅಂಜನಾತ್ಮಜಃ-ಅಂಜನೆಯ ಮಗನಾದ ಹನುಮಂತನು ರಾಘವಾಯ-ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತಾಪ್ರವೃತ್ತಿಂ-ಸೀತೆಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ವಿಜ್ಞಾತ್ಯ-ತಿಳಿಸಿ ಸರ್ವಾಸ್ತ-ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ದಾನಸದೃಶಂ-ಕೊಡುವಿಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ರಾಮಾಲಿಂಗನಂ-ರಾಮನ ಅಲಿಂಗನವನ್ನು ಅನ್ವಭೂತ್-ಅನುಭವಿಸಿದನು.

ಅಂಜನೇಯನು ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತಾ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಕೊಡುವಿಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ರಾಮನ ಅಲಿಂಗನ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದನು.

೨ ಸುಂದರ ಕಾಂಡ:

ಸುಂದರ ಕಾಂಡವು ಮುಗಿಯಿತು.

ಅಥ ಯುದ್ಧ ಕಾಂಡ:

ಯುದ್ಧ ಕಾಂಡ

ಅಥ ನಿಶಾಚರನಾಥಪುರಸ್ಕಿತಾಂ
ಜನಕಜಾಮವರ್ಣ್ಯಾ ರಘೂದ್ವಜಃ
ಸುಮದೋಷತತೋ ಯುಗಂಧಮಃ
ಪ್ರಳಯಪಾವಕ ದಾಹಿಕಯಾದ್ಯತಾ || 1 ||

ಅಥ-ಅನಂತರ ಸಃ ರಘೂದ್ವಜಃ-ಅ ರಘುನಾಥನು ಜನಕಜಾಂ-ಸೀತೆಯನ್ನು ನಿಶಾಚರನಾಥಪುರಸ್ಕಿತಾಂ-ರಾಕ್ಷಸರಾಜ ರಾವಣನ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಇರುವವಳಾಗಿ ಅವರ್ಣ್ಯಾ-ಕೀಳಿ ಪ್ರಳಯಪಾವಕದಾಹಿಕಯಾದ್ಯತಾ-ಪ್ರಳಯಾಗ್ನಿಯಂತೆ ಉರಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ನೋಟ ದೊಡನೆ ತೂಣಿಯುಗಂ-ಎರಡು ಬತ್ತಳಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಧಮಃ-ಬಿಲ್ಲನ್ನೂ ಸಮದೋಷತ-ನೋಡಿದನು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಕ್ಷಸರಾಜ ರಾವಣನ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಇರುವವಳಾಗಿ ಕೀಳಿ ಪ್ರಳಯಾಗ್ನಿಯಂತೆ ಉರಿಯುವ ತೀಕ್ಷ್ಣ ನೋಟದೊಡನೆ ಎರಡು ಬತ್ತಳಿಕೆಗಳನ್ನು, ಬಿಲ್ಲನ್ನೂ ಈಡ್ಡಿದನು.

ಗದ್ಯ || ಅಥ ಸುಗ್ರೀವ ನಿರ್ದೇಶ ಪ್ರಚಲಿತಮಾಂಜನೀಯ ತಾರೇಯ
ಸಮಾರೂಢ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣ ನಿರೀಕ್ಷಣ ದ್ವಿಗುಣಿತ ರಣೋತ್ಸಾಹಂ,
ಶ್ವವಂಗಮರ್ಷ್ಯಗೋರಾಂಗೂಲಬಲಂ ಉತ್ಪನ್ನವನೀಶ್ಯವ ವಿಲಂಘಿತ
ನದೀವಿಪಿನಂಸನ್, ಉದಧಿ ವೇರಾನಿಲಮನೋಹರಂ,
ಮಹೇಂದ್ರ ತಿಖಿರಕಾಂತಾರೇ, ಫಲಮಧೂಪಹಾರೇಣ, ಅಧ್ಯತ್ರಮು
ಮುಪಾಪಮುಖ ||

ಅಥ-ಅನಂತರ ಸುಗ್ರೀವ ನಿರ್ದೇಶ ಪ್ರಚಲಿತಂ-ಸುಗ್ರೀವನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಹೊರಟ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತಾರೇಯ ಸಮಾರೂಢ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣ ನಿರೀಕ್ಷಣ ದ್ವಿಗುಣಿತ ರಣೋತ್ಸಾಹಂ-ಹನುಮಂತ, ಅಂಗದ ಇವರ ಮೇಲೆ ವಿರಿದಂತಹ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪಟ್ಟು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವ ಉತ್ಸಾಹ ಹೊಂದಿದ ಶ್ವವಂಗಮ-ವಾನರರ ಋತ್ವ-ಕರಡಿಗಳ, ಗೋರಾಂಗೂಲ-ಕೋಡಂಗೆಗಳ (ಕಾಡುವುನುಷ್ಠ) ಬಲಂ-ಸೈನ್ಯವು ಉತ್ಪನ್ನವನೇನ ವಿವ-ಕಾಯವಿಕೆಯಿಂದಲೇ ವಿಲಂಘಿತ-ದಾಟಲ್ಪಟ್ಟು ನಗನದೀವಿಪಿನಂಸನ್-ಪರ್ಮತ, ನದಿಗಳು, ಕಾಡುಗಳನ್ನು ಕೂಡಿ ಉದಧಿ ವೇರಾನಿಲಮನೋಹರಂ-ಸಮುದ್ರದ ದಡದಲ್ಲಿ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಬಿಳುಪುತಿರುವ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಮಹೇಂದ್ರ ತಿಖಿರಕಾಂತಾರೇ-ಮಹೇಂದ್ರ ಪರ್ಮತದ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಫಲಮಧೂಪಹಾರೇಣ-ಹಣ್ಣು ಮತ್ತು ಮಧು ಇವುಗಳ ಉಪಹಾರದಿಂದ ಅಧ್ಯತ್ರಮಂ-ಮಾರ್ಗಾಯಾಸವನ್ನು ಅಪಾನಯತ್-ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡಿತು.

ಅನಂತರ ಸುಗ್ರೀವನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಹೊರಟ ಹನುಮಂತ, ಅಂಗದ ಇವರ ಮೇಲೆ

ವಿರದಂತಹ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ನೆಚ್ಚುತ್ವದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪಕ್ಷಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವ ಉತ್ಸಾಹ ಹೊಂದಿದ ವಾನರರ, ಕರಡಿಗಳ, ಕೋದಂಗಳಿಗಳ (ಕಾಡುಮನುಷ್ಯರ) ಸ್ವಲ್ಪದ ಹಾರುವಿಕೆಯಿಂದಲೇ ದಾಟಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ನದಿಗಳು ಮತ್ತು ಕಾಡುಗಳನ್ನು ಕೂಡಿ ಸಮುದ್ರದ ದಡದಲ್ಲಿ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಬಿಲುಪ್ಪಿರುವ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ, ಮಹೇಂದ್ರಗಿರಿಯ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣು ಮತ್ತು ಮಧು ಇವುಗಳ ಉಪಾಹಾರದಿಂದ ಮಾರ್ಗಾಯಾಸವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡಿತು.

ಗದ್ಯ || ತದನು ದಶಮುಖಿತ್ಯಾರ ಮುಖಾತ್ ಅಜೀಯ ಮಾಗತಂ ಪ್ಲವಂಗು ಬಲಮಾರ್ಗ್ಯಾ ಕಿಂಕರ್ತವ್ಯತಾಮೂಢಃ ಪ್ರಹಸ್ತಮುಖ ಮಂತ್ರಿ ಸಂದುಕ್ತಿತಾ ಯೋಧಸೋತ್ಸಾಹೋ ಹಿತ್ಯೆಷಾಂ ರಾಘವಾಯಸೀತಾ ಸಮರ್ಪಣಾ ಮುಪಚಿತಂತಂ ಆಗ್ರಾತಃ ವಿಧೀಷಣಂ ಸದಸಿ ಧಿಕ್ಯತ್ಯ ನಿಷ್ಕಾರಾಯಾಮಾಸ ||

ತದನು=ಅನಂತರ ದಶಮುಖಿ=ರಾವಣನು ಚಾರಮುಖಾತ್=ದೂತರ ಮೂಲಕ ಅಜೀಯಂ=ಜಯಿಸಲಾಗದಂತಹ ಪ್ಲವಂಗಮಬಲಂ=ವಾನರಸೇನೆಯನ್ನು ಆಗತಂ=ಬಂದಿರುವುದಾಗಿ ಆರ್ಗ್ಯಾ=ಕೀಳಿ (ತಿಳಿದು) ಕಿಂಕರ್ತವ್ಯತಾಮೂಢ=ವಿನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಕರೆದುದರಿಂದಾಗಿ ಪ್ರಹಸ್ತಮುಖ=ಪ್ರಹಸ್ತ ಮುಂತಾದ ಮಂತ್ರಿ ಸಂದುಕ್ತಿತ=ಮಂತ್ರಿಗಳಿಂದ ಉತ್ತೇಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಆಯೋಧನ ಉತ್ಸಾಹಃ=ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹಿತ್ಯೆಷಾಂ=ಹಿತವನ್ನು ಕೋರುವ ರಾಘವಾಯ=ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತಾಸಮರ್ಪಣಾ=ಸೀತೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಉಪದಿಶಂತಂ=ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಅನುಜಂ=ಸೋದರ ವಿಧೀಷಣಂ=ವಿಧೀಷಣವನ್ನು ಸದಸಿ=ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಧಿಕ್ಯತ್ಯ=ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ನಿಷ್ಕಾರಾಯಾಮಾಸ=ಹೊರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ಅನಂತರ ರಾವಣನು ದೂತರ ಮೂಲಕ ಜಯಿಸಲಾಗದಂತಹ ವಾನರಸೇನೆಯನ್ನು ಬಂದಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿದು ವಿನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯದವನಾಗಿ ಪ್ರಹಸ್ತ ಮುಂತಾದ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಂದ ಉತ್ತೇಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹಿತವನ್ನು ಕೋರುವ, ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದ, ವಿಧೀಷಣವನ್ನು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿದನು.

|| ಸಮಾಗತ್ಯ ಪದೋಪಪತಂತಂ ವಿಧೀಷಣಂ ದ್ವಾಗ್ರಾಘಿಷ್ಠರಾಜ್ಯೇ ಉಪೇತ್ಯಮಾಣಂ ಜಲಧಿಂ ನಿಜಾರ್ಥಣಾಂ ಧನಂಜಯಾಸ್ಮಣಾ ದದಾಹರಾಘವಃ ||೨||

ತತಃ=ಅನಂತರ ರಾಘವಃ=ರಘುರಾಮನು ಸಮಾಗತ್ಯ=ಬಂದು ಪದೋಪಪತಂತಂ=ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಂತಹ ವಿಧೀಷಣಂ=ವಿಧೀಷಣವಾಗಿ ದ್ವಾಕ್=ತತ್ಕೃಣವ ರಾಜ್ಯೇ=ಲಂಕಾ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಘಿಷ್ಠ=ಪಟ್ಟಾಧಿಪತೇ ನಿಜಾರ್ಥಣಾಂ=ತನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನೂ ಉಪೇತ್ಯಮಾಣಂ=ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಸದ ಇದ್ದ ಜಲಧಿಂ=ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಧನಂಜಯಾಸ್ಮಣಾ=ಬಂದ್ರಾಸ್ಮದಿಂದ ದದಾಹ=ದಹಿಸಿದನು.

ಅನಂತರ ರಘುರಾಮನು ಬಂದು ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದಂತಹ ವಿಧೀಷಣವನ್ನು ತತ್ಕೃಣವೇ

ಲಂಕಾರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುಭಿಷಿತ ಮಾಡಿದನು. ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಿಸದೇ ಇದ್ದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಬಂದ್ರಾಸ್ತದಿಂದ ದಹಿಸಿದನು.

ಪಾದಯೋಜಿತಶಿಖಾರ್ಥ ಸಿಂಧುಪಾದರ್ಶಿತೈರ

ಕಪಿವೀರಾಹ್ಯೈಃ ಕೈಲೈರ್ಗಲಂಗೆಶು ಮೂಲಕರತ್ ೩೩ ||

ಅಥ-ಅನಂತರ ಪಾದಯೋಜಿತ-ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಪತಿತವ-ಬಿದ್ದಂತಹ ಸಿಂಧುನಾ-ಸಮುದ್ರ ರಾಜನಿಂದ ದರ್ಶಿತೇ-ತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಸ್ಥಳ-ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಕಪಿವೀರಾಹ್ಯೈಃ-ವಾನರ ವೀರರುಗಳಿಂದ ತರಲ್ಪಟ್ಟ, ಬಂಡೆಗಳಿಂದ ನಲಂ-ನಲನೆಂಬ ವಾನರನ ಮೂಲಕ ಸೇತುಂ-ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಅಚಲರತ್-ಕಟ್ಟಿಸಿದನು.

ಅನಂತರ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ, ಸಮುದ್ರ ರಾಜನಿಂದ ನಿರ್ದೋಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕಪಿವೀರರಿಂದ ತರಲ್ಪಟ್ಟ ಬಂಡೆಗಳಿಂದ ನಳನೆಂಬ ವಾನರನ ಮೂಲಕ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು.

ಗದ್ಯ || ಅಥ ವಿಲಂಘಿತ ಸಾಗರಸ್ಯ ಪ್ರವಿಷ್ಟ ಸುವೇಲಾಚಲಸ್ಯ

ವಲೀಮುಖಗಣಸ್ಯ ಪರಿಮಾಣಮವಗಂತುಂ ಆಗತಾಭ್ಯಾಂ

ಕಪಿವರ ಸಂದಾನಿತಪ್ರಹೃತಮೂರ್ಛಿತಾಭ್ಯಾಂ, ದಯಾಶರಧಿನಾ

ದಾತರಥಿನಾ ವಿವೋಚಿತಾಭ್ಯಾಂ, ಶುಕಸಾರಣಾಭ್ಯಾಂ,

೩೩ || ನಿಖಿಲ ವೃತ್ತಾಂತೋ ದಶಾನನೋ ವಿದ್ಯುಜ್ಜಿಹ್ವ

ಮುಹುರ್ತರೇ ಕಮುಖಿ ೩೩ ||

ಅಥ-ನಂತರ ವಿಲಂಘಿತಸಾಗರಸ್ಯ-ದಾಟಲ್ಪಟ್ಟ ಸಮುದ್ರವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟ ಸುವೇಲಾಚಲಸ್ಯ-ಸುವೇಲಾ ಚಲವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ವಲೀಮುಖಗಣಸ್ಯ-ವಾನರ ಸೈನ್ಯದ ಪರಿಮಾಣ-ಪರಿಮಿತಿಯನ್ನು ಅವಗಂತುಂ-ತಿಳಿಯಲು ಆಗತಾಭ್ಯಾಂ-ಬಂದ ಕಪಿವರಸಂದಾನಿತ ಪ್ರಹೃತಮೂರ್ಛಿತಾಭ್ಯಾಂ-ಕಪಿಗಳಿಂದ ಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟು ಮೂರ್ಛಿತಗೊಂಡಂತಹ ದಯಾಶರಧಿನಾ-ಧಯೆಯ ಸಮುದ್ರದಂತಿದ್ದ ದಾತರಥಿನಾ-ದಾತರಥ ಕುಮಾರನಿಂದ ವಿವೋಚಿತಾಭ್ಯಾಂ-ವಿವೋಚನೆ ಹೊಂದಲ್ಪಟ್ಟ ಶುಕಸಾರಣಾಭ್ಯಾಂ-ಶುಕ ಮತ್ತು ಸಾರಣರೇಖೆಯಿಂದ ವಿದಿತ-ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ನಿಖಿಲ ವೃತ್ತಾಂತಃ-ಎಲ್ಲಾ ಸಮಾಚಾರಗಳನ್ನುಳ್ಳ ದಶಾನನು-ರಾವಣನು ವಿದ್ಯುಜ್ಜಿಹ್ವಂ-ವಿದ್ಯುಜ್ಜಿಹ್ವನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಉಪಹೃರ-ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಏನನ್ನೋ ಅಕಥಯತ್-ಹೇಳಿದನು.

ನಂತರ ದಾಟಲ್ಪಟ್ಟ ಸಮುದ್ರವುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಸುವೇಲಾಚಲವೆಂಬ ಬಟ್ಟವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ವಾನರ ಸೈನ್ಯದ ಪರಿಮಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲೋಸ್ಕರ ಬಂದ ಕಪಿಗಳಿಂದ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಮೂರ್ಛಿತಗೊಂಡಂತಹ ಮತ್ತು ದಯೆಯ ಸಮುದ್ರದಂತಿದ್ದ ದಾತರಥಿಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶುಕ ಮತ್ತು ಸಾರಣರೇಖೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಸಮಸ್ತ ವೃತ್ತಾಂತವುಳ್ಳ ದಶಾನನನು ವಿದ್ಯುಜ್ಜಿಹ್ವನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಏನನ್ನೋ ಹೇಳಿದನು.

ಮಾಯಾವಿಣಾ ಶಿವ ಪ್ರರೋಧವಿಧಿ ತಂ

ವಿರೋಧಮ್ನಃ ಸಹಿತ ಶರಾಣಿಂ

ಮಮೂರ್ಘಸೀತಾ ಸರಮಾ ವಿಭೀಷಣ

ಪ್ರಿಯಾ ಸಮಾಶ್ವಾಸ ಯದಾಪ್ಯಭಾಷಣೈಃ ||೧||

ಮಾಯಾವಿನಾ=ಮಾಯಾವಿಯಾದ ಶೇನ=ಅ ವಿದ್ಯುಜ್ಜಿಹ್ವನಿಂದ ಪುರಃ=ತನ್ನ ಮುಂದೆ
ವಿನ್ರಿತಂ=ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಲುಟ್ಟಿ ಭರ್ತುಃ=ಗಂಡನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಸರಿ ಶರಾಸನಂ=ತಲೆಯಿಂದ
ಕೂಡಿದ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷೆ=ನೋಡಿ ಸೀತಾ=ಸೀತೆಯು ಮಮೂರ್ಘ=ಮೂರ್ಘಗೊಂಡಳು.
ವಿಭೀಷಣ ಪ್ರಿಯಾ=ವಿಭೀಷಣನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಸರಮಾ=ಸರಮೆ ಎನ್ನುವವಳು ಆಪ್ತ
ಭಾಷಣೈಃ=ಹಿತವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸಮಾಶ್ವಾಸಯತ್=ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿದಳು.

ಮಾಯಾವಿಯಾದ ವಿದ್ಯುಜ್ಜಿಹ್ವನಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಲುಟ್ಟಿ ||೧|| ರಾಮಚಂದ್ರನ ಶಿರಸ್ಸಿನಿಂದ
ಕೂಡಿದ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಕಂಡು ಸೀತೆಯು ಮೂರ್ಘಗೊಂಡಳು. ಆಗ ವಿಭೀಷಣನ ಪತ್ನಿ ಸರಮೆ
ಎನ್ನುವವಳು ಹಿತವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದಳು.

ರಾಮಾಯಸೀತಾಂ ದಿತ ರಾವಣೇತಿ

ಒಂದು ಬೋಧಯಿಷ್ಯ ಮಾಲ್ಯವಾನ್

ರಕ್ಷೋಧಿಪತಂ ಪರಿಹಾಸ್ಯಸೇನಾಂ

ರಣಾಯಸನ್ನಾಹವತೀಂಚಕಾರ ||೨||

ತತಃ=ಅನಂತರ ಮಾಲ್ಯವಾನ್=ಮಾಲ್ಯವಾನ್ ಎನ್ನುವವನು ಹೇ ರಾವಣ=ಎಲೈ
ರಾವಣನೇ ಸೀತಾಂ=ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮಾಯ=ರಾಮನಿಗೆ ದಿತ=ಒಪ್ಪಿಸು ಇತಿ=ಹೀಗೆ
ಹಿತಂ=ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಬೋಧಯಿಷ್ಯ=ಬೋಧಿಸಿದನು. ರಕ್ಷೋಧಿಪುಃ=ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪ ರಾವಣನು
ತಂ=ಅವನನ್ನು ಪರಿಹಾಸ್ಯ=ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿ ರಣಾಯ=ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸೇನಾಂ= ಸೈನ್ಯವನ್ನು
ಸನ್ನಾಹವತೀಂಚಕಾರ=ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿದನು.

ಅನಂತರ ಮಾಲ್ಯವಾನ್ ಎಂಬುವನು “ಎಲೈ ರಾವಣನೇ! ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ
ಒಪ್ಪಿಸು” ಎಂದು ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಹೇಳಲು ರಾಕ್ಷಸರಾಜ ರಾವಣನು ಅವನನ್ನು ಅಣಕಿಸಿ
ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಅಣ ಮಾಡಿದನು.

ಪಶ್ಯಾದ್ಯಾನರ ವಾಹಿನೀ ಪ್ರಮಥಿತಾರಕ್ಷೋಧಿಪಾತ್ಸಹೀನೇ

ಮಾಲೋಕ್ಯೇಂದ್ರ ಜಿದಾಶುಗಾನ್ ಪ್ರವಿರನ್ನಪ್ಯಂಗದೇನಾಹತಃ

ಲೀನೋವ್ಯೋಮನಿ ಮಾಯಯಾನ್ಯಪಸುತಾ ಬಧ್ಯೋರಗಾಸ್ತಪುರೀಂ

ಗತ್ಯಾತಾತಮತೋಪಯಜ್ಞನಕಣಾಂ ದುಃಖಾರ್ವಾಣ ಮದ್ವಯತ್ ||೩||

ಇಂದ್ರಜಿತ್=ಇಂದ್ರಜಿತ್ ಎನ್ನುವವನು ಪಶ್ಯಾತ್=ನಂತರ ವಾನರವಾಹಿನೀಂ=ವಾನರ
ಸೇನೆಯಿಂದ ಪ್ರಮಥಿತಾ=ನಾಶಗೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟ ರಕ್ಷೋಧಿಪುಃ=ರಾವಣನ ಅಕ್ಷೋಹೀನೇ=ಸೈನ್ಯವನ್ನು
ಆಲೋಕ್ಯ=ನೋಡಿ ಆಶುಗಾನ್=ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರವಿರನ್ ಅಪಿ=ವರ್ಷಿಸಿದರೂ ಸಹ
ಅಂಗದೇನ=ಅಂಗದಿಂದ ಆಹತಃಸನ್=ಗಾಯಗೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಮಾಯಯಾ=
ಮಾಯೆಯಿಂದ ವ್ಯೋಮನಿ=ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಲೀನಃ=ಮರೆಯಾಗಿ ಉರಗಾಸ್ತಃ=ಸರ್ಪಾಸ್ತದಿಂದ

ವೃಕಪುತೃ-ರಾಜಕುಮಾರರಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಾ-ಕೃಷ್ಣಹಾಕಿ ಪುರೀಂ-
ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಗತ್ಯಾ-ಹೋಗಿ ತಾತಂ-ತಂದೆಯನ್ನು ಅತೋಷಯತ್-ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿದನು.
ಜನಕಜಾಂ- ಸೀತೆಯನ್ನು ದುಃಖಾರ್ಣವೇ-ದುಃಖ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಅನುಜ್ಞಯತ್-
ಮುಳುಗಿಸಿದನು.

ಇಂದ್ರಜಿತುವು ನಂತರ ವಾನರ ಸೇನೆಯಿಂದ ವಾತಗೋಸಲ್ಲಟ್ಟಿ ರಾವಣ ಸೈನ್ಯವನ್ನು
ಕೆಂದು ಬಾಣಗಳನ್ನು ವರ್ಷಿಸಿದರೂ ಸಹ ಅಂಗದಿಂದ ಗಾಯಗೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟು ಕಡೆಗೆ ಮಾಯೆಯಿಂದ
ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮರು ಸರ್ಪಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ರಾಜಪುತ್ರರಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಕೃಷ್ಣ ಹಾಕಿ ಲಂಕೆಗೆ
ಹಿಂತಿರುಗಿ ತಂದೆಯನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿದನು ಮತ್ತು ಸೀತೆಯನ್ನು ದುಃಖ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ
ಮುಳುಗಿಸಿದನು.

ಗದ್ಯ || ೧೫೫ ಯದ್ವಿಜೃಂಭಯಾ ಸಮಾಗತ ವಿನತಾಸುತ ಗರುಡಾತ್
ನಿರ್ಧೂತ ವಾತಾಶನಾಸ್ತೃ ರಾಜಪುತೃ ಅವಲೋಕ್ಯ ಆಹವೋತ್ಸಾಹ
ವತ್ಸು ಕ್ರವ್ಯಾತ್ಸು ಹನೂಮದಂಗದ ಪ್ರಭೃತಿಭಿರ್ನಿಕತಾನ್
ಪ್ರಹಸ್ತಪ್ರಭೃತೀನ್ ವಾಹಿನೀಪತೀನವ ಕರ್ಣ್ಯ ರಥಾಧಿರೂಢೋ
ಜಗದ್ವಯಂಕರಾಕಾರೇಣ ಸಾಹಮನೀಕಾಯ ಸಮಾಟೀಕತ ರಾವಣಃ ||

ಅಥ-ಅನಂತರ ಯದ್ವಿಜೃಂಭಯಾಸಮಾಗತ-ತನಗೆ ತಾನಾಗಿ ಬಂದ ವಿನತಾಸುತ-ವಿನತೆಯ
ಮಗನಾದ ಗರುಡನ ಗರುತ್ ವಾತನಿರ್ಧೂತ-ರಕ್ಕೆಗಳ ಗಾಳಿಯಿಂದ ನಿವಾರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
ವಾತಾಶನಾಸ್ತೃ-ಸರ್ಪಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಾಜಕುತೃ-ರಾಜಪುತ್ರರಿಬ್ಬರನ್ನು ಅವಲೋಕ್ಯ-ನೋಡಿ
ಕ್ರವ್ಯಾತ್ಸು-ರಾಕ್ಷಸರುಗಳು ಆಹವೇ-ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹವತ್ಸು-ಉತ್ಸಾಹಯುತರಾಗಿದ್ದ
ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹನೂಮದಂಗದ ಪ್ರಭೃತಿಭಿಃ-ಹನುಮಂತ, ಅಂಗದ ಮುಂತಾದವರಿಂದ
ಪ್ರಹಸ್ತಪ್ರಭೃತೀನ್-ಪ್ರಹಸ್ತ ಮುಂತಾದ ವಾಹಿನೀಪತೀನ್-ಸೇನಾಪತಿಗಳು ನಿಕತಾನ್
ಇತಿ-ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅವಕರ್ಣ್ಯ-ಕೇಳಿ ರಾವಣ-ರಾವಣನು ರಥಾಧಿರೂಢಃ-
ರಥವನ್ನು ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಜಗದ್ವಯಂಕರೇಣ-ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೇ ಭಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ
ಆಕಾರೇಣಾಸಾಕಂ-ಆಕೃತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಅನೀಕಾಯ-ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಮಾಟೀಕತ-ಹೊರಟನು.

ಅನಂತರ ತನಗೆ ತಾವೇ ಬಂದ ವಿನತಾಸುತನ ರಕ್ಕೆಗಳ ಗಾಳಿಯಿಂದ ನಿವಾರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
ಸರ್ಪಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಾಜಪುತ್ರರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಕ್ಷಸರುಗಳು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ
ಉತ್ಸಾಹ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಹನುಮಂತ, ಅಂಗದ ಮುಂತಾದವರಿಂದ ಪ್ರಹಸ್ತ ಮುಂತಾದ
ಸೇನಾಪತಿಗಳು ಹತರಾದ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿದ ರಾವಣನು ರಥಾಧಿರೂಢನಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ
ಭಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಆಕೃತಿಯಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು.

ಸಾರಾಸ್ವಿರೀಂತ್ಸನುದತೀಂ ಕಪಿವೀರಸೇನಾ
ಮುತ್ಸಾಯ್ ಬಾಣನಿವತ್ಯಃ ಭುವಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ಸಃ
ಕತ್ಯಾ ನಿಗಾತ್ಯ ರಥಂನಾಯಕಾಯಾಶೃಙ್ಗೈಃ
ಪ್ರಾಸಾವತೀಕತ ತನುಕೇಗರಿಂದಮಧಾವ || ೬ ||

ಸಃ=ಅವನು ಸಾಲಾನ್=ಸಾಲವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಗಿರೀಂಜ್ಞ-ಗಿರಿಗಳನ್ನೂ ~~ಮುಂತಾದವು~~
ಎಸೆಯುತ್ತಿರುವ ಕಪಿವೀರಸೇವಾಂ=ಕಪಿವೀರರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬಾಣನಿವಹೈಃ=ಬಾಣಗಳ
ಸಮೂಹದಿಂದ ಉತ್ಸಾರ್ಥ-ನಿವಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಭೂಮಿ-ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ-
ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಶಕ್ತ್ಯಾ-ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧದಿಂದ ನಿಪಾತ್ಯ-ಬೀಳಿಸಿ ರಘುನಾಯಕಸಾಯಿಕೌಘೈಃ
=ರಾಮನ ಬಾಣಗಳ ಜಾಲದಿಂದ ಪ್ರಾಣಾವಶೇಷಿತತನುಃ=ಉಸಿರು ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟ
ಶರೀರ(ವ್ಯಕ್ತವನಾಗಿ)ದಿಂದ ನಗರೀಂ=ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ದುಧಾವ-ಓಡಿದನು.

ಅವನು ಸಾಲವ್ಯಕ್ತ ಮತ್ತು ಗಿರಿಗಳನ್ನು ಸತತವಾಗಿ ವರ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಪಿವೀರರ
ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಬಾಣ ಸಂಕುಲಗಳಿಂದ ನಿವಾರಿಸಿಕೊಂಡು, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು
ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧದಿಂದ ಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ರಾಮನ ಬಾಣಗಳ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ, ಉಸಿರು
ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಶರೀರದಿಂದ ಲಂಕೆಗೆ ಓಡಿಹೋದನು.

ಕುಂಭಕರ್ಣ ಮುಘಜಸ್ವಭೂಗತಂ

ಭಕ್ತಯಂತಮಖಿಲಾನ್ ವಲೀಮುಖಾನ್

ಭೂಸುತಾಪತಿರಸೂದಯತ್ತತಃ

ಪ್ರತ್ಯವ್ಯಕ್ತಿ ಮಕರೋತ್ಪರವ್ರಜಃ ||೪||

ಅಥ=ಅನಂತರ ಆಜನ್ಯಭೂ-ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿಗೆ ಗತಂ=ಬಂದು ಅಖಿಲಾನ್=ಎಲ್ಲಾ
ವಲೀಮುಖಾನ್=ವಾನರರನ್ನು ಭಕ್ತಯಂತಂ=ತಿನ್ನುವಂತಹ ಕುಂಭಕರ್ಣಂ=ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು
ಭೂಸುತಾಪತಿಃ=ಸೀತಾಪತಿಯು ಅಸೂದಯತ್=ಕೊಂದು ಹಾಕಿದನು. ತತಃ=ಆಗ ಸುರವ್ರಜಃ
=ದೇವತೆಗಳ ಸಮೂಹವು ಪ್ರತ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಂ=ಹೂಮಳೆಯನ್ನು ಅಕರೋತ್=ಮಾಡಿತು.

ನಂತರ ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿಗೆ ಬಂದು ಎಲ್ಲಾ ವಾನರರನ್ನೂ ತಿನ್ನುವಂತಹ ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು
ಸೀತಾಪತಿಯಾದ ರಾಮನು ಸಂಹರಿಸಿದನು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳ ಸಮೂಹವು ಪ್ರತ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು
ಮಾಡಿತು.

ಗದ್ಯ || ಸುರಾಂಶಕ ನರಾಂಶಕ ಪ್ರಭೃತಿ ರಾಕ್ಷಸಾನೀನೀ

ಪತಿತ್ವನಿಲ ಪಾಕಶಾಸನಸುತಾದಿಭಿಃಸಂಯುಗೇ, ಹತೇಷು

ಪುರುಷೂತಪದ್ಧನು ಮದ್ಯಕ್ಷ ಸೇನಾಪತೀನ್ ವಿಜಾಯ

ಸಹ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣ ಮಮೂರ್ಛಯದ್ವ್ಯಾಹಿನಿ ||

ಸಂಯುಗೇ=ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅನಿಲಪಾಕಶಾಸನಸುತಾದಿಭಿಃ=ವಾಯು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರನ
ಮಗ ಇವರುಗಳ ಮಕ್ಕಳುಗಳಾದ ಹನುಮಂತ ಮತ್ತು ಅಂಗದ ಅವರಿಂದ ಸುರಾಂಶಕನರಾಂಶಕ
ಪ್ರಭೃತಿಃ=ಸುರಾಂಶಕ ನರಾಂಶಕ ಮುಂತಾದ ರಾಕ್ಷಸಾನೀನೀಪತಿಃ=ರಾಕ್ಷಸ ಸೇನಾಪತಿಗಳು
ಹತೇಷು=ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡಲು ಪುರುಷೂತಪಿತ್=ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು ಹನೂಮಾದ್=ಹುಕ್ಕಸೇನಾಪತೀನ್
ವಿಜಾಯ=ಹನುಮಂತ, ಜಾಂಬವಂತ ಇವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಹ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣಂ=ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣ
ಸಹಿತವಾಗಿ ವಾಹಿನಿಃ=ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಅಮೂರ್ಛಯತ್=ಮೂರ್ಛಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಜಿತ್ತ ಮಗಳಾದ ಅಂಗದ ಇವರಿಬ್ಬರಿಂದ
ಸುರಾಂಶಕ ನರಾಂಶಕ ಮೊದಲಾದ ಸೇನಾಪತಿಗಳು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡಲು ಇಂದ್ರಜಿತ್ ಹನುಮಂತ

ಮತ್ತು ಜಾಂಬವಂತ ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಸಹಿತವಾಗಿ ವಾನರಸೈನ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮೂರ್ಛಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

ಋತ್ವಾಧಿಪನಿಯೋಗೇನ ಬೇಗನೆ ಪವನಾತ್ಮಜಃ

ಸಂಜೀವಿನಿಲತಾಧಾರಮಾನಯಾಮಾಸಭೂಧರಂ ||೯||

ಪವನಾತ್ಮಜಃ-ಹನುಮಂತನು ಋತ್ವಾಧಿಪನಿಯೋಗೇನ-ಜಾಂಬವಂತನ ಯೋಜನೆಯಂತೆ ~~ಮೇಗಿಗನು-||೧೦||~~ ಸಂಜೀವಿನಿ ಲತಾ ಆಧಾರಂ=ಸಂಜೀವಿನಿ ಎನ್ನುವ ಮೂಲಿಕೆ ಇರುವ ಭೂಧರಂ=ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಆನಯಾಮಾಸ-ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದನು.

ಹನುಮಂತನು ~~ಮುಂದೆ~~ ಅಧಿಪತಿ ಜಾಂಬವಂತನ ಸಲಹೆಯಂತೆ ಬೇಗನೆ ಸಂಜೀವಿನಿ ಎನ್ನುವ ಮೂಲಿಕೆ ಇರುವ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದನು.

ಸಂಜೀವಿನಿ ಗಿರಿಸಮೀರ ಸಮುಚ್ಚಸದ್ವಿಃ

ಶಾಖಾಮೃಗೈಃ ಕಲುಷಿತಾ ನಗರೀಂವಿಹಾಯ

ಯುದ್ಧಾಯ ಸಂಗತವತೋಮಕರಾಕ್ಷಕುಂಭ

ಪೂರ್ವಾನ್ ರಘೂತ್ತಮ ಕಪೀಶ ಮುಖಾನಿಜಘ್ನುಃ ||೧೦||

ಸಂಜೀವಿನಿಗಿರಿ ಸಮೀರ ಸಮುಚ್ಚಸದ್ವಿಃ-ಸಂಜೀವಿನಿ ಬೆಟ್ಟದ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಪುನಃ ಉಚ್ಛ್ವಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಶಾಖಾಮೃಗೈಃ-ವಾನರರಿಂದ ಕಲುಷಿತಾಂ=ವಾಶ ಹೊಂದಲ್ಪಟ್ಟ ನಗರೀಂ=ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ವಿಹಾಯ=ಬಿಟ್ಟು ಯುದ್ಧಾಯ=ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಂಗತವತಃ=ಬಂದು ಸೇರಿದ ಮಕರಾಕ್ಷ ಕುಂಭಪೂರ್ವಾನ್=ಮಕರಾಕ್ಷ, ಕುಂಭ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ರಘೂತ್ತಮ ಕಪೀಶ ಮುಖಾಃ=ರಾಮ, ಕಪಿಗಳ ಯಜಮಾನನಾದ ಸುಗ್ರೀವ ಮುಂತಾದವರು ನಿಜಘ್ನುಃ=ಸಂಹರಿಸಿದರು.

ಸಂಜೀವಿನಿ ಗಿರಿಯ ಗಾಳಿಯಿಂದಲೇ ಪುನಃ ಶ್ವಾಸೋಶ್ವಾಸ ಹೊಂದಿದವರಾದಂತಹ, ವಾನರರಿಂದ ನಾಶ ಹೊಂದಲ್ಪಟ್ಟ ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮಕರಾಕ್ಷ, ಕುಂಭ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ರಾಮ, ಕಪೀಶನಾದ ಸುಗ್ರೀವ ಮುಂತಾದವರು ಸಂಹರಿಸಿದರು.

ಪುನರ್ವತಮುಖಾತ್ಮಜೋ ಗಗನಲೀನಃ ~~ಮುಂದೆ~~

ಪ್ರವೃಷ್ಯ ಭರತಾಗ್ರಜ ಕ್ರುಧಮನೇತ್ಯಲಂಕಾಂಗತಃ

ಪ್ರತೀಚಿಪುರ ~~||೧೧||~~ ಹನೂಮತಪುರಪತ್ಯತಃ

ಶ್ವಕರ್ತೃಜನಕಾತ್ಮಜಾಂ ಕೃತಚೇನ ಮಾಯಾಮಯೀಂ ||೧೧||

ಪುನಃ-ಮತ್ತೆ ದಶಮುಖಾತ್ಮಜಃ-ರಾವಣಕುಮಾರನಾದ ಇಂದ್ರಜಿತಃ ಗಗನಲೀನವನು-ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡೇ ಆಕಾಶಗುನ್-ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರವೃಷ್ಯ-ಸುರಿಸಿ ಭರತಾಗ್ರಜ ಕ್ರುಧಮನೇತ್ಯ-ಭರತ ಸೋದರನಾದ ರಾಮನ ಕೋಪವನ್ನು ~~||೧೨||~~ ಲಂಕಾಪ್ರತಿ-ಲಂಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಗತಃ-ಹೋದವನಾಗಿ ಪುರತಃ-ಪಟ್ಟಣದ ಪ್ರತೀಚಿ-ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ರಣ-ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಪತ್ಯತಃ-ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಹನೂಮತಃ-ಹನುಮಂತನ ~~ಪುರ-ಮುಂದೆ~~ ಮಾಯಾಮಯೀಂ ಜಪಕಾತ್ಮಜಾಂ=ಮಾಯಾರೂಪದ ~~||೧೩||~~

ಯನ್ನು ಕೃತಚೇತನ-ಗರಗಸದಿಂದ ಚರ್ತ-ಕೊಯ್ದು.

ಮತ್ತೆ ರಾವಣಾಕುಮಾರನಾದ ಇಂದ್ರಜಿತ್ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾಗಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಬಾಣಗಳನ್ನು ವರ್ಷಿಸಿ ಭರತನ ಸಹೋದರನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಕೋಪವನ್ನು ಅರಿತವನಾಗಿ ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗಿ ಪುಷ್ಪಣದ ಪತ್ನಿಮ ಭಾಗವಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಹನುಮಂತನ ಮುಂದೆ ಮಾಯಾರೂಪದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಗರಗಸದಿಂದ ಕೊಯ್ದು ಹಾಕಿದನು.

ತಸ್ಮಿನ್ನಿರಾಶೇ ರಘುನಾಯಕಾಂತಿಕಂ
ಗಂಧರ್ವಯುಂ ಪ್ರಾಪ್ತನಿಕುಂಭಲಾಮುಖಂ
ಆರಬ್ಧವಾನ್ ರಾಘವ ಲಕ್ಷ್ಮಣೌ ತತಃ
ಸೀತಾ ಶುಚಾಶಿವತರಾಂ ವಿಶೇದತುಃ ||೧೨||

ತಸ್ಮಿನ್ = ಆ ಹನುಮಂತನು ನಿರಾಶೇ = ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ರಘುನಾಯಕ ಅಂತಿಕಂ = ರಘುರಾಮನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಗಂಧರ್ವ-ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅಯಂ = ಈ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು ನಿಕುಂಭಲಾಂ = ನಿಕುಂಭಲಾ ಎನ್ನುವ ಜಾಗವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತ = ಸೇರಿ ಮುಖಂ = ಯಾಗವನ್ನು ಆರಬ್ಧವಾನ್ = ಆರಂಭಿಸಿದನು. ತತಃ = ಅನಂತರ ರಾಘವ ಲಕ್ಷ್ಮಣೌ = ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಸೀತಾಶುಚಾ = ಸೀತೆಯ ಮರಣದಿಂದಾದ ದುಃಖದಿಂದ ಅಶೀವತರಾಂ = ಬಹಳವಾಗಿ ವಿಶೇದತುಃ = ತೋಕಿಸಿದರು.

ಆ ಹನುಮಂತನು ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ರಘುರಾಮನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಈ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು ನಿಕುಂಭಲಾ ಎನ್ನುವ ಜಾಗವನ್ನು ಸೇರಿ ಯಾಗವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಸೀತೆಯ ಮರಣದಿಂದಾದ ದುಃಖದಿಂದ ಬಹುವಾಗಿ ದುಃಖಿಸಿದರು.

ವಿಭೀಷಣಾಶ್ವಾಸಿತರಾಘವಾಡ್ಯಯಾ
ಗತೈರ್ಹನೂಮತ್ಯಮುಖೈರ್ವಲೀಮುಖೈಃ
ವಿನಾಶಿತೇ ಕರ್ಮಣಿ ರೋಷಭೀಷಣಃ
ಸಮಾಗಮತ್ಕೃತ್ವಜಯೀರಣಾಂಗಣಂ ||೧೩||

ವಿಭೀಷಣಾಶ್ವಾಸಿತರಾಘವಾಡ್ಯಯಾ = ವಿಭೀಷಣನಿಂದ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಮನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಗತೈಃ = ಹೋದ ಹನೂಮತ್ಯಮುಖೈಃ = ಹನುಮಂತ ಮುಂತಾದ ವಲೀಮುಖೈಃ = ವಾನರರುಗಳಿಂದ ಕರ್ಮಣಿ = ಯಾಗಕರ್ಮವು ವಿನಾಶಿತೇ ಸತಿ = ನಾಶಮಾಡಲ್ಪಡಲು ರೋಷಭೀಷಣಃ = ಕೋಪದಿಂದ ಕೆರಳಿದ ಶತ್ರುಜಯಿಂ = ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು ರಣಾಂಗಣಂ = ಯುದ್ಧರಂಗವನ್ನು ಸಮಾಗಮತ್ = ಬಂದು ಸೇರಿದನು.

ವಿಭೀಷಣನಿಂದ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ರಘುರಾಮನ ಆಜ್ಞೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಹನುಮಂತ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಮುಖ ವಾನರರುಗಳಿಂದ ಯಾಗವು ನಾಶಹೊಂದಲ್ಪಡಲು ಕೋಪದಿಂದ ಕೆರಳಿದ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು ಯುದ್ಧರಂಗವನ್ನು ಬಂದು ಸೇರಿದನು.

ತತ್ಪ್ರಯೋಗೋನ್ಮತಃ ಸಮಾಶ್ವಜತ್ಯ
ಸ್ಯಂದೇ ನಿವೇತ್ಯ ವಿನಾಶ್ಯ ಕರ್ಮರಣಿಣಾಂ

ಸೌಮಿತ್ರೀ-ಸುಮಿತ್ರಾನಂದನ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತತ್-ಆ ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ

ಪೌರಂದರೇಣ ವಿಬುಧಾಃ ಕುಸುಮಾನ್ಯವರ್ಷನ್ ||೧೪||

ಸೌಮಿತ್ರೀ-ಸುಮಿತ್ರಾನಂದನ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತತ್-ಆ ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ಸ್ಕಂದನೋನ್ನತತರೇ-ರಥಕ್ಕಿಂತಲೂ ಎತ್ತರವಾಗಿರುವಂತಹ ಪವನಾತ್ಮಜಸ್ಯ-ವಾಯುಪುತ್ರನಾದ ಹನುಮಂತನ ಸ್ಕಂಧೇ-ಹೆಗಲಿನ ಮೇಲೆ ನಿವೇಶ್ಯ-ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಅನೇಕಾನ್-ಬಹಳ ತರಾನ್-ಬಾಣಗಳನ್ನು ವಿನಿಶಾತ್ಯ-ಬೀಳಿಸಿ ಪೌರಂದರೇಣ ಶರೇಣ-ಐಂದ್ರಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಅಮುಷ್ಯ-ಅವನ ಶಿರಃ-ತಲೆಯನ್ನು ಅಚ್ಚಿನತ್-ಕತ್ತರಿಸಿದನು ವಿಬುಧಾಃ-ದೇವತೆಗಳು ಕುಸುಮಾನಿ-ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಅವರ್ಷನ್-ಸುರಿಸಿದರು.

ಸುಮಿತ್ರಾನಂದನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆ ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ರಥಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉನ್ನತವಾದಂತಹ ವಾಯುಪುತ್ರನ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಅನೇಕ ಬಾಣಗಳನ್ನು ವರ್ಷಿಸಿ ಕಡೆಗೆ ಐಂದ್ರಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಅವನ ತಲೆಯನ್ನು ಭೇದಿಸಿದನು. ದೇವತೆಗಳು ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದರು.

ತಕ್ರಾರೋನಿಹತೇ ಸುತೇ ದತಮುಖಿಃ ಶೋಕಾಬ್ಧಿ ಮಗ್ನಶ್ಚಿರಂ

ಪ್ರೇಯಸ್ಯಾಃ ಪ್ರತಿರೋಧ ಮತ್ಯುಗಾಂಯನ್ ರೋಷೈಕ ವೀರಾಗ್ರಾಣಿಃ

ವಿಶ್ವಸ್ತಾ ಪರಿದೇವನಾ ರವ ವಿನಿರ್ಭಾಷ್ಯಾ ವಿಧಾಶಾಂಚಲಾಂ

ಲಂಕಾಂ ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ರಣಾಂಗಣಂ ದ್ವಿಗುಣತಕ್ರೋಧಃ ಸಮಾಗಾತ್ ತತಃ ||೧೫||

ತಕ್ರಾರೋ-ಇಂದ್ರನ ಶತ್ರುವಾದ, ಸುತೇ-ಮಗನು ನಿಹತೇ ಸತಿ-ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಿರಂ-ಧೀರ್ಭವಾಗಿ ಶೋಕಾಬ್ಧಿ ಮಗ್ನಃ-ದುಃಖಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ ರೋಷೈಕ ವೀರಾಗ್ರಾಣಿಃ-ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೇ ಓದ್ದನೇ ವೀರಾಗ್ರಾಣಿಯಾದ ದಶಮುಖಿಃ-ರಾವಣನು ಪ್ರೇಯಸ್ಯಾಃ-ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಮಂಡೋದರಿಯ ಪ್ರತಿರೋಧಂ ಅಪಿ-ತಡೆಯುವಿಕೆಯನ್ನೂ ||೧೪|| ಅಗಾಂಯನ್-ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ತಂದುಕೊಳ್ಳದೆ ವಿಶ್ವಸ್ತಾ ಪರಿದೇವನಾರವವಿನಿರ್ಭಾಷ್ಯಃ-ವಿಧವೆಯರ ರೋಧನ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ತುಂಬಲ್ಪಟ್ಟ ಅಖಿಲಜಾತಾಂಚಲಾಂ-ಎಲ್ಲಾ ದಿಕ್ಕುಗಳ ಅಂಚಿನಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಲಂಕಾಂ-ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ-ನೋಡಿ ತತಃ-ನಂತರ ದ್ವಿಗುಣತ ಕ್ರೋಧಃ ಸನ್-ದ್ವಿಗುಣತಗೊಂಡ ಕೋಪದಿಂದ ಕೂಡಿ ರಣಾಂಗಣಂ-ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೆ ಸಮಾಗಾತ್-ಬಂದನು.

ಇಂದ್ರಜಿತ್ ಎನ್ನುವ ಮಗನು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಧೀರ್ಭವಾಗಿ ಶೋಕಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ, ರೋಷಕ್ಕೆ ವಿಕೃತ ವೀರಾಗ್ರಾಣಿ ಎನಿಸಿದ, ರಾವಣನು ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಮಂಡೋದರಿಯ ಪ್ರತಿರೋಧವನ್ನೂ ಲೆಖ್ವಿಸದೆ, ವಿಧವೆಯರ ರೋಧನ ಧ್ವನಿಯ ದಶದಿಕ್ಕುಗಳ ಅಂಚುಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರಲು, ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣವನ್ನು ನೋಡಿ ದ್ವಿಗುಣತವಾದ ಕೋಪದಿಂದ ಕುದಿಯುತ್ತಾ ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೆ ಬಂದನು.

ಕಪಿಶ್ ಕೃಪಾಣೀನ ವಿದಾರಯನ್ಯಯಂ

ಬಭೂವ ಸೌಮಿತ್ರೀ ಶರೈರನುಚ್ಚಸನ್

ಪ್ರಯುಷ್ಯ ಚ್ಚೈಂದ್ರದತ್ಯುಧಾತಮಾ

ದುರುಹಾಸಾಃ ಸುಶ್ಚೈವ ಮಿಂದ್ರಾಸ್ತ್ರಾಶ್ಚ ||೧೬||

ಕಪಿಣ್-ವಾನರರನ್ನು ಕೃಪಾಣೇನ-ಕತ್ತಿಯಿಂದ ವಿದಾರಯನ್-ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಾ
ಅಯಂ-ಈ ರಾವಣನು ಸೌಮಿತ್ರಿ-ಸುಮಿತ್ರಾಕುಮಾರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಶರೈಃ-ಬಾಣಗಳಿಂದ
ಅನುಚ್ಛುಸನ್-ಶ್ಚಾಸೋಚ್ಛಾಸವಿಲ್ಲದವನಾಗಿ ಬಭೂವ-ಆದನು. ಭುವನ್ಯಕಥೇಷಕಾಂ-
ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಏಕೈಕವಾದ ಭಯಂಕರವಾದ ಶಕ್ತಿಂಪ್ರಯಜ್ಯ-ತತ್ತ್ವಾಯುಧವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ
ಇಂದ್ರಜಿತ್ರಿಪುಂ-ಇಂದ್ರಜಿತ್ತಿಗೆ ಶತ್ರುವಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಮೂರ್ಛಗೊಳಿಸಿದನು.

ವಾನರರನ್ನು ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಾ ರಾವಣನು ಸುಮಿತ್ರಾನಂದನ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ
ಬಾಣಗಳಿಂದ ಉಸಿರು ನಿಂತುಹೋದವನಂತೆ ಆಗಿ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಏಕೈಕ ಭಯಂಕರ
ಅಸ್ತ್ರವಾದ ಶಕ್ತಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತಿನ ಶತ್ರುವಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು
ಮೂರ್ಛಗೊಳಿಸಿದನು.

ಸಂಜೀವಿನೀ ಮಾರುತ ಜೀವಿತಾನುಜಂ
ಸಮೀಕ್ಷ್ಯ ಹ್ಯಸೋ ರಘುವಂಶ ವರ್ಧನಃ
ಆಖಂಡಲ ಪ್ರೇಷಿತ ಮುಚ್ಛವಾಜಸಂ
ಸಮಾರುರೋಹಾಥ ಸಮಾತಲಿಂರಥಂ ||೧೭||

ಸಂಜೀವಿನೀ ಮಾರುತ-ಸಂಜೀವಿನೀ ಗಿರಿಯ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಜೀವಿತ-ಜೀವವನ್ನು
ಪೊಂದಿದ ಅನುಜಂ-ತಮ್ಮ ನನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷ್ಯ-ನೋಡಿ ಹ್ಯಸ್ಯಃ-ಸಂತೋಷಗೊಂಡ
ರಘುವಂಶವರ್ಧನಃ-ರಾಮನು ಅಥ-ನಂತರ ಆಖಂಡಲಪ್ರೇಷಿತಂ-ಇಂದ್ರನಿಂದ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
ಉಚ್ಛವಾಜಸಂ-ಉತ್ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಕುದುರೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದೂ ಸಮಾತಲಿಂ-ಮಾತಲಿ ಎನ್ನುವ
ಸಾರಥಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದೂ ಆದ ರಥಂ-ರಥವನ್ನು ಸಮಾರುರೋಹಃ-ಹತ್ತಿದನು.

ಸಂಜೀವಿನೀ ಪರ್ಮತದ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಜೀವಂತನಾದ ತಮ್ಮ ನನ್ನು ಕಂಡು ಸಂತೋಷಿಸಿದ
ರಾಮಚಂದ್ರನು ನಂತರ ಇಂದ್ರನಿಂದ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಉತ್ಪ್ರಾಪ್ತ ಕುದುರೆಗಳಿಂದಲೂ ಮಾತಲಿ
ಎನ್ನುವ ಸಾರಥಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ರಥವನ್ನು ಆರೋಹಿಸಿದನು.

ಗದ್ಯ || ಅಥ ದಶರಥತನಯ ದತವದನಯೋಃ ವಾರುಣವಿನಿವಾರಿತ ವೈಶ್ವಾನರಂ,
ವೈನತೀಯ ಸಮುತ್ಥಾರಿತದಾಂದತೂಕಂ, ವಾತಾಸ್ತ್ರ ವಿನಿರ್ಧೂತ ಜೈಮೂತಂ,
ವೈಕರ್ತವ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರ ತಾಮ್ರಾಸ್ತ್ರಂ, ವಾಸವನಿಷ್ಕಾಸಿತ ದಾಸವಂ,
ವಾಸುದೇವ ಪ್ರಚಲಿತಾಯುತ ವಾಮುದೇವಂ, ಅಂಬರಕಲ ನಿವಿಷ್ಟ ಸುರಮುನಿ
ಪ್ರಭೃತಿಃ ಆತ್ಮಾದರೇಣ ಅವಲೋಕ್ಯಮಾನ ಮುಚ್ಛದ
ಭೂತಪೂರ್ವ ಮಾಯೋಧನಂ

ಅಥ-ಅನಂತರ ದಶರಥತನಯ-ರಾಮ ದತವದನಯೋಃ-ರಾವಣರಿಗೆ ವಾರುಣ
ವಿನಿವಾರಿತವೈಶ್ವಾನರಂ-ವರುಣಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಂಡಂತಹ ಆಗ್ನೇಯಾಸ್ತ್ರದಿಂದಲೂ
ವೈನತೀಯಸಮುತ್ಥಾರಿತದಾಂದತೂಕಂ-ಗರುಡಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ನಿವಾರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸರ್ಪಾಸ್ತ್ರದಿಂದಲೂ
ವಾತಾಸ್ತ್ರವಿನಿರ್ಧೂತ ಜೈಮೂತಂ-ವಾಯುಪ್ರಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಚದುರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂತಹ
ಮೇಘಾಸ್ತ್ರದಿಂದಲೂ ವೈಕರ್ತವ ವಿನಿವರ್ತತಾಮ್ರಾಸ್ತ್ರಂ-ಸೂರ್ಯಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ

ಅಂಧಕಾಸ್ತ್ರದಿಂದಲೂ ವಾಸವನಿಷ್ಕಾಸಿತದಾನವಂ-ಐಂದ್ರಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಓಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದಾನವಾಸ್ತ್ರದಂತೆಯೂ ವಾಸುದೇವ ಪ್ರಚಲಿತಾಯುತವಾಮದೇವಂ-ವಾಸುದೇವಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಹೋಲುವಂತೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಶೈವಾಸ್ತ್ರದಿಂದಲೂ ಅಂಬರಕಲನಿವಿಷ್ಟ-ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸುರಮುನಿಪ್ರಭೃತಿಭಿಃ-ದೇವ ಮತ್ತು ಮುಷ್ಕಿಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಾದರಣಾ-ಅತಿಗೌರವ ಪ್ರೀತಿಗಳಿಂದ ಅವಲೋಕನಾನಂ-ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತಹ ಅಧೋತಪೂರ್ವ-ಹಿಂದಿಲ್ಲದಂತಹ ಆಯೋಧನಂ-ಯುದ್ಧವು ಅಧೋತ-ನಡೆಯಿತು.

ಆನಂತರ ರಾಮರಾವಣರಿಗೆ ವಾರುಣಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ನಿವಾರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಆಗ್ನೇಯಾಸ್ತ್ರದಿಂದಲೂ, ಗರುಡನಿಂದ ಹೋಗಲಾಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸರ್ಪಾಸ್ತ್ರದಿಂದಲೂ, ವಾಯುವ್ಯಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಚದುರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂತಹ ಮೇಘಾಸ್ತ್ರದಿಂದಲೂ, ಸೂರ್ಯಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ದೂರವಾದಂತಹ ಅಂಧಕಾಸ್ತ್ರದಿಂದಲೂ, ಐಂದ್ರಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಓಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದಾನವಾಸ್ತ್ರದಿಂದಲೂ, ವಾಸುದೇವನಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶೈವಾಸ್ತ್ರದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ದೇವತೆ ಮತ್ತು ಮುಷ್ಕಿಗಳಿಂದ ಪ್ರೀತ್ಯಾದರಗಳಿಂದ ಅವಲೋಕಿಸುವಂತಹ, ಹಿಂದೆ ನಡೆಯದಂತಹ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯಿತು.

ಶಿರಸ್ಸು ಲೂನೇತ್ಯಪಿ ವೈರಿಣ್ಯತಃ

ಪುನಃ ಪುನಃ ಕಂದಳಿಕೇಷು ರಾಘವಃ

ವಿಧೇಃ ಪ್ರಯುಚ್ಛಾಸ್ತ್ರ ಮಥಜ್ಜಲಜ್ಜಿವಿಂ

೨೩೫ ತಂ ಲೋಕವಿರೋಧಿನಂ ರಣೇ ೫೮ ||

ತತಃ-ನಂತರ ವೈರಿಣ-ವಿರೋಧಿಯಾದ ರಾವಣನ ಶಿರಸ್ಸು-ತಲೆಗಳು ಲೂನೇಷು ಅಪಿ-ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೂ ೫೮ ಪುನಃ ಪುನಃ-ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕಂದಳಿಕೇಷು-ಚಿಗುರುತ್ತಿರಲು ರಾಘವಃ-ರಾಮನು ಅಥ-ನಂತರ ಜ್ವಲಜ್ಜಿವಿಂ-ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಗ್ನಿಶಿಖಿಯಂತಿರುವ ವಿಧೇಃ ಅಸ್ತ್ರಂ-ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯುಜ್ಯ-ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಲೋಕವಿರೋಧಿನಂ-ಲೋಕ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿದ್ದ ತಂ-ಆ ರಾವಣನನ್ನು ರಣೇ-ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಘಾನ-ಸಂಹರಿಸಿದನು.

೨೩೬ ವಿರೋಧಿಯಾದ ರಾವಣನ ತಲೆಗಳು ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೂ ಸಹ ಪುನಃಪುನಃ ಚಿಗುರುತ್ತಿರಲು ರಾಮನು ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಗ್ನಿಶಿಖಿಯಂತೆ ಮೆರೆಯುವ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಲೋಕವಿರೋಧಿಯಾಗಿದ್ದ ರಾವಣನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಂಹರಿಸಿದನು.

ತದಾವಿನೇದಮಃ ಸುರಭೇರಿಕಾಘೃತಂ

ಜಗುಃಕಲಂಕಾತ ಸಿದಾಂಕುಶೀಲವಾಃ

ಅನೃತುತ್ಕಾರು ಸುರಾಂಗವಾಹುರಾಃ

ರಘೂತ್ತಮಂ ಕಲ್ಪಸುಮ್ನೈರವಾಹರಣ್ ೫೯ ||

ತದಾ-ಆಗ ಸುರಭೇರಿಕಾ-ದೇವದುಂದುಭಿಗಳು ಭೃತಂ-ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿನೇದಮಃ-ಹೊಡೆದುವುದು. ಜಗುಃಕಲಂಕಾ-ಅಶುದ್ಧತೆ. ಸಿದಾಂಕುಶೀಲವಾಃ-ಗಾಯಕರನಿಸಿದ ಗಂಧವ್ವರು. ಅನೃತುತ್ಕಾರು-ಅನೃತವಾದವರು. ಸುರಾಂಗವಾಃ-ದೇವನರ್ತಕಿಯರು. ಜಾಹು-ಸೋಗು. ರಘೂತ್ತಮಂ-ರಘುವರನು. ಕಲ್ಪಸುಮ್ನೈಃ-ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ಮರಗಳಿಂದ

ಅವಾಕಿರನ್-ವರ್ತಿಸಿದರು.

ಆಗ ದೇವದುಂದುಭಿಗಳು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಬಾರಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವು; ದೇವ ಸಭೆಯ ಗಂಧರ್ವಗಾಯಕರು ಇಂಪಾಗಿ ಹಾರಿದರು; ದೇವವರ್ತಕಿಯರು ಸೊಗಸಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದರು; ದೇವತೆಗಳು ಹೊಗಳಿಂದ ಮಳೆಗರೆದರು.

ತ್ರಿಲೋಕ ವಿಶ್ವಾತ ಮಹಾಭುಜೇ
ರಿಪಾವಪಿಭ್ರಾತರಿ ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪೇ
ಕೃತಾತ್ಮ ನಿಂದೋ ವಿಲಲಾಪ ಮೂರ್ಛಿತೋ
ವಿಭೀಷಣೋ ಗದ್ಗದ ಭಾಷಣಸ್ತುತಃ ||೨೦||

ರಿಪಾವಪಿ=ಶತ್ರುವಾದರೂ ತ್ರಿಲೋಕವಿಶ್ವಾತ ಮಹಾಭುಜೆ=ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ದೊಡ್ಡ ಭುಜಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭ್ರಾತರಿ=ಸಹೋದರನಾದ ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪೇ=ರಾಕ್ಷಸರಾಜ ರಾವಣನು ಮೃತಸತಿ=ಗತಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣ=ವಿಭೀಷಣನು ಕೃತಾತ್ಮನಿಂದಃಸನ್=ತನ್ನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡು ವಿಲಲಾಪ=ಪ್ರಲಾಪಿಸಿದನು. ತತಃ=ಆಗ ಗದ್ಗದ ಭಾಷಣಸನ್=ಗದ್ಗದ ಭಾಷಿತನಾಗಿ ಮೂರ್ಛಿತಃ=ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದನು.

ಶತ್ರುವಾದರೂ ಕೂಡ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ದೊಡ್ಡ ಭುಜಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಹೋದರನಾದ ರಾಕ್ಷಸರಾಜ ರಾವಣನು ಗತಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನು ತನ್ನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಲಾಪಿಸಿದನು. ಆಗ ಆತನು ಗದ್ಗದ ಭಾಷಿತನಾಗಿ ಮೂರ್ಛ ಹೊಂದನು.

ಮಂಡೋದರೀ ಪ್ರಭೃತಯೋ ರಜನೀಚರಯೋಪಿತಃ
ವಿಲೇಪ್ಯಃ ಪತಿಪುತ್ರಾದೀನ್ ವಿಲೋಕ್ಯ ಗತಜೀವಿತಾನ್ ||೨೧||

ಮಂಡೋದರೀಪ್ರಭೃತಯಃ=ಮಂಡೋದರೀ ಮೊದಲಾದ ರಜನೀಚರಯೋಪಿತಃ=ರಾಕ್ಷಸ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಗತಜೀವಿತಾನ್=ಸತ್ತುಹೋದ ಪತಿಪುತ್ರಾದೀನ್=ಗಂಡ ಮಗ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ವಿಲೋಕ್ಯ=ನೋಡಿ ವಿಲೇಪ್ಯ=ಅತ್ತರು.

ಮಂಡೋದರೀ ಮೊದಲಾದ ರಾಕ್ಷಸ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸತ್ತುಹೋದ ಗಂಡ, ಮಗ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸಿದರು.

ಪರೇತ ಮರ್ಗಾಯ ನಿವಾಹ ಪುರ್ವಿಕಾ
ಕ್ರಿಯಾವಿಶತ್ಸಂಕುಮುಂವಿಭೀಷಣಂ
ವಿಧಾಯ ಲಂಕಾಧಿಪತಿಂ ಪ್ರವೇಶನಾತ್
ಪವಿತ್ರತಾಗ್ನಿಜಗ್ಯಜೇಠ ಚಾನಕಿಂ ||೨೨||

ಪರೇತಮರ್ಗಾಯ=ಸತ್ತು ಹೋದ ಬಂಧುಮರ್ಗದವರಿಗಲ್ಲಾ ನಿವಾಹಪುರ್ವಿಕಾ=ತರ್ಪಣ ಮುಂತಾದ ಕ್ರಿಯಾವಿಶತ್ಸಂಕು=ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ವಿಭೀಷಣಂ=ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಲಂಕಾಧಿಪತಿಂ=ಲಂಕೆಗೆ ಅರಸನನ್ನಾಗಿ ವಿಧಾಯ=ಮಾಡಿ

ಅಥ-ಸಂತರ ಪ್ರವೇಶನಾತ್-ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಪವಿತ್ರತಾಗ್ನಿಂ-ಪವಿತ್ರ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಅಗ್ನಿಯುಳ್ಳ ಜಾವಕೀಂ-ಸೀತೆಯನ್ನು ಜ್ಯಾಹ್ನಿ-ಸ್ಥಿರಿಸಿದನು.

ಸತ್ತುಹೋದ ಬಂಧುವರ್ಗದವರಿಗಲ್ಲಾ ತರ್ಪಣಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ವಿಧಿವಿಧಾನವನ್ನು ಲಂಕೆಗೆ ಅರಸನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ನಂತರ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಪವಿತ್ರಗೊಂಡ ಅಗ್ನಿಯುಳ್ಳ ಸೀತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಿರಿಸಿದನು.

ಸಹಸ್ರ ವರ್ಗೈರಧಿರುಹೈಃಪ್ರತ್ಯಕಂ

ಮುರ್ವೀಣತನಯಾಂ ಪ್ರತಿಪ್ರಭುಃ

ಸಮುದ್ರರೋಧಃ ತಪೋವನಂ ಯಯೌ ||೨೩||

ವದನ್ ಭರದ್ವಾಜ ತಪೋವನಂ ಯಯೌ ||೨೩||

ಪ್ರಭುಃ-ರಾಮನು ಪ್ಲವರ್ಗೈಃಪು-ವಾನರರ ಸಹಿತವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ ವಿಮಾನಂ-ಪ್ರತ್ಯಕ ವಿಮಾನವನ್ನು ಅಧಿರುಹೈ-ಎರಿ ಉರ್ದಿಲಿತನಯಾಂ-ಭೂಸುತೆಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸಮುದ್ರ ರೋಧಃ-ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿ ತಯನಾದಿಕಾಃ-ತಾನು ಮಲಗಿದ್ದೇ ಮೊದಲಾದ ಕಥಾಃ ವ್ಯತ್ಯಾಂತಗಳನ್ನು ವದನ್-ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಭರದ್ವಾಜತಪೋವನಂ-ಭಾರದ್ವಾಜರ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಯಯೌ-ಸೇರಿದನು.

ಪ್ರಭುವಾದ ರಘುರಾಮನು ವಾನರರ ಸಹಿತವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ ವಿಮಾನವನ್ನು ಎರಿ ಭೂಸುತೆಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸಮುದ್ರ ತೀರದಲ್ಲಿ ತಾನು ಮಲಗಿದ್ದೇ ಮೊದಲಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಭರದ್ವಾಜರ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ತಲೆದಿದನು.

ಪ್ರಾಪ್ತವಿಮಾನಂ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯ ಜಾಗರೈಃ

ಪ್ರಮೋದ ಮಾನ್ಯಭರತಾಗ್ರಗಾಮಿಭಿಃ

ವಿಯುಕ್ತವತ್ಸಾಭಿನವ ಪ್ರಸೂತಿಶಾ

ಗದೀ ಸದ್ಯತ್ಸಾಭಿರಪಿ ಸ್ಮಮಾತ್ಮಭಿಃ ||೨೪||

ಮತ್ಸ್ಯ ಪೂರ್ವಮುನಿಭಿರ್ಗದೀಜಲ-

ಪ್ರಪೂರ್ಣ ಸೇವಾ ಭಟಕರೈರಪಿ

ಅಭಿಪ್ರಯಾತಃ ಪೂಜಾದಿ ನಾದಿತಂ

ವಿವೇಕಶಾಕೇತುರಂ ರಘೂದ್ವಜಃ ||೨೪||

ತದಾತಿಥೇಯಂ-ಅ ಭಾರದ್ವಾಜರ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯ-ಸ್ಥಿರಿಸಿ ಪ್ರಮೋದಮಾನ್ಯಃ-ಸಂತೋಷಭರಿತರಾದ ಭರತ ಅಗ್ರಗಾಮಿಭಿಃ-ಭರತನಿಗೆ ಮುಂಚೆ ನಡೆಯುವವರಾದಂತಹ ಜಾಗರೈಃ-ಪುರಜನರಿಂದಲೂ ವಿಯುಕ್ತವತ್ಸಾ-ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ ಕರುಗಳಿಂದ ಅಭಿನವಪ್ರಸೂತಿಶಾ ಗದೀ ಸದ್ಯತ್ಸಾಭಿಃ-ಅಗಾಶಾನೇ ಪ್ರಸವಿಸಿದ ಗೋವುಗಳಂತೆ ||೨೪|| ಸ್ಮಮಾತ್ಮಭಿಃ-ಅಪಿ-ತನ್ನ ಕಾಯಯುರಿಂದಲೂ;

ನದೀ ಜಲಪ್ರಪೂರ್ಣಸೇವಾ ಭಟಕರೈರಪಿ-ನದಿಯ ಜಲವನ್ನು ಕುಂದಿದ ಸುರ್ವಾ ಕುಂಭಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಕರುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮತ್ಸ್ಯ ಪೂರ್ವಃ-ಮತ್ಸ್ಯರೇ ಮುಂತಾದ ಮುನಿಭಿಃ ಅಪಿ-ಮುನಿವರರುಗಳಿಂದ ಅಭಿಪ್ರಯಾತಃ-ಸ್ನಾನಗತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ರಘೂದ್ವಜಃ-ರಘುರಾಮನು.

ಪಟಹಾದಿನಾದಿಕಂ=ವಾದ್ಯಗಳು ವಾದ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಸಾಕೇತಪುರಂ=ಸಾಕೇತ ನಗರವನ್ನು ವಿವೇಶ-ಪ್ರವೇಶ

ಆ ಭಾರದ್ವಾಜರ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಸಂಕೋಚಭರಿತರಾದ ಭರತನಿಗೆ ಮುಂದೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಪುರಜನರಿಂದಲೂ, ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ ಕರುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆಗ ತಾನೇ ಪ್ರಸವಿಸಿದ ಗೋವುಗಳಂತೆ ತೋರುವ ತಮ್ಮ ತಾಯಂದಿರಿಂದಲೂ, ನದಿಜಲವನ್ನು ಕುಂದಿದ ಸುವರ್ಣ ಕುಂಭಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮುನಿವರರುಗಳಿಂದಲೂ ಸ್ವಾಗತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಧರ್ಮರಾಮನು ಮಂಗಳ ವಾದ್ಯಗಳು ಮೊಳಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಸಾಕೇತಪುರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

ತತಶ್ಚ ಪುಷ್ಕಾಗರ ವಾರಿಪೂರ್ಣೈಃ

ಸುವರ್ಣ ಕುಂಭೈಶ್ಚ ಹಜಾನಿಮೇಷಂ

ಹಿರಣ್ಯ ಪಟ್ಟಾಮವಬದ್ಧಫಾಲೇ

ಮಸಿಷ್ಠಪೂರ್ವಾ ಮುನಯೋಽಭ್ಯಷಿಂಚಿನ್ ೩೩೩ ||

ತತಃ=ನಂತರ ಮಸಿಷ್ಠಪೂರ್ವಾಃ=ಮಸಿಷ್ಠರೇ ಮೊದಲಾದ ಮುನಯಃ=ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳು ಹಿರಣ್ಯಪಟ್ಟಿಂ=ಚಿನ್ನದ ಪಟ್ಟಿವನ್ನು ಫಾಲೇ=ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವಧದ್ಯ=ಕಟ್ಟಿ ಚಪಸ್ಸಾಗರ ವಾರಿಪೂರ್ಣೈಃ=ನಾಲ್ಕು ಸಮುದ್ರಗಳ ನೀರಿನಿಂದ ಕುಂಬಲ್ಪಟ್ಟ ಹಿರಣ್ಯ ಕುಂಭೈಃ=ಚಿನ್ನದ ಕಲಶಗಳಿಂದ ಸಹಜಾನಿಂ=ಹೆಂಡತಿಯ ಸಹಿತವಾದ ಏವಂ=ಈ ರಾಮನನ್ನು ಅಭ್ಯಷಿಂಚಿನ್=ಅಭಿಷೇಕಿಸಿದರು.

ನಂತರ ಮಸಿಷ್ಠ ಮುಂತಾದ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರು ಚಿನ್ನದ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹಣೆಗೆ ಕಟ್ಟಿ ನಾಲ್ಕು ಸಾಗರಗಳ ನೀರನ್ನು ಕುಂದಿದ ಚಿನ್ನದ ಕುಂಭಗಳಿಂದ ಪಕ್ಷಿಜನಮೇಷನಾದ ಈ ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದರು.

ಅಥಾದುಹ್ಯ ಭದ್ರಾಸಿಂಹಂ ರಾಮಭದ್ರಃ

ಕಿರೀಟಂ ಕುಲಾಯಾತಮಾದಾಯಮೂರ್ಧ್ನಿ

ಸುಷ್ಮಾ ನಯಾಮಾಸುಷ್ಮಾ ನನೀಯಾನ್

ಮುನೀಶಾನ್ ಮುನೀಶಾನ್ ಕವೀಶಾನ್ ಕವೀಶಾನ್ ೩೩೪ ||

ಅಥ=ಅನಂತರ ಸಃ=ಆ ರಾಮಭದ್ರಃ=ರಾಮಚಂದ್ರನು ಭದ್ರಾಸನಂ=ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಆರುಹ್ಯ=ಆರೋಹಿಸಿ ಕುಲಾಯಾತಂ=ವಂಶಪಾರಂಪರಾನುಗತವಾಗಿ ಬಂದ ಕಿರೀಟಂ=ಕಿರೀಟವನ್ನು ಮೂರ್ಧ್ನಿ=ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಆದಾಯ=ಹೊಂದಿದವನಾಗಿ ಸುಷ್ಮಾ ನನೀಯಾನ್=ಗೌರವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವರಾದಂತಹ ಮುನೀಶಾನ್=ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರನ್ನೂ ಮಹೀಶಾನ್=ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠರನ್ನೂ ಕವೀಶಾನ್=ಕವಿಶ್ರೇಷ್ಠರನ್ನೂ ಕವೀಶಾನ್=ಕವಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರನ್ನೂ ಸುಷ್ಮಾ ನಯಾಮಾಸು=ಸನ್ಮಾನ ಮಾಡಿದನು.

ಅನಂತರ ಆ ರಾಮಭದ್ರನು ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಆರೋಹಣ ಮಾಡಿ ವಂಶಪಾರಂಪರವಾಗಿ ಬಂದ ಕಿರೀಟವನ್ನು ತಿರದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ ಗೌರವನೀಯವಾದ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರು, ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠರು, ಕವಿಶ್ರೇಷ್ಠರು ಮತ್ತು ಕವಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರನ್ನು ಉಚಿತ ರೀತಿಯಿಂದ ಸನ್ಮಾನಿಸಿದನು.

ಇತಿ ಯುದ್ಧ ಕಾಂಡಃ

ಯುದ್ಧ ಕಾಂಡವು ಮುಗಿಯಿತು.

ಅಥ ಉತ್ತರ ಕಾಂಡ:

ಉತ್ತರ ಕಾಂಡವು

ಸುಗ್ರೀವ ಪ್ರಮುಖಾನ್ ಸಖಿನ್ ಜನಪದಂ ಸ್ವಲ್ಪೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಯನ್
ಪ್ರಶ್ನಾಪ್ರಾಪ್ಯ ಗುಣಾಧಿಕೌ ಕುಶಲವಾವಾನಂದ ಪೂರ್ಣಾಂತರಃ
ನಿತ್ಯಂ ಸಾದರ ಮಾಶ್ರಿತಃ ಸತತುಜ್ವಲೋತ್ತರೈರ್ಭ್ರಾತೃಭಿಃ
ಮಾತೃಕಾಂ ಮುದಮಾವಹನ್ ಸಮಕರೋದ್ರಾಜ್ಯಂ ಸನಿಷ್ಯಂಟಕಂ ||೧||

ಸಃ=ಅವನು (ಆ ರಾಮಚಂದ್ರನು) ಸುಗ್ರೀವ ಪ್ರಮುಖಾನ್=ಸುಗ್ರೀವ ಮುಂತಾದ ಸಖಿನ್=ಮಿತ್ರರನ್ನು ಸ್ವೇ ಸ್ವೇಜನಪದೇ=ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಯನ್=ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಾಡಿ ಗುಣಾಧಿಕೌ=ಅಧಿಕ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕುಶಲವಾ=ಲವಕುಶರೇಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಪ್ರಶ್ನಾ=ಮಕ್ಕಳಬ್ಬರನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ಯ=ಹೊಂದಿ ಆನಂದಪೂರ್ಣ ಅಂತರಜನ್=ಆನಂದದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿ ಸತತುಜ್ವಃ=ಮಕ್ಕಳೊಡಗೂಡಿ ಲೋಕೋತ್ತರೈಃ=ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮರೆನಿಸಿದ ಭ್ರಾತೃಭಿಃ=ಸೋದರರಿಂದ ಆಶ್ರಿತಃ=ಸೇವಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಮಾತೃಕಾಂ=ತಾಯಿಯರಿಗೆ ಮುದಂ=ಸಂತೋಷವನ್ನು ಆವಹನ್=ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತಾ ನಿತ್ಯಂ=ಯಾವತ್ತಿಗೂ ಕೂಡ ನಿಷ್ಯಂಟಕಂ=ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲದಂತಹ ರಾಜ್ಯಂ=ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಾದರಂ=ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಸಮಕರೋದ್ರಾಜ್ಯಂ=ಆಳಿದನು.

ಆ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಸುಗ್ರೀವ ಮುಂತಾದ ಮಿತ್ರರುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಅಧಿಕ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಲವ ಕುಶರೇಂಬ ಮಕ್ಕಳಬ್ಬರನ್ನು ಪಡೆದು, ಆನಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿ, ಅವರ ಸಮೀಪವಾಗಿ, ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮರೆನಿಸಿದ ಸೋದರರಿಂದ ಸೇವಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ತಾಯಂದಿರಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾ, ಯಾವಾಗಲೂ ತೊಂದರೆ ಇನ್ನಿಲ್ಲದೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಆಳಿದನು.

ಇತಿ ಉತ್ತರ ಕಾಂಡಃ

ಉತ್ತರ ಕಾಂಡವು ಸಮಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು.

ಇತಿ ವೈಯ್ಯಾಕರಣೇನ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾನುಜಾಧಿಧಾನೇನ
ರಚಿತಂ ರಾಮಾಯಣ ಸಂಗ್ರಹಂ ಮನುಗೃಹ್ಯಾಶು ಜಾನಕೀಜಾನೀಃ ||

ಹೀಗೆ ವೈಯ್ಯಾಕರಣೇನ ಶ್ರೀರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರೊಬ್ಬ ಅಧಿಧಾನವುಳ್ಳವರಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
ರಾಮಾಯಣ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಜಾನಕೀಜಾನಿಯಾದ ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ.

ಮಂಗಳಂ ಕೋಸಲೇಂದ್ರಾಯ ಮಹನೀಯ ಗುಣಾಬ್ಧಯೇ
ಚಕ್ರವರ್ತಿ ತನೂಜಾಯ ಸಾರ್ವಭೌಮಾಯ ಮಂಗಳಮ್

- ಶ್ರೀ ರಾಮಾರ್ಪಣಮಸ್ತು -

ಶ್ರೀರಾಮ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಶ್ಲೋಕಗಳು

ವಾಮೇ ಭೂಮಿಸುತಾ ಪುರತ್ನ ಹನುಮಾನ್
ಪಶ್ಚಾತ್ ಸುಮಿತ್ರಾಸುತಃ
ತಪುಘ್ನೋ ಭರತತ್ವಪಾತ್ಕ್ವ ದಳಯೋಃ
ವಾಯ್ವಾದಿಕೋಣೇತ್ಯಪಿ
ಸುಗ್ರೀವತ್ವ ವಿಭೀಷಣತ್ವ ಯುವರಾಟ್
ತಾರಾಸುತೋ ಜಾಂಬವಾನ್
ಮಧ್ಯೇ ನೀಲ ಪರೋಜ ಕೋಮಲ ರುಚಿಂ
ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಂ ಭಜೇ ||

ವೈದೇಹೀ ಸಹಿತಂ ಸುರದ್ರುಮತಲೇ
ಹೈಮೇ ಮಹಾಮಂಟಪೇ
ಮಧ್ಯೇ ಪುಷ್ಕಕಮಾಸನೇ ಮೂಕಮಯೇ
ವೀರಾಸನೇ ಸಂಸ್ಥಿತಮ್
ಅಗ್ರೇವಾಚಯತಿ ಪ್ರಭಂಜನ ಸುತೇ
ತತ್ಪೂ ಮುನಿಭ್ಯಃ ಪರಂ
ವ್ಯಾಖ್ಯಾಂತಂ ಭರತಾದಿಭಿಃ ಪರಿವೃತಂ
ರಾಮಂ ಭಜೇ ತ್ಯಾಮಲಮ್ ||

— — — — —

ఏకశ్లోకీ రామాయణమ్

శ్లోచం రామ తస్మైవనానుగమనం
హత్వా మృగమౌకాంతినమ్
వృదేహీ హరణమ్ దహాయు మరణమ్
సుగ్రీవసంధాషణమ్
వాలీ నిగ్రహణమ్ సముద్రతరణమ్
లంకాపురి దాహనమ్
పశ్చాద్ రావణ కుంభకర్ణమథనమ్
ఏతద్ధి రామాయణమ్ ॥

మంగళం

మంగళం క్షిణిశలేంద్రాయ మహనియ గుణాబ్జాయ
చక్రవర్తి తనూజాయ శార్వభౌమాయ మంగళం ॥

వేదవేదాంత వేద్యాయ మేఘశ్యామలమూర్తయే
పుంశాం మోక్షస రూపాయ పూజ్యశ్లోకాయ మంగళం ॥

విశ్వామిత్రాంతరంగాయ మిథలానగరీశవే
భాగ్యానాం పరిపాలకాయ భవ్యరూపాయ మంగళం ॥

పితృభక్తాయ సతతం భ్రాతృభిః సహసితయా
నందికావల ర్మణికాయ రామభద్రాయ మంగళం ॥

ಶ್ವಕ್ತಸಾಕೇತವಾಸಾಯ ಚಿತ್ರಕೂಟ ವಿಹಾರಿಣೀ
ಸೇವ್ಯಾಯ ಸರ್ವಯಮಿನಾಂ ಧಿರೋದಾರಾಯ ಮಂಗಳಂ ||

ಸೌಮಿತ್ರಕಾಚಿಜಾನಕ್ಯಾ ಚಾಪದಾಕಾಸಿಧಾರಿಣೀ
ಸಂಸೇವ್ಯಾಯ ಸದಾಭಿಕ್ತಾ ಸ್ವಾಮಿನೇ ಮಮ ಮಂಗಳಂ ||

ದಂಡಕಾರಣ್ಯವಾಸಾಯ ಖಂಡಿತಾಮರಶತ್ರುವೇ
ಗೃಧ್ರರಾಜಾಯಭಿಕ್ತಾಯ ಮುಕ್ತಿದಾಯಾಸ್ತು ಮಂಗಳಂ ||

ಸಾದರಂ ಶಬರೀದತ್ತ ಫಲಮೂಲಾಭಿಲಾಷಿಣೀ
ಸೌಲಭ್ಯ ಪರಿಪೂರ್ಣಾಯ ಸತ್ಪೋದ್ರಿಕ್ತಾಯ ಮಂಗಳಂ ||

ಹನುಮತ್ಸಮವೇತಾಯ ಹರೀಶಾಭೀಷ್ಟದಾಯಿನೀ
ವಾಲಿಪ್ರಮುಢನಾಯಾಸ್ತು ಮಹಾಧೀರಾಯ ಮಂಗಳಂ ||

ಶ್ರೀಮತೇ ರಘುವೀರಾಯ ಸೇತೂಲ್ನಂಘ್ರತಸಿಂಧವೇ
ಜಿತರಾಕ್ಷಸರಾಜಾಯ ರಣಧೀರಾಯ ಮಂಗಳಂ ||

ಆಸಾಧ್ಯನಗರೀಂ ದಿವ್ಯಾಂ ಅಭಿಷಿಕ್ತಾಯ ಸೀತಯಾ
ರಾಜಾಧಿರಾಜರಾಜಾಯ ರಾಮಭದ್ರಾಯ ಮಂಗಳಂ ||

ಮಂಗಳಾಶಾಸನ ಪರ್ಮೆ: ಮದಾಚಾರ್ಯ ಪುರೋಗಮೈ:
ಸರ್ವೈಶ್ವಪೂರೈರಾಚಾರೈ: ಸತ್ಪತಾಯಾಸ್ತು ಮಂಗಳಂ ||

ಶ್ರೀ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣಭರತ ಶತ್ರುಘ್ನಹನುಮತ್ ಸಮೇತ
ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರ ಪರಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮಃ
